

संस्कृतपद्यवल्लरी

संस्कृतपद्यवल्लरी

Samskrutapadyavallaree

संस्कृतभाषापाठ्य

बि.बि.ए./बि.बि.ए.(ए.ए.ए.)-प्रथम सेमिस्टर

प्रधानसंपादकರು

डा. के.आर.कुमुदवल्ली

संपादकರು

विद्यान् हेच्.एन्.सुरेश

विद्यान् एन्.आर.सुब्रह्मण्य

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜು ಆವರಣ, ಬೆಂಗಳೂರು-560 001

संस्कृतपद्यवल्लरी
ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯವಲ್ಲರಿ
Sanskrutapadyavallaree

Sanskrita Text Book
BBA/BBA(AM) - I Semester

CHIEF EDITOR
Dr. K.R. Kumudavalli

EDITORS
Vidwan H.N. Suresh
Vidwan N.R. Subrahmanya

Bengaluru City University
Central College Campus, Bengaluru-560 001.

SAMSKRUTAPADYAVALLAREE : A prescribed Text Book in Sanskrit for First Semester B.B.A/ B.B.A.(A.M.) Degree Classes : Edited with Introduction, Translation and notes in Kannada and English by Vidwan H.N. Suresh, Associate Professor in Sanskrit, Vijaya College, R.V. Road, Basavanagudi, Bengaluru-560 004 and Vidwan N.R. Subrahmanya, H.O.D. Department of Sanskrit, Sindhi College, Hebbala, Bengaluru-560 024.

Pages : 134+x

Published by
Bengaluru City University
Central College Campus,
Bengaluru-560 001.

Bengaluru City University
Board of Studies in Sanskrit, UG

Name	Designation
1. Dr. K.R.Kumudavalli, HOD & Associate Professor in Sanskrit, Vijaya College, R.V. Road, Bengaluru-560 004.	Chairperson
2. Smt. G.S.Yadugiri, Associate Professor, SJRC College, Bengaluru	Member
3. Dr. K.R.Janardhanachar Associate Professor in Sanskrit, Vijaya College, R.V. Road, Bengaluru-560 004.	Member
4. Dr. N.S.Suresh, Associate Professor in Sanskrit, BMS College for Women (Autonomous) Bugle Park Road, Basavanagudi, Bengaluru-560 004.	Member
5. Dr. S.N. Pranesh, HOD & Associate Professor in Sanskrit, Jain College, Vasavi Temple Road, Basavanagudi, Bengaluru-560 004.	Member

6. Vidwan N.R.Subramanya, Member
HOD & Associate Professor in Sanskrit,
Sindhi College,
Kempapura, Hebbala, Bengaluru-560 024.
7. Vidwan H.N.Suresh, Member
Associate Professor in Sanskrit,
Vijaya College, R.V. Road,
Bengaluru-560 004.
8. Smt. Rajeshwari K., Member
HOD & Assistant Professor in Sanskrit,
MES College of Arts, Commerce & Science,
Prof M.P.L. Sastry's Road,
Malleshwaram, 15th Cross,
Bengaluru-560 003.
9. Vidushi Malathi H., Member
HOD & Assistant Professor in Sanskrit,
RNS First Grade College, Channasandra,
Bengaluru-560 098.
10. Vidwan S.Ramprasad, Member
Assistant Professor in Sanskrit,
Vijaya College, Jayanagar 4th Block,
Bengaluru-560 011.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು 2024-25ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನ್ವಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯು ಪ್ರಥಮ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್ ಬಿ.ಬಿ.ಎ./ಬಿ.ಬಿ.ಎ.(ಎ.ಎಂ.) ಪದವಿ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ "ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯವಲ್ಲರೀ" ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಠ್ಯವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿತು. ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ರಚನೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಿಜಯ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್.ಎನ್.ಸುರೇಶ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್.ಆರ್.ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರವರಿಗೆ ವಹಿಸಿತು. ಅದರಂತೆ ಈಗ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರೊ|| ಲಿಂಗರಾಜ ಗಾಂಧಿ
ಉಪಕುಲಪತಿಗಳು
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಪ್ರಧಾನಸಂಪಾದಕರ ನುಡಿ

"ಭಾರತಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೇ ದ್ವೇ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸ್ತಥಾ"

ಭಾರತದ ಎರಡು ವಿಶೇಷತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇವೆರಡೂ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ, ಎಂದಿಗೂ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಇರುವಂಥವು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೂ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ.

ಇಂತಹ ಹಾಗೂ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿರುವ ಈ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಧ್ಯಾಪನಗಳು ವಿಶ್ವದ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅನುಜಾನವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. 2024-25 ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ನನಗೆ ದೊರಕಿದ್ದು ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ರಾಜ್ಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಪದವಿ ಮಟ್ಟದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಚಿಸಲಾದ ಈ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಸಹಕರಿಸಿದ ಮಂಡಳಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಬಿ.ಬಿ.ಎ./ಬಿ.ಬಿ.ಎ.(ಎ.ಎಂ.) ಪ್ರಥಮ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಿಯೋಜಿತವಾದ "ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯವಲ್ಲೋ" ಎಂಬ ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್.ಎನ್.ಸುರೇಶ್ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್.ಆರ್.ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ|| ಲಿಂಗರಾಜ ಗಾಂಧಿರವರಿಗೂ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್.ಕುಮುದವಲ್ಲಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿ,
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಸಂಪಾದಕರ ನುಡಿ

‘महाजनो येन गतः स पन्था’ ಎನ್ನುವ ನುಡಿಯಂತೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಹಾಕಿದ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಅವರ ಜೀವನಕ್ರಮ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಇತಿಹಾಸ ಕಾವ್ಯಗಳೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಉತ್ತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಆಲೋಚನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಧನಾತ್ಮಕ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್ ಬಿ.ಬಿ.ಎ./ಬಿ.ಬಿ.ಎ.(ಎ.ಎಂ.) ಪದವಿ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಸುಂದರ್ ಕಿಡಾಂಬಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ, ಕರ್ತೃ ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯದಿರುವ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾಗಿರುವ, ಸರಳ ಸುಲಭ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ "ರಾಮೋದಂತಮ್" ಕಾವ್ಯದ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದ ಸಂಗ್ರಹ, ಡಾ.ಕೆ.ಆರ್. ಕುಮುದವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾನ್ ಬಾಲಮುರಳಿ ಕೃಷ್ಣ ಪಿ. ಇವರುಗಳ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ, ಮಹಾಭಾರತದ "ಯಯಾತಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಸಂಗ್ರಹ", ಜ್ಞಾನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವ, ಭರ್ತೃಹರಿಯ ನೀತಿಶತಕದ ವಿದ್ವತ್ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪಠ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಸೌಲಭ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದಗಳನ್ನೂ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಭಾರತ ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಯಾತಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನವು 540 ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕಥೆಗೆ ಭಂಗ ಬಾರದಂತೆ ಇದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

"ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯವಲ್ಲೋ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ತೃಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ ನಾವು ಆಭಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳಿತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್.ಕುಮುದವಲ್ಲಿಯವರಿಗೂ, ಮಂಡಲಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರುನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ|| ಲಿಂಗರಾಜಗಾಂಧಿಯವರಿಗೂ ನಾವು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ. ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕು|| ಬಿ.ಹೇಮಲತಾರವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

‘विद्यां शुद्धाञ्च बुद्धिं कमलजदयिते सत्वरं देहि मह्यम्’ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಈ ಪಠ್ಯಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಆಶಯ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕ.

जीयात् गीर्वाणभारती

ವಿದ್ವಾನ್ ಹೆಚ್.ಎನ್.ಸುರೇಶ್
ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್.ಆರ್.ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ

विषयानुक्रमणिका

भाग-1	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
1. श्रीरामोदन्तम्-अयोध्याकाण्डसङ्ग्रहः	1-20
2. नीतिशतकम्-विद्वत्पद्धतिः	21-34
3. ययाति-उपाख्यानसङ्ग्रहः	35-92
4. श्रीमद्भगवद्गीता-द्वितीयोऽध्यायः साङ्ख्ययोगः	93-108
भाग-2	
1. ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯಕಾವ್ಯ	109-133
Scheme of Examination	134

ಭಾಗ-1

॥ श्रीरामोदन्तम् ॥

अयोध्याकाण्डसङ्ग्रहः

ಪೀಠಿಕೆ

ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣವು ಅಗ್ರವಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭರತಖಂಡದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇದರ ಅಧ್ಯಯನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. “ರಾಮಸ್ಯ ಅಯನಮಧಿಕೃತ್ಯ ಕೃತೋ ಗ್ರಂಥಃ” ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಅಂದರೆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯದಾದ ದಶರಥನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಚರಿತೆ ಅಥವಾ ಅವನ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಗಳಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆದಿಕಾವ್ಯವೇ ರಾಮಾಯಣ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ನೈತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಜನಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಿರುವ ಇಂತಹ ಕೃತಿ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ.

ಕಾಲ :

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಅಥವಾ ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆಯ ಕಾಲದ ಕುರಿತಾಗಲೀ ಇದಮಿತ್ಥಂ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಯಾವುದೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಧಾರಗಳು ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ನಂಬಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಮನ ಕಾಲ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಾಲ ಮತ್ತು ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಮಕಾಲದಲ್ಲಾಯಿತು ಎನ್ನಬಹುದು. ವೇದಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೇ ಗ್ರಂಥದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣ ರಚನೆ ವೇದಕಾಲೋತ್ತರ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಮೋಪ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆ

ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಆಗಿತ್ತು. ರಾಮನ ಜನನ ಕಾಲದ ಗ್ರಹಸ್ಥಿತಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಖಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಅಂತಹ ಗ್ರಹಸ್ಥಿತಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 5000 ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಈ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 6000 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 4000 ವರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ :

ಲವಕುಶರನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ನೀಡಿ, ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮಸಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಸಮಿತ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಕಂಡ ಕ್ರೌಂಚ ಪಕ್ಷಿಯ ಶೋಕವು ಶ್ಲೋಕರೂಪದಿಂದ ಹೊರಬಂದಿತು. ಇದೇ ಮೊದಲ ಛಂದೋಬದ್ಧ ರಚನೆ. ನಾರದರ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಮಾಯಣದ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಆದಿಕವಿ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಆದಿಕಾವ್ಯವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಮಸ್ತ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಳಿದಾಸನದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಈ ಶ್ಲೋಕವೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

कूजन्तं रामरामेति मधुरं मधुराक्षरम् ।

आरुह्य कविताशाखां वन्दे वाल्मीकिकोकिलम् ॥

ರಾಮಾಯಣ :

ರಾಮನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 7 ಕಾಂಡಗಳು ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು 24000 ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜಪುತ್ರ ರಾಮ, ಆತನ ಮಡದಿ ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಣ ಮಾಡಿದ ರಾವಣನ ಸಂಹಾರ ಇವು ರಾಮಾಯಣದ ಮುಖ್ಯ ಕಥಾವಸ್ತು.

1. ಬಾಲಕಾಂಡ : ರಾಮನ ಜನನ, ಬಾಲ್ಯ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸಂಹಾರ, ವಿವಿಧ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಸೀತಾ ಸ್ವಯಂವರ ಮುಂತಾದ ಘಟನೆಗಳು ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿವೆ.

2. ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡ : ಕೈಕೇಯಿ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ರಾಮ ಸೀತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವನವಾಸ ಮತ್ತು ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ದಶರಥನ ಮರಣ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಥಾವಸ್ತು.

3. ಅರಣ್ಯ ಕಾಂಡ : ರಾಮ, ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವನವಾಸ ಜೀವನ ಖರದೂಷಣಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಹಾರ, ಶೂರ್ಪಣಖಾ ಪ್ರಸಂಗ ಮತ್ತು ಸೀತಾಪಹರಣ-ಈ ಕಾಂಡದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳು.

4. ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡ : ಸೀತೆಯನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ರಾಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬರುವುದು, ವಾನರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವ-ಹನುಮಂತ ಮುಂತಾದ ಕಪಿವೀರರ ಸಖ್ಯೆ, ವಾನರ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆ ಈ ಕಾಂಡದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳು.

5. ಸುಂದರ ಕಾಂಡ : ಹನುಮಂತನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಸುಂದರ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಸುಂದರಕಾಂಡ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಹನುಮಂತ ಸಮುದ್ರೋಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಿ, ಅಶೋಕ ವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಗೆ ರಾಮನ ಉಂಗುರವನ್ನು ನೀಡಿ, ಆಕೆಯಿಂದ ಪಡೆದ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ತಂದು ರಾಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಕಥೆ.

6. ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡ : ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇತುಬಂಧನ, ರಾಮ-ರಾವಣರ ಯುದ್ಧ, ರಾವಣನ ಸಂಹಾರ, ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ರಾಮನ ಪುನರಾಗಮನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮೊದಲಾದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಇವೆ.

7. ಉತ್ತರ ಕಾಂಡ : ವನವಾಸದ ನಂತರ ರಾಮ ಮತ್ತು ಸೀತೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ದಿನಗಳು, ಅಗಸನ ಮಾತಿನ ಕಾರಣ ರಾಮನಿಂದ ಸೀತಾ ಪರಿತ್ಯಾಗ, ಲವಕುಶ ಜನನ, ರಾಮಾವತಾರದ ಸಮಾಪ್ತಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳು.

ಮೊದಲ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಕಾಂಡಗಳ ಕರ್ತೃ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂದೇಹಗಳಿದ್ದರೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಕಥೆಯಲ್ಲಿ

ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಈ ಎರಡೂ ಕಾಂಡಗಳು ರಾಮಾಯಣದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳು ಎನ್ನುವುದು ಕೆಲವು ತಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

‘ಪರಂ ಕವೀನಾಮಾಧಾರಮ್’ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮೇಲೆ ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ. ಭಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಭವಭೂತಿ, ಕನ್ನಡದ ಆದಿಕವಿ ಪಂಪ, ಕುವೆಂಪು, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಟಾಗೂರ್ ಮುಂತಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳು, ಶಂಕರ, ಮಧ್ವ, ರಾಮಾನುಜರೇ ಮೊದಲಾದ ಆಚಾರ್ಯರೂ, ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಯಕರೂ ಸಹ ರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರೇ ಎನ್ನುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಈ ಕೃತಿ ಅನುವಾದವಾಗಿರುವುದು, ಭಾರತೀಯೇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ರಾಮಾಯಣಾಧಾರಿತ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದು ರಾಮಾಯಣದ ಅನನ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

Introduction

The Ramayana is widely regarded as the best among the classic literary works in the world. It is revered as the Adi-kavya, or the first poetry which is a testament to its age and importance. By delving into the Ramayana, readers gain a profound perspective on the life and cultural ethos of the people of Bharata. The word “Ramayana” translates to “the path walked by Rama” offering an account of the life of Sri Rama, an incarnation of Lord Vishnu. The Ramayana offers a profound insight into the culture, values, and way of life of the people of Bharata, making it a valuable resource for understanding the moral, political, social, ethical, and family values.

Age of Ramayana:

Owing to the lack of historical evidence, the age of Ramayana and Valmiki, the author of

Ramayana, cannot be ascertained unambiguously. It is believed that the Ramayana was written in the Treta yuga. From the study of the Ramayana, one can understand that the composition of Ramayana, Rama and Valmiki were contemporary. Scholars believe that Ramayana belongs to the post-Vedic age as the very purpose of Ramayana is to establish the Vedic values. As one can see Ramopaakhyaana, a brief account of Ramayana in the Mahabharata, it can be concluded Ramayana is older than the Mahabharata. The planetary positions at the time of birth of Rama as given in the Ramayana, astronomically correspond to 5000 BC or earlier. So, one can safely guess, that the time of Ramayana was between 6000 BC and 4000 BC.

Valmiki:

The story of how sage Valmiki composed the first ‘Shloka’ in history is a fascinating and significant aspect of the Ramayana. The incident, where Valmiki witnessed the poignant scene of the krouncha bird’s death and its partner’s grief, deeply touched his heart and soul. The verse that spontaneously emerged from his grief was not only poetically beautiful but also structurally perfect in meter, known as ‘Shloka.’

This incident led to Valmiki being hailed as ‘Adi-Kavi,’ the first poet, and his creation Ramayana as ‘Adi-Kavya,’ the first poetry. This moment marked the genesis of poetic expression and literary artistry in ancient India, with Valmiki setting the stage for a rich tradition of storytelling and verse composition.

Moreover, sage Valmiki's role in the upbringing of Lava and Kusha, the twin sons of Lord Rama, further underscores his pivotal position in the Ramayana. His guidance and mentorship of the young princes not only shaped their characters but also reinforced the enduring legacy of Valmiki as a revered sage, poet, and teacher.

The Ramayana, with its seven cantos or 'Kaandas', stands as a monumental literary work consisting of twenty-four thousand verses or 'Shlokas'. This epic narrative is centred around the life and adventures of Prince Rama of Ayodhya, who undergoes a period of exile and undertakes a quest to rescue his beloved wife Sita from the clutches of the demon king Ravana. The Ramayana delves into profound themes such as dharma, righteousness, and the eternal struggle between good and evil, offering valuable insights into human morality and spirituality.

As a foundational text in Indian culture, the Ramayana holds immense cultural and religious significance, revered for its moral teachings and timeless wisdom. Over the centuries, the epic has been retold, reinterpreted, and adapted in various forms of literature, art, and performance, reflecting its enduring influence and appeal across diverse media and audiences. The universal themes and characters depicted in the Ramayana continue to resonate with people worldwide, making it a cherished and celebrated masterpiece of world literature.

Baala Kanda is the first chapter of the Ramayana. It primarily focuses on the early life of Lord Rama, his birth, childhood, and his marriage to Sita. The Bala Kanda also includes the story of Rama's father, King Dasharatha, and the events leading up to Rama's exile from Ayodhya. It is considered a significant part of the Ramayana as it sets the stage for the rest of the epic.

Ayodhya Kanda, the second chapter, primarily focuses on the events that occur in the city of Ayodhya, including the exile of Lord Rama, the grief of his father King Dasharatha, and the reactions of Rama's brothers and his wife Sita. It also includes the plotting of Kaikeyi, Rama's stepmother, which leads to Rama's exile. This book sets the stage for Rama's journey to the forest and Sita's subsequent abduction by the demon king Ravana.

Aranya Kanda the third chapter, primarily focuses on the period of Lord Rama's exile in the forest, along with his wife Sita and his brother Lakshmana. It narrates their encounters with various rishis - ascetics, demons during their time in the forest. One of the key events in this book is the abduction of Sita by the demon king Ravana, which sets the stage for the rest of the epic's story.

Kishkindha Kanda the fourth chapter of the Ramayana, primarily focuses on the search for Sita, who was abducted by the demon king Ravana. This part of the epic describes the journey of Lord Rama and Lakshmana to the kingdom of Kishkindha, where they meet Hanuman and Sugriva. The Kishkindha Kanda narrates the alliance between

Rama and Sugriva, the search for Sita, and the battle with Vali, Sugriva's brother. It is a significant part of the Ramayana as it sets the stage for the events leading up to the war with Ravana.

Sundara Kanda the fifth chapter depicts the adventures of Hanuman, as he travels to Lanka in search of Sita. The Sundara Kanda also includes Hanuman's meeting with Sita, his destruction of parts of Lanka, and his interactions with Ravana's forces. This part of the Ramayana is significant for the pivotal role played by Hanuman and the events that lead to the eventual war between Rama and Ravana.

Yuddha Kanda is the sixth chapter of the Ramayana. It explains the great war between Lord Rama and the demon king Ravana, culminating in the ultimate victory of Rama and the rescue of Sita. The Yuddha Kanda describes the preparations for the battle, the various confrontations between Rama's allies and Ravana's forces, and the ultimate showdown between Rama and Ravana. This part of the Ramayana is significant as it depicts the triumph of good over evil and the restoration of righteousness leading to the coronation of Rama at Ayodhya.

Uttara Kanda is the seventh and final chapter of the Ramayana. This section includes the return of Rama, Sita's exile, the birth of their twin sons, Lava and Kusha, and the reunion of Rama with his sons. The Uttara Kanda also includes Sita's return to the Earth. This part of the Ramayana provides

closure to the epic and depicts the moral and ethical dilemmas faced by the characters.

The impact of the Ramayana on literature, philosophy, and society is truly profound and enduring. Throughout the ages, numerous writers and poets have been inspired by this epic tale. Notable figures like Bhaasa, Kalidasa, Bhavabhooti, Pampa, Kuvempu, and Masti Venkatesha Iyengar have created literary works that reflect the themes and characters of the Ramayana, showcasing its timeless relevance and universal appeal.

Additionally, revered sages and acharyas such as Shankaracharya, Madhvacharya, Ramanujacharya, and others have drawn spiritual insights and philosophical lessons from the Ramayana, incorporating its teachings into their own works and teachings. Moreover, the Ramayana's influence extends to social leaders and freedom fighters like Rabindranath Tagore, Sri Aurobindo, and Mahatma Gandhi, who found inspiration in its moral values and ideals. The Ramayana's depiction of righteousness, duty, and devotion continues to resonate with individuals seeking guidance and inspiration in their personal and societal lives.

The widespread translation of the Ramayana into multiple languages across India and the world further underscores its enduring legacy and universal appeal. This epic remains a beacon of cultural heritage, moral wisdom, and artistic excellence, transcending boundaries of time and geography to touch the hearts and minds of people across diverse cultures and generations.

The term 'Sriramodantam' is composed of the words 'Srirama' and 'udantam' meaning 'the story of Srirama'. Sriramodantam is a 'laghukavyam' (minor poetical composition). This Kavya, which is a highly abridged version of "Valmiki Ramayana", was used as a tool to teach effectively Vibhakti, Sandhi, Samasa etc to young pupils. The work begins with the verse

श्रीपतिं प्रतिपत्याहं श्रीवत्साङ्कितवक्षसम् ।

श्रीरामोदन्तमाख्यास्ये श्रीवाल्मीकिप्रकीर्तितम् ॥१॥

It is a great pity that the author of Sriramodantam is unknown. The author, in his inimitable and simple style, has narrated, in just 200 verses, the seven kandas of Ramayana that was expounded by Valmiki in 24000 verses.

एकश्लोकी रामायणम् ।

पूर्वं रामतपोवनाभिगमनं हत्वा मृगं काञ्चनम्
वैदेहीहरणं जटायुमरणं सुग्रीवसम्भाषणम् ।
वालीनिग्रहणं समुद्रतरणं लङ्कापुरीदाहनम्
पश्चाद्रावणकुम्भकर्णमथनम् एतद्धि रामायणम् ॥

श्रीरामप्रार्थना-

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे
रामेणाभिहता निशाचरचमूः रामाय तस्मै नमः ।
रामान्नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोस्म्यहं
रामे चित्तलयस्सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर ॥
आपदामपहर्तारं दातारं सर्वसम्पदाम् ।
लोकाभिरामं श्रीरामं भूयो भूयो नमाम्यहम् ॥

॥ श्रीरामोदन्तम् ॥

अयोध्याकाण्डः

एतस्मिन्नन्तरे गेहं मातुलस्य युधाजितः ।
 प्रययौ भरतः प्रीतः शत्रुघ्नेन समन्वितः ॥१॥
 ततः प्रकृतिभिः साकं मन्त्रयित्वा स भूपतिः ।
 अभिषेकाय रामस्य समारेभे मुदाऽन्वितः ॥२॥
 कैकेयी तु महीपालं मन्थरादूषिताशया ।
 वरद्वयं पुरा दत्तं ययाचे सत्यसङ्गरम् ॥३॥
 वनवासाय रामस्य राज्याप्त्यै भरतस्य च ।
 तस्या वरद्वयं कृच्छ्रमनुजज्ञे महीपतिः ॥४॥
 रामं तदैव कैकेयी वनवासाय चादिशत् ।
 अनुज्ञाप्य गुरुन् सर्वान्निर्ययौ च वनाय सः ॥५॥
 दृष्ट्वा तं निर्गतं सीता लक्ष्मणश्चानुजग्मतुः ।
 संत्यज्य स्वगृहान् सर्वे पौराश्चानुययुर्दुतम् ॥६॥
 वञ्चयित्वा कृशान् पौरान् निद्राणान्निशि राघवः ।
 बाह्यमानं सुमन्त्रेण रथमारुह्य चागमत् ॥७॥
 शृङ्गिबेरपुरं गत्वा गङ्गाकूलेऽथ राघवः ।
 गुहेन सत्कृतस्तत्र निशामेकामुवास च ॥८॥
 सारथिं सन्निमन्त्र्यासौ सीतालक्ष्मणसंयुतः ।
 गुहेनानीतया नावा सन्ततार च जाह्नवीम् ॥९॥
 भरद्वाजमुनिं प्राप्य तं नत्वा तेन सत्कृतः ।
 राघवस्तस्य निर्देशाच्चित्रकूटेऽवसत् सुखम् ॥१०॥

अयोध्यां तु ततो गत्वा सुमन्त्रः शोकविह्वलः ।
राज्ञे न्यवेदयत्सर्वं राघवस्यविचेष्टितम् ॥११॥

तदाकर्ण्य सुमन्त्रोक्तं राजा दुःखविमूढधीः ।
रामरामेति विलपन् देहं त्यक्त्वा दिवं ययौ ॥१२॥

मन्त्रिणस्तु वसिष्ठोक्त्या देहं संरक्ष्य भूपतेः ।
दूतैरानाययामासुः भरतं मातुलालयात् ॥१३॥

भरतस्तु मृतं श्रुत्वा पितरं कैकयीगिरा ।
संस्कारादि चकारास्य यथाविधि सहानुजः ॥१४॥

अमात्यैश्चोद्यमानोऽपि राज्याय भरतस्तदा ।
वनायैव ययौ राममानेतुं नागरैः सह ॥१५॥

स गत्वा चित्रकूटस्थं रामं चीरजटाधरम् ।
ययाचे रक्षितुं राज्यं वसिष्ठाद्यैर्द्विजैः सह ॥१६॥

चतुर्दश समा नीत्वा पुनरैष्याम्यहं पुरीम् ।
इत्युक्त्वा पादुके दत्त्वा तं रामः प्रत्ययापयत् ॥१७॥

गृहीत्वा पादुके तस्माद्भरतो दीनमानसः ।
नन्दिग्रामे स्थितस्ताभ्यां ररक्ष च वसुन्धराम् ॥१८॥

राघवस्तु गिरेस्तस्माद्गत्वाऽत्रिं समवन्दत ।
तत्पत्नी तु तदा सीतां भूषणैः स्वैरभूषयत् ॥१९॥

उषित्वा तु निशामेकामाश्रमे तस्य राघवः ।
विवेश दण्डकारण्यं सीतालक्ष्मणसंयुतः ॥२०॥

॥ इति श्रीरामोदन्ते अयोध्याकाण्डः समाप्तः ॥

ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ

1. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭರತನು ಶತ್ರುಘ್ನನೊಂದಿಗೆ ಒಡಗೂಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಯುಧಾಜಿತನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದನು.
2. ಅನಂತರ ಆ ರಾಜನು (ದಶರಥ) ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ ರಾಮನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.
3. ಮಂಥರೆಯಿಂದ ದೋಷಪೂರಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ ಕೈಕೇಯಿಯು, ಹಿಂದೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಬೇಡಿದಳು.
4. ರಾಮನ ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಭರತನ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಅವಳ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ರಾಜನು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು.
5. ರಾಮನನ್ನು ಆ ಕೂಡಲೇ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಕೈಕೇಯಿಯು ಆದೇಶಿಸಿದಳು. ರಾಮನು (ವಸಿಷ್ಠರೇ ಮೊದಲಾದ) ಎಲ್ಲ ಗುರುಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.
6. ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ನಗರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು.
7. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿರಾಸೆಗೊಂಡ ನಗರವಾಸಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ) ರಾಮನು ಸುಮಂತ್ರನಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ರಥವನ್ನು ಏರಿ ಹೊರಟನು.
8. ಗಂಗಾನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಶೃಂಗಿಭೇರಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಮನು ಗುಹನಿಂದ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನಾಗಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದನು.

9. ಸೀತಾ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಮನು ಸಾರಥಿಯಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಗುಹನು ತಂದಿರುವ ದೋಣಿಯ ಮೂಲಕ ಗಂಗೆಯನ್ನು ದಾಟಿದನು.
10. ಭರದ್ವಾಜ ಮುನಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಅವರಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಮುನಿಗಳ ಆದೇಶದಂತೆ ರಾಮನು ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಿಸಿದನು.
11. ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿತನಾದ ಸುಮಂತ್ರನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಘವನ ವಿಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಜನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡನು.
12. ಸುಮಂತ್ರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ದುಃಖದಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ರಾಮ ರಾಮ ಎಂದು ಶೋಕಿಸುತ್ತಾ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು.
13. ವಸಿಷ್ಠರ ಆದೇಶದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜನ ಶರೀರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆಯಿಂದ ದೂತರ ಮುಖಾಂತರ ಭರತನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು.
14. ಭರತನು, ಕೈಕೇಯಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ದಶರಥನು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಎಂದು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂದೆಯ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.
15. ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಭರತನು ರಾಮನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು.
16. ನಾರುಮಡಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಜಟಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ, ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ರಾಮನ ಹತ್ತಿರ 'ವಸಿಷ್ಠರೇ ಮೊದಲಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.
17. ರಾಮನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ನಗರಕ್ಕೆ ಬರುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭರತನಿಗೆ ಪಾದುಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

18. ಅದರಿಂದ ಹತಾಶೆಗೊಂಡ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಭರತನು ಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವನಾಗಿ ಅವೆರಡರಿಂದ (ಪಾದುಕೆಗಳಿಂದ) ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.
19. ರಾಘವನು ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅತ್ರಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅನುಸೂಯಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದಳು.
20. ರಾಮನು ಆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಮರುದಿವಸ ಸೀತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಜೊತೆಗೆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ರಾಮೋದಂತದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

Ayodhyakanda

1. Meanwhile Bharata along with satrughna went to the house of his uncle Yudhajit.
2. Then the king, after consulting with his ministers, started with joy preparations for coronation of Rama.
3. Her mind being corrupted by Manthara, Kaikeyi requested the honest king for two boons formerly promised to her by him.
4. The king gave her the two vicious boons of Rama's remaining in the forest and Bharata's getting the Kingdom.
5. Kaikeyi immediately ordered Rama to go to the forest. Rama took leave of all the elders and proceeded to the forest.
6. Seeing him leaving, Sita and Lakshmana followed him. Leaving their houses at once, all the citizens (of Ayodhya) also followed Rama.

7. Deceiving the dejected citizens sleeping at night, Raghava departed in a chariot driven by Sumantra.
8. Reaching Sringerapuram on the banks of Ganges, Rama stayed there for overnight accepting the hospitality of Guha.
9. Taking leave of the charioteer Rama, along with Sita and Lakshmana, crossed the river Ganges in a boat rowed by Guha.
10. On reaching (the hermitage of) sage Bharadwaja, Rama paid obeisance to the sage and was welcomed by the sage. As advised by him, Rama lives happily in Chitrakoota.
11. Then Sumantra, grief-stricken, went back to Ayodhya and told the king all details about Raghava.
12. Hearing Sumantra's words, the king's mind was drowned in great sorrow. Crying 'Rama, Rama', the king left his body and went to heaven.
13. As per directions of Vasishtha, the ministers preserved the body of the king, and summoned through messengers. Bharata from his uncle's house.
14. Hearing of the death of his father from Kaikeyi, Bharata, along with his younger brother, duly performed the king's cremation and other ceremonies funeral.
15. In spite of persuasion by the ministers, Bharata, along with the citizens, went to the forest to bring Rama back.

16. After reaching Rama who was staying in Chitrakoota wearing bark and matted hair, Bharata assisted by Vasishtha and other Brahmins requested him to rule the kingdom.
17. Rama assured Bharata that he would return to the city after staying in the forest for fourteen years, gave his sandals and sent him back.
18. Taking the sandals from Rama with a dejected heart, Bharata ruled the earth living in Nandigrama.
19. Rama then went from the mountain (Chitrakoota) to the sage Atri and paid respects to him. The sage's wife (Anasooya) then adorned Sita with her own ornaments.
20. After spending a night in the hermitage (of the sage Atri), Rama, with Sita and Lakshmana, entered the Dandaka forest.

व्याकरणांशः

1. एतस्मिन्नन्तरै n - in the meanwhile. गेहं n=गृहम् । मातुल m=maternal uncle. युधाजित् m=The son of the king of केकयाऽ=The brother of कैकेयी ॥
2. प्रकृति f=minister (also subjects). अभि+सेकः=अभिषेकः=coronation. The स् of सेक is changed to ष् ॥
3. मन्थरया दूषितः आशयः यस्याः सा=मन्थरादूषिताशया=Whose mind is spoiled by मन्थरा । मन्थरा is a maid-servant of कैकेयी । सङ्घरः=प्रतिज्ञा । सत्याः सङ्घरः यस्य सः=सत्यसङ्घरः=One who is true to his words. वरद्वयं

- पुरा दत्तम्=The two boons promised formerly to her 'पुरा दशरथः देवानां प्रार्थनया रथमारुह्य असुरैः सह युद्धमकरोत् । तदा कैकेयी सारथ्यम् आवहत् । रथचक्ररक्षकं कीलं भग्नं दृष्ट्वा कैकेयी स्वाङ्घ्रिं तत्स्थाने निवेश्य रथं चालयति स्म । एवं तया रक्षितो दशरथः वरद्वयं तस्यै ददौ' इति कथा॥
4. राज्यस्य आप्तिः राज्याप्तिः / तस्यै=राज्याप्त्यै । अनु+जज्ञे the perfect of अनुजानीते (permits).
 5. आ+अदिशत्, आदिशत् । निर्+ययौ-निर्ययौ । अनुज्ञाप्य गुरुन् सर्वान्=taking leave of all elders.
 6. अनुजगाम, अनुजग्मतुः, अनुजग्मुः-the perfect of गम्=to go. स्वगृहाः Always masculine plural. गृहाः पुंसि च भूमन्येव इति अमरः । पुरे भवाः=पौराः=Citizens. अनु+ययुः=Followed.
 7. कृशान् m=Dejected. वाह्यमान a Driven by.
 8. शृङ्गिबेरपुरं=गङ्गातीरस्थं गुहस्य आवासभूतं स्थानम् गङ्गाकूले n=On the bank of the Ganges. उवास, ऊषतुः, ऊषुः=The perfect of वसति । एकां निशामुवास-Here the Accusative case denotes the duration of time.
 9. सन्निमन्त्र्य=Having taken leave of. नावा the Instrumental case of नौः f=A boat. सं+ततार the perfect of तृ=तर्- to cross. ततार, तेरतुः, तेरुः । जाह्नवी f=The Ganges.
 10. तस्य निर्देशात्=On his advice.

11. शोकेन विह्वलः=शोकविह्वलः=affected by grief. नि+अवेदयत्=Informed, the Imperfect of नि+वेदयति। विचेष्टितम् n=Action.
12. आकर्ण्य ind.=श्रुत्वा । दुःखेन विमूढा धीः यस्य सः=दुःस्रविमृढधीः a, m,=He whose mind was perplexed on account of grief. वि+लपन् Present Participle=crying. द्यौः, दिवौ, दिवः दिवं ययौ=स्वर्ग गतः=died.
13. वसिष्ठः m=सूर्यवंशगुरुभूतः ब्रह्मर्षिः । वसिष्ठस्य उक्तिः तया=वसिष्ठेकस्या f=as per directions of वसिष्ठ । आ+नाययामासुः=caused to be brought by messengers. Perfect of आनाययति ॥
14. गीः f=word. कैकेय्याः गीः f, तया=कैकेयीगिरा । Note that कैकेयी is also called कैकयी । चकार, चक्रतुः, चक्रुः perfect of कृ=कर् to do (परस्मै-पदी) । संस्कारादि चकार=performed the cremation and other funeral ceremonies, विधिमनतिक्रम्य=यथाविधि ind.=as ordained by Sastras.
15. अमात्यैः=By ministers. चोद्यमानः a, m=Pressed. नगरे भवाः=नागराः तैः=नगरैः along with citizens.
16. चित्रकूटे तिष्ठति इति=चित्रकूटस्थः staying in चित्रकूट । चीरजटाधर a, m=Wearing bark and matted hair. आदौ भवः=आद्यः । वसिष्ठः आद्यः येषां ते a. m. तैः वसिष्ठाद्यैः=वसिष्ठप्रभृतिभिः ॥

17. समा: f=Years. चतुर्दश समा: नीत्वा=The Accusative case denotes the duration of time, आ+एष्यामि 2nd Future of इ to go. प्रति+अयापयत्=Caused to return. Causal from of अयात् ॥
18. दीनं मानसं यस्य सः=दीनमानसः with the mind dejected. अरक्ष Perf. of रक्ष=to protect. वसुन्धरा f=earth. वसूनि धारयति इति=वसुन्धरा । (वसु n=mineral stores).
19. गिरिः m mountain सं+अवन्दत=saluted. स्वैः a. m=स्वीयैः of her own. अभूषयत्=adorned.
20. उषित्वा ind.=having dwelt. निशा f=night आश्रम m.n=hermitage. विवेश Perfect of विश् to enter. विवेश, विविशतुः, विविशुः ॥

* * *

नीतिशतकम्-विद्वत्पद्धतिः

ಪೀಠಿಕೆ

ಭರ್ತ್ಯಹರಿ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಕವಿಯೆಂದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮೂರು ಶತಕಗಳು 'ಶತಕತ್ರಯೀ' ಎಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಅವು-ಶೃಂಗಾರಶತಕ, ನೀತಿಶತಕ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯಶತಕ. ಈ ಶತಕಗಳ ಹೆಸರುಗಳೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. 'ನೀತಿಶತಕ'ವು ಮನುಷ್ಯನು ಯಶಸ್ವೀ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜಜೀವಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧದ ಜನರೊಡನೆ ಬಾಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ತಾನು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು 'ನೀತಿಶತಕ'ದಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ 'ದಾರಿದೀಪ'ಗಳು.

ಇಷ್ಟೊಂದು ಉಪಕಾರಿಯಾದ 'ನೀತಿಶತಕ'ವನ್ನು ಬರೆದ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ಜೀವನದ ಕುರಿತಾಗಲೀ ಅವನ ಕಾಲ-ದೇಶಗಳ ಬಗೆಗಾಗಲೀ ಯಾವ ವಿವರಗಳೂ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವ. 'ವಾಕ್ಯಪದೀಯ'ವೆಂಬ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವನು ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ನಂಬುಗೆ ಇದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.651ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ವೈಯಾಕರಣಿಯಾದ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯು ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಯಾದನೆಂದು ಚೀನ ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇತ್ತಿಂಗ ಎಂಬ ಪ್ರವಾಸಿಯು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯೂ ಶತಕತ್ರಯದ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಲ್ಲ.

ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಖಚಿತವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ತಿಳಿದುಬಂದಿವೆ. ವೀರಸೇನನೆಂಬ ಗಂಧರ್ವನಿಗೆ ನಾಲ್ವರು ಮಕ್ಕಳು-ಭರ್ತ್ಯಹರಿ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ಸುಭಟವೀರೈ ಮತ್ತು ಮೈನಾವತಿ. ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಅರಸನಿಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು, ಸುಶೀಲಾ; ಈಕೆಯ ಮಗ ಭರ್ತ್ಯಹರಿ. ಆ ಅರಸನಿಗೆ ಗಂಡು

ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಭರ್ತ್ಯಹರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಒಪ್ಪಿಸಿದ. ಭರ್ತ್ಯಹರಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದ; ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ಸುಭಟವೀರ್ಯನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ.

ಭರ್ತ್ಯಹರಿ ವೈರಾಗ್ಯತಾಳಿ ನಾಥಪಂಥದ ಗೋರಕ್ಷನಾಥರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಯೋಗ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತನು. ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಅವನು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಸಂಸಾರಿಯಾದ. ವೈರಾಗ್ಯ ತಾಳಿ ಬೌದ್ಧ ಮತಾವಲಂಬಿಯಾದ; 'ವಾಕ್ಯಪದೀಯ' ಬರೆದ. ಪುನಃ ಇಹಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥನಾದ. ಪುನಃ ವೈರಾಗ್ಯ ತಾಳಿದ. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿ ಮೂರು ಬಾರಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಾರ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಣ್ಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾದ. ಇಂದಿಗೂ ಆ ಸ್ಥಳ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಪವಿತ್ರ. ಅಲ್ಲಿ 'ಭರ್ತ್ಯಹರಿಜ್ಯೋತಿ' ಎಂಬ ಅಖಂಡ ದೀಪವನ್ನು ಉರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಂತೆ. ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ತಪಗೃಹದ ಗುಹೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಗಧರಾಜ ಸಿಂಹಸೇನನ ಮಗಳಾದ ಪದ್ಮಾಕ್ಷಿಯು ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ಪತ್ನಿ.

ಈ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ದಂತಕಥೆಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ಲೋಕಾನುಭವ ಮಾತ್ರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತ್ತು ಅಪಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರರು. 'ಶೃಂಗಾರಶತಕ'ದಲ್ಲಿ ತಾರುಣ್ಯ ಸಹಜವಾದ ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳ ರಸವತ್ತಾದ ಬಣ್ಣನೆಯಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ವಿಷಯ ಸುಖಗಳ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. 'ವೈರಾಗ್ಯಶತಕ'ವು ಲೋಕಾನುಭವದ ರಸಗಟ್ಟಿ. ಇಹಲೋಕದ ಜೀವನದ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಎಂಥವನಲ್ಲೂ ವೈರಾಗ್ಯ ಮೂಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. 'ನೀತಿಶತಕ'ದ ಮಹತ್ವ-ಉಪಯುಕ್ತತೆಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದು ಅನಗತ್ಯ. ಇಂದಿಗೂ ಅನೇಕರು ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರು ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ 'ನೀತಿಶತಕ' ಅನುಭವಗಮ್ಯ.

'ಶತಕ'ವೆಂಬ ಹೆಸರು ಒಂದು ನೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭರ್ತ್ಯಹರಿಯ 'ಶತಕ'ಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ.

ಭರ್ತೃಹರಿಯು ಖಚಿತವಾಗಿ 100 ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನೋ ಸುಮಾರು 100 ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನೋ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಅನಂತರ ಬಂದವರು ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ 'ಶತಕ'ಗಳಲ್ಲಿಯ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿರಬಹುದೆಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಖಚಿತವಾದ 100 ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಈ ನೀತಿ ಶತಕದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮೂರ್ಖಪದ್ಧತಿ, ವಿದ್ವತ್ಪದ್ಧತಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ.

Introduction

Bhartruhari

Bhartruhari is revered as a great poet. His literary work of three books containing a hundred verses each (Shatakam) is popularly known as Shatakatrayeree. The Shatakatrayeree consists of Shangaara-shatakam, Neeti-Shatakam and Vairaagya-Shatakam. The very names of these Shatakams describe the subject covered in each of them.

It is really sad and unfortunate that the details of life, time of such a great poet who lettered a work such as the Neeti-Shatakam, are not known.

It is believed that Bhartruhari has also authored a work on grammar called the Vakyapadiya. Yi-Jing (635-713 CE), also known as I-tsing, a 7th century Chinese Buddhist pilgrim who visited India, in his travel notes records the death Bhartruhari, a renowned grammarian. However, it is not clear if the Bhartruhari the grammarian and

the Bhartruhari the author of Shatakattrayee is the same.

Even though the historical details are not established about Bhartruhari, a few details are popularly known among the people literary circles are given below.

A Gandharva named Veerasena had four children namely Bhartruhari, Vikramaaditya, Subhataveerya and Mynaavati. Bhartruhari's mother, Susheela, was the only daughter of the king of Jambudweepa. Since the king of Jambudweepa had no sons, Bhartruhari inherited the throne of his maternal grandfather. Bhartruhari later shifted his capital to Ujjayini; and handed over the reins of the kingdom to his brother Vikramaaditya and made Subhataveerya the Commander-in-Chief. And he himself accepted celibacy and renunciation of worldly possessions.

After taking celibacy upon himself, Bhartruhari, learned the Yoga-Vidya under the tutelage Gorakshanaatha, a proponent of the Naatha-pantha. For some reasons, he returned to the worldly life. And again, he renounced the worldly life, took up Buddhism, and authored the work on grammar, called the Vakyapadiya. Thus, he shifted between worldly life (Gruhasthashrama) and renunciation (Sanyaasa) thrice and finally attained the state of Samaadhi at a forest near Alwar. Even today, the place is revered by Hindus as being holy and an eternal-flame called the Bhartruhari – jyoti is lit at the shrine. The cave where Bhartruhari is believed to have practiced penance is visited by

many pilgrims. Padmakshi, the princess of Magadha is believed to be the wife of Bhartruhari.

However, the historians do not agree with these accounts and call them mere legends. However, no one can deny the importance of the literary works of Bhartruhari as they are results of his vast experience and insightfulness.

Even though we see countless accounts of sensual enjoyment in the Shringaara-shatakam, in the end Bhartruhari alerts us of the ill effects of excessive indulgence in sensual enjoyment. The Vairaagya-Shatakam is the essence of his experiential pragmatism. It effectively explains the hollowness of materialistic possessions and the importance of renunciation.

The Neeti-Shatakam provides the advice necessary for leading a successful life. Man being a social animal will need to deal with various kinds of people. And this work of Bhartàhari, the Neeti-Shatakam, provides valuable inputs as to how one should deal various kinds of people in real life situations. And because of this, the literary works like the Neeti-Shatakam shine as beacon of hope.

A Shatakam is a literary work that contains a hundred verses. But the Shatakatravee of Bhartruhari, contain more than hundred verses in each of the Shatakams. However, scholars believe that this could be because of additions and interpolation from later dates. Though the exact number of verses in the Neeti-Shatakam remains uncertain due to potential later additions and

interpolations, scholars agree on the enduring wisdom contained within its verses. Bhartruhari's legacy endures through his profound insights shared in these timeless literary works, offering guidance and inspiration to generations of readers.

The Nitishataka of Bhartruhari is an excellent specimen of sententious poetry with lofty ideas for the general guidance of mankind. It is divided into ten sections as follows.

१. मूर्खपद्धतिः - On Ignorance
२. विद्वत्पद्धतिः - On Learning
३. मानशौर्यपद्धतिः - On Self-respect
४. अर्थपद्धतिः - On Wealth
५. दुर्जनपद्धतिः - On the wicked
६. सुजनपद्धतिः - On the Virtuous
७. परोपकारपद्धतिः - On Benevolence
८. धैर्यपद्धतिः - On Courage
९. दैवपद्धतिः - On Destiny
१०. कर्मपद्धतिः - On Karma

विद्वत्पद्धतिः

शास्त्रोपस्कृतशब्दसुन्दरगिरः शिष्यप्रदेयागमा
विख्याताः कवयो वसन्ति विषये यस्य प्रभोर्निर्धनाः ।
तज्जाड्यं वसुधाधिपस्य कवयो ह्यर्थं विनापीश्वराः
कुत्स्या स्युः कुपरीक्षका न मणयो यैरर्घतः पातितः ॥१॥

हर्तुर्याति न गोचरं किमपि शं पुष्पाति यत्सर्वदा
ह्यर्थिभ्यः प्रतिपाद्यमानमनिशं प्राप्नोति वृद्धिं पराम् ।
कल्पान्तेष्वपि न प्रयाति निधनं विद्याख्यमन्तर्धनं
येषां तान्प्रति मानमुज्झत नृपाः कस्तैः सह स्पर्धते ॥२॥

अधिगतपरमार्थान्पण्डितान्मावमंस्था-
स्तृणमिव लघुलक्ष्मीनैव तान्संरुणद्धि ।
अभिनवमदलेखाश्यामगण्डस्थलानां
न भवति बिसतन्तुर्वारणं वारणानाम् ॥३॥

अम्भोजिनीवनवासविलासमेव
हंसस्य हन्ति नितरां कुपितो बिधाता ।
न त्वस्य दुग्धजलभेदविधौ प्रसिद्धां
वैदग्ध्यकीर्तिमपहर्तुमसौ समर्थः ॥४॥

केयूरा न विभूषयन्ति पुरुषं हारा न चन्द्रोज्ज्वला
न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालङ्कृता मूर्धजाः ।
वाण्येका समलं करोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते
क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम् ॥५॥

विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं
 विद्या भोगकरी यशःसुखकरी विद्या गुरूणां गुरुः ।
 विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता
 विद्या राजसु पूजिता न तु धनं विद्याविहीनः पशुः ॥६॥

क्षान्तिश्चेत्कवचेन किं, किमरिभिः क्रौधोऽस्ति चेद्देहिनां
 ज्ञातिश्चेदनलेन किं यदि सुहृद्भिः दिव्यौषदैः किं फलम् ।
 किं सर्पैर्यदि दुर्जनाः, किमु धनैर्विद्यानवद्या यदि
 व्रीडा चेत्किमु भूषणैः, सुकविता यद्यस्ति राज्येन किम् ॥७॥

दाक्षिण्यं स्वजने, दया परजने, शाठ्यं सदा दुर्जने
 प्रीतिः साधुजने, नयो नृपजने, विद्वज्जनेऽप्यार्जवम् ।
 शौर्यं शत्रुजने, क्षमा गुरुजने, नारीजने धूर्तता
 ये चैव पुरुषाः कलासु कुशलास्तेष्वेव लोकस्थितिः ॥८॥

जाड्यं धियो हरति सिञ्चति वाचि सत्यं
 मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति ।
 चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्तिं
 सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ॥९॥

जयन्ति ते सुकृतिनो रससिद्धाः कवीश्वराः
 नास्ति तेषां यशःकाये जरामरणजं भयम् ॥१०॥

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
 प्रारभ्य विघ्ननिहता विरमन्ति मध्याः ।
 विघ्नैः पुनःपुनःरपि प्रतिहन्यमानाः
 प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति ॥११॥

ವಿದ್ವತ್ ಪದ್ಧತಿ:

1. (ವ್ಯಾಕರಣ ಮೊದಲಾದ) ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ (ಅಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಶುದ್ಧವಾದ) ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಮಾತುಗಳುಳ್ಳ, ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರೂಪದಿಂದ) ನೀಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಮತ್ತು (ತನ್ಮೂಲಕ) ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಓರ್ವ ಅರಸನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧನಹೀನರಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ಆ ಅರಸನ ದೋಷವು. ಏಕೆಂದರೆ, ವಿದ್ವಾಂಸರು ಧನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಭುಗಳು (ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರು); ರತ್ನಗಳ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮೂರ್ಖ ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕರು ನಿದ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ರತ್ನಗಳಲ್ಲ.
2. ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ಗುಪ್ತಸಂಪತ್ತು ದೋಚುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಣ್ಣಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಬೇಡುವವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಲಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅದು ನಾಶ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಅರಸರೇ, ಯಾರ ಬಳಿ ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾಸಂಪತ್ತು ಇದೆಯೋ ಅವರ ಬಗೆಗೆ ದರ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ ಏಕೆಂದರೆ ಅವರೊಡನೆ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಯಾರು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಬಲ್ಲರು?
3. ಅರಸರೇ, ಸಕಲ ತತ್ವಾರ್ಥ (ನಿಜ ಸಂಗತಿ)ಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಬೇಡಿರಿ. ಏಕೆಂದರೆ, ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯಂತೆ ತುಚ್ಛವಾದ ಭೌತಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಅವರನ್ನು (ಅವರ ಪ್ರಗತಿ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು) ತಡೆಯಲಾರದು. ಹೊಸ ಮದಜಲದ ಧಾರೆಯಿಂದ ಕಪ್ಪಾದ ಗಂಡಸ್ಥಲವುಳ್ಳ ಮದ್ದಾನೆಗಳನ್ನು ತಾವರೆದೇಟಿನೊಳಗಿನ ಎಳೆಯು ಕಟ್ಟಲಾರದು.
4. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಂಸನ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿಗಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಕಮಲಗಳ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವ ಆನಂದವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾಶಪಡಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಾಲು-ನೀರುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವ ಅದರ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದಂಟಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಅವನು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ.

5. ತೋಳ್ಬಂದಿ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಮುತ್ತಿನಹಾರ ಸ್ನಾನ, ಶ್ರೀಗಂಧಾದಿಗಳ ಲೇಪ, ಹೂಗಳು, ಸಿಂಗರಿಸಿದ ಕೂದಲುಗಳು-ಇವು ಯಾವುವೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. (ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ) ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ (ಮುಖದಲ್ಲಿ) ಧರಿಸಿದ ಮಾತು ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮಾತೆಂಬ ಒಡವೆಯು ಮಾತ್ರ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅಲಂಕಾರವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.
6. ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನ ಉತ್ತಮವಾದ ಸೌಂದರ್ಯವು, ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡ ಸಂಪತ್ತು; ಆನಂದದಾಯಕ, ಕೀರ್ತಿ-ಸುಖದಾಯಕ; ಗುರುಗಳಿಗೂ ಉಪದೇಶಕ; ಪರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಧವ ಮತ್ತು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆ. ಅರಸರ ನಡುವೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಹಣವನ್ನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲದವ ಪಶು.
7. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆಯಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಕವಚವೇಕೆ ಬೇಕು? ಸಿಟ್ಟು ಇದ್ದರೆ ಶತ್ರುಗಳೇಕೆ? ದಾಯಾದಿಗಳಿದ್ದರೆ ಬೆಂಕಿಯೇಕೆ? ಗೆಳೆಯನಿದ್ದರೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಔಷಧಗಳಿಂದರೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ದರಿದ್ರನಿದ್ದರೆ ಸರ್ಪಗಳೇಕೆ? ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ವಿದ್ಯೆಯಿದ್ದರೆ ಹಣದಿಂದೇನು ಉಪಯೋಗ? ಲಜ್ಜೆಯಿದ್ದರೆ ಆಭರಣಗಳೇಕೆ? ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಿದ್ವತ್ತೆಯಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯದಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?
8. ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮವರ ಬಗ್ಗೆ ಔದಾರ್ಯ, ಪರರ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಕಪಟ. ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ, ಅರಸರಲ್ಲಿ ನೀತಿಯ ನಡತೆ, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಬಗ್ಗೆ ಸರಳತೆ, ವೈರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪರಾಕ್ರಮ, ಹಿರಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸಹನೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಕುಟಿಲತೆ-ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯವಹಾರ ಚಾತುರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೇ ಲೋಕಸ್ಥಿತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.
9. ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸವು ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯ ದೂರ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತ್ವ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ; ಅಧಿಕವಾದ ಸನ್ಮಾನ ತಂದೀಯುತ್ತದೆ; ಪಾಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತದೆ; ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ

ಕೀರ್ತಿ ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ-ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಯಾವ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು (ಸ್ವಲ್ಪ) ಹೇಳು ನೋಡೋಣ.

10. (ಶೃಂಗಾರಾದಿ) ನವರಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದು ಧನ್ಯರಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಜಯಶಾಲಿಗಳು. ಅವರ ಕೀರ್ತಿರೂಪದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮುಪ್ಪು-ಸಾವುಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.
11. ಕೀಳು (ಹೇಡಿ) ಮನುಷ್ಯನು ಅಡೆ-ತಡೆಗಳು ಬರಬಹುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಮ ತರಗತಿಯವರು ಆರಂಭಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಅಡ್ಡಿಗಳ ಆಘಾತವಾದಾಗ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಉತ್ತಮ ಮನುಷ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಆತಂಕಗಳು ಪುನಃ ಪುನಃ ಬಂದು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದರೂ ತಾವು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

Why of the Learned

1. If the well known learned persons whose speech is charming due to the words polished by (the study of) science (like grammar & c) and who possess the knowledge of lores fit to be imparted to the pupils, dwell penniless in the kingdom of a king, it verily reveals the foolishness (lack of appreciation) of the king. Because, even being wealth-less, the learned are lords (commanding respect). If the jewels are judged to be lower than their wroth, the bad lapidaries will be censured (and not the jewels).
2. The secret wealth named 'learning' is not accessible to the robber! It always nourishes some indescribable good. Even when

continuously given to its solicitors, it gets the utmost increase. It does not perish even at the end of the creation. O kings! Leave away your pride regarding those who possess this (secret wealth). Who can compete with them?

3. (O kings), do not insult the learned who have known the absolute reality (of things). Because, the mean wealth, like (worthless) grass cannot obstruct them (their progress and reputations). (Certainly), a lotus fibre cannot become a chain (obstructing) the movement for the elephants, whose temples have become dark with streams of fresh rut.
4. If the Creator become extremely angry on the swan he can deprive it of the pleasure of sporting in the lotus-ponds. But he is not capable of snatching away its reputation earned by its well known skill of separating milk from water.
5. Neither armlets, nor necklace refulgent like the moon, nor the bath, nor besmearing (sandal-paste and the like), nor the flowers, nor the ornamented hair adorn a man. Speech alone when it is borne in its cultured form adorns a man properly. (All other) ornaments certainly waste away. The ornament of speech alone ever remains as an ornament.
6. Learning is the most charming beauty of a man; it is his well concealed and protected wealth; learning causes pleasure to him and also (brings) fame and happiness; learning is the preceptor of preceptors; learning is the

friend while sojourning in foreign lands; learning is the highest deity; learning and not wealth is worshipped by king; (hence), a man without learning is a beast.

7. If men have patience. Why wear an armour? If they have anger, why have enemies? If they possess kins-men, why have fire? If they gain a friend, why go in for divine medicines? If there are wicked persons, why should there be serpents? If they possess perfect knowledge, why should they gain wealth? If they have sense of shame, of what use are ornaments? If they have sweet poetry (deep learning), why should they have any kingdom?
8. Those who always possess courtesy towards their kinsmen, mercy towards others, deceit towards the wicked, affection for the good, good conduct towards kings, straightforwardness towards the learned, bravery towards enemies, patience towards elders and craft towards women on them alone depends the stability of the world, who are thus deft in these arts.
9. The company of the good removes dullness of the intellect, sprinkles truthfulness in speech, brings great honour, take away sin, pleases the mind and spreads fame in all directions. Please tell what it does not secure for men?
10. Victorious are those blessed master poets well-versed in all sentiments. Never is there any fear caused by old age and death of their bodies of fame.

11. Verily the low spirited (coward) persons do not begin (anything) due to fear of obstacles. The middling's having begun stop when beaten by obstacles. (But the best never give up what has been started, even though they are beaten again and again by obstacles.

* * *

ययाति-उपाख्यान-सङ्ग्रहः

ಪೀಠಿಕೆ

ಮಹಾಭಾರತ- ಮಹಾಭಾರತವು ಇಂದು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವೂ ಮತ್ತು ತುಂಬಾ ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಆಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಮಯ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಇತಿಹಾಸ (ಇತಿ+ಹ+ಆಸ...ಹೀಗೆ ಇದ್ದಿತು ಅಲ್ಲವೇ!) ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಯಃ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಇವುಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದಿನ ಇತಿಹಾಸ-ಪುರಾಣಗಳು ರಚಿತವಾದವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈ ಜಾತಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಹಾಭಾರತದಂತಹ ಪರಿಷ್ಕೃತ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಹಾಭಾರತದವರೆಗಿನ ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥವೊಂದೂ ಸಿಕ್ಕದಿರುವುದು ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವ.

ಭಾರತೀಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಪರಂಪರಾಗತವೂ ಆದದ್ದು ಮಹಾಭಾರತ. ಭಾರತೀಯರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗೆಲ್ಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಇದು 'ಪಂಚಮ ವೇದ'ವೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದೆ (ಭಾರತಃ ಪಂಚಮೋ ವೇದಃ). ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜನಪ್ರಿಯರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ನೀತಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪಡೆದಿರುವಷ್ಟು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಾದರಗಳನ್ನು ಬೇರಾವ ದೇಶದ ಇನ್ನಾವ ಕೃತಿಯೂ ಪಡೆದಿರಲಾರದು. ಗತಯುಗದ ದಾಖಲೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಸಾಂಪ್ರತ ಯುಗದ ಜೀವನದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಸ್ಥಾನವೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನೋದದೇ ಸನಾತನ ಭಾರತದ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು ಒಂದು ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯವೇ ಸರಿ!

ಹೀಗೆ ಮಹಾಭಾರತವು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವಿಷಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೋ ಮತ್ತು ಗಾತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇದು 'ಮಹತ್' ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ

ಮಹಾಭಾರತವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು- 'ಮಹತ್ವಾತ್ ಭಾರವತ್ವಾಚ್ಚ ಮಹಾಭಾರತಂ ಉಚ್ಯತೇ'

'ಧರ್ಮೇ ಚ ಅರ್ಥೇ ಚ ಕಾಮೇ ಚ ಮೋಕ್ಷೇ ಚ ಭರತರ್ಷಭಾ ಯದಿಹಾಸ್ತಿ ತದನ್ಯತ್ರ ಯನ್ನೇಹಾಸ್ತಿ ನ ತತ್ ಕ್ಷಚಿತ್ || '

-ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದೋ ಅದು ಬೇರೆಡೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡುಬರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಾಗದು- ಎನ್ನುವುದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಮಾತು. ಈ ಮಾತು ಇದುವರೆಗೂ ಅಸತ್ಯವೆನಿಸಿಲ್ಲ.

ಮಹಾಭಾರತವು ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಪರ್ವಗಳೂ ನೂರಾರು ಉಪಪರ್ವಗಳೂ ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರಾರು (2109) ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಇವೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನ ಬೃಹತ್ ಕಾವ್ಯಗಳೆನಿಸಿದ ಇಲಿಯಡ್ ಮತ್ತು ಒಡೆಸ್ಸಿ ಗ್ರಂಥಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಎಂಟನೆಯ ಒಂದರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಆಗುವುದರಿಂದ ಇದರ ಸ್ಥೂಲತೆಯು ಅರಿವಾದೀತು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪೆಡಂಭೂತವೆಂದು ಕರೆದು ಅಚ್ಚರಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರೆ ಭಾರತೀಯರು ಇದನ್ನು ವಿಶ್ವಕೋಶವೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭರತನ ವಂಶಜರಾದ ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರ ನಡುವೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ಕಥಾವಸ್ತು. ಈ ಪ್ರಧಾನ ಕಥೆಗೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿತರೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಇದೊಂದು ಬೃಹತ್ ಕಥೆಯಾಯಿತು. ಈ ಕಥೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಇರವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದ ನಳ-ದಮಯಂತೀ, ಸತ್ಯವಾನ್-ಸಾವಿತ್ರೀ, ದುಷ್ಯಂತ-ಶಕುಂತಲೆ, ಯಯಾತಿ ಮುಂತಾದವರ ಅನೇಕ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳೂ, ಉಪದೇಶಭಾಗಗಳೂ, ದೃಷ್ಟಾಂತ ಕಥೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಭೋಧಕ ಪ್ರಕರಣಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಈ ಮಹಾಭಾರತದ ರಚನೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವು ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿ. ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ಎನ್ನುವುದು ಇವರ ಹೆಸರಾದರೂ ವೇದಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗ

ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವರು ವ್ಯಾಸರೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರು (ವಿವ್ಯಾಸ ವೇದಾನ್ಯಸ್ಮಾತ್ ನ ತಸ್ಮಾತ್ ವ್ಯಾಸ ಇತಿ ಸ್ತುತಃ). ಸಪ್ತ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆನಿಸಿದ ಇವರು ಪರಾಶರ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವತಿಯರ ಪುತ್ರರು.

‘ವ್ಯಾಸಂ ವಸಿಷ್ಠನಪ್ತಾರಂ ಶಕ್ತೇಃ ಪೌತ್ರಂ ಅಕಲ್ಮಷಮ್ |
ಪರಾಶರಾತ್ಮಜಂ ವಂದೇ ಶುಕತಾತಂ ತಪೋನಿಧಿಮ್ ||’

ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಇವರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞರೆಂದೇ ನಂಬಲಾಗಿದೆ—

‘ನಮಃ ಸರ್ವವಿದೇ ತಸ್ಮೈ ವ್ಯಾಸಾಯ ಕವಿವೇಧಸೇ |
ಚಕ್ರೇ ಪುಣ್ಯಂ ಸರಸ್ವತ್ಯಾ ಯೋ ವರ್ಷಮಿವ ಭಾರತಮ್ ||’

ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ತೃಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಅಲ್ಲಿನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಧಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಕುರು-ಪಾಂಡವ ಸೇನೆಗಳ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ನೋಡಿದ ಇವರೇ ಅವರ ಮೂಲಪುರುಷರೂ ಆಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೋಜಿಗವೇ ಸರಿ. ಮಹಾಭಾರತದ ಜೊತೆಗೆ ಅಷ್ಟಾದಶ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ, ಉಪಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬರೆದವರು ಇವರೇ ಎಂಬುದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದೃಷ್ಟಿ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕರು ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನೇನೂ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಕಾರ ‘ವ್ಯಾಸ’ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪದವಿಯೇ ಹೊರತು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೆಸರಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ವ್ಯಾಸರಿದ್ದು ಅವರೇ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲ

ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕಾಲನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗಿಂತ ಮಹಾಭಾರತದ ರಚನೆಯ ಕಾಲವನ್ನು ‘ಇದಮಿತ್ಥಂ’ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ತುಂಬಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದೊಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ರಚನೆಯಾಗಿರದೇ ನಾನಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಲವು ಕವಿಗಳ ಸಾಮೂಹಿಕ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮಹಾಭಾರತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು

ರಾಮಾಯಣಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನವೂ ಆಗಿರುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಅಂತೆಯೇ ಮತ್ತೆ ಕೇವಲ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಆರಂಭ ಕಾಲದವೂ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಾಭಾರತವು ರಚಿತವಾದದ್ದು. ಕಲಿಯುಗದ ಆರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಕಲಿಯುಗವು ಆರಂಭವಾದದ್ದು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2102ರಲ್ಲಿ. 125 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಬಾಳಿದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಲಿಯುಗದ ಆರಂಭದಂದು ಪರಂಧಾಮವನ್ನೈದಿದನಂತೆ! ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಆತನೂ 36 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿದ್ದನಂತೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. 313ರಲ್ಲಿ ಈ ಯುದ್ಧವು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಸುಮಾರು ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಸನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸುಮಂತು, ಪೈಲ, ಶುಕ, ವೈಶಂಪಾಯನ ಮತ್ತು ಜೈಮಿನಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಲು ಒಟ್ಟು ಐದು ಮಹಾಭಾರತಗಳಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶಂಪಾಯನನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವೇ ನಮಗೀಗ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಿರುವುದು. ಜೈಮಿನಿಯ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವವು ಮಾತ್ರ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದರೆ ಉಳಿದವು ಏನಾದವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ವೈಶಂಪಾಯನನು ಜನಮೇಜಯನು ನಡೆಸಿದ ಸರ್ಪಯಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಸೂತಪುರಾಣಿಕನು ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯದ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು.

ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಹಾಭಾರತವು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದೆಂದು ಒಪ್ಪಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಕಾಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೂ ಇದು ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿಲ್ಲಾರೆ. ಇವರ ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಾದರೆ 'ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಮಗ್ರಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎಷ್ಟೋ ಹಳೆಯದಿರಬಹುದು. ಆದರೂ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ.400 ರವರೆಗೆ ನಡೆದಿರಬಹುದು'. ಭಾರತ ಯುದ್ಧ ನಡೆದ ಕಾಲವೂ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ರಚನೆಯ ಕಾಲವೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

MAHABHARATA

Sanskrit poetry falls under two main classes (1) The इतिहास (legend), आख्यान (narrative) or पुराण (ancient tale) and (2) काव्य (court epic or artificial epic). In the first class of literature, greater importance is given to the matter than form while in the Kavyas, the form is as important as the matter. Here the poet is expected to bestow great care in the development of a well-knit plot in the delineation of characters, rasas, in the mode of expression and in the use of appropriate style, alankaras and gunas. In the इतिहास class we find disconnected stories narrated in a single word and very little attention paid to the form. This class of works are concerned only with the imparting of knowledge on various subjects and preaching morals with no concern to the artistic presentation of the matter as in the Kavyas.

The Mahabharata is the earliest example and the chief representative of the इतिहास. The work is called Mahabharata mainly because it describes the great battle between the rival descendants of Bharata (son of Dushyanta and Shakuntala) who is held by tradition as the first emperor of India and on account of its stupendous size.

It is said in the Mahabharata that the gods weighed the Mahabharata and the Vedas in a balance and found that the Mahabharata was heavier than all Vedas. In size also the Mahabharata was larger. Therefore, it came to be called Mahabharata.

Mahabharata deals with a great variety of topics and contains more than a lakh of Slokas (equal to about eight times as much as the Illiad and Odyssey of Homer put together) is by far the largest poem known to literary history. The comparison of this work to the ocean and the Himalayas is very appropriate:

यथा समुद्रो भगवान् यथा च हिमवान् गिरिः ।
ख्यातावुभौ रत्ननिधी तथा भारतमुच्यते ॥

The Mahabharata contains 2109 chapters and is divided into 18 books called parvas, with a nineteenth, the Harivamsha as a supplement. The parvas vary, very inconsiderably in length, the 12th being the longest, with nearly 14,000, the 17th the shortest, with only 312 slokas. All the eighteen parvas, excepting the 8th and the last three, are divided into subordinate parvas (avantaraparvas) and each parva is also cut up into adhyayas (chapters).

M. Williams gives the following brief statement of the contents of the eighteen Books which constitute the poem : -

1. Adiparva: 'Introductory Book,' describes how the two brothers, Dhritarashtra and Pandu, are brought up by their uncle Bhishma; and how Dhritarashtra, who is blind, has one hundred sons, commonly called the Kuru princes, by his wife Gandhari; and how the two wives of Pandu, Pritha (Kunti) and Madri, have five sons called the Pandavas or Pandu princes.

2. Sabhaparva: Describes the great SABHA or 'assembly of princes' at Hastinapura, when Yudhishthira, the eldest of the five Pandavas, is persuaded to play at dice with Sakuni and loses his kingdom. The five Pandavas and Draupadi, their wife, are required to live for twelve years in the woods.

3. Vanaparva: Narrates the life of the Pandavas in the Kamyaka forest. This is one of the longest books, and full of episodes such as the story of Nala and that of the Kiratarjuniya.

4. Virataparva: Describes the thirteenth year of exile and the adventures of the Pandavas while living disguised in the service of king Virata.

5. Udyogaparva: In this the preparations for war on the side of both Pandavas and Kauravas are described.

6. Bhishmaparva: In this both armies join battle on Kurukshetra, a plain north-west of Delhi. The Kauravas are commanded by Bhishma, who falls transfixed with arrows by Arjuna.

7. Dronaparva: In this the Kuru forces are commanded by Drona, and numerous battles take place. Drona falls in a fight with Dhristadyumna (son of Drupada).

8. Karnaparva: In this Kurus are led by Karna. Other battles are described. Arjuna kills Karna.

9. Salyaparva: In this Salya is made general of the Kuru army. The concluding battles take place, and only three of the Kuru warriors, with Duryodhana, are left alive. Bhima and Duryodhana then fight with clubs. Duryodhana, chief and eldest of the Kurus, is struck down.

10. Saughtikaparva: In this three surviving Kurus make a night attack on the camp of the Pandavas and kill all their army, but not the five Pandavas.

11. Striparva: Describes the lamentations of queen Gandhari and the other women over the bodies of the slain heroes.

12. Santiparva: In this Yudhisthira is crowned in Hastinapura. To calm his spirit, troubled with the slaughter of his kindred, Bhishma, still alive, instructs him at great length in the duties of kings (*Rajadharma* 1995-4778), rules for adversity (*Apad Dharma* 4779-6445), rules for attaining final emancipation (*Moksha Dharma* 6445 to end).

13. Anushasanaparva: In this the instruction is continued by Bhishma, who gives precepts and wise axioms on all subjects, such as the duties of the kings, liberality, fasting, eating &c., mixed up with tales, moral and religious discourses, and metaphysical disquisitions. At the conclusion of his long sermon, Bhishma dies.

14. Asvamedhikaparva: In this Yudhisthira, having assumed the government, performs an Asvamedha or 'horse sacrifice' in token of his supremacy.

15. Asrama Vasikaparva: Narrates how the old blind king Dhritarashtra, with his queen Gandhari and with Kunti, mother of the Pandavas, retires to a hermitage in the woods. After two

years, a forest conflagration takes place, and they immolate themselves in the fire to secure heaven and felicity.

16. Mausalaparva: Narrates the death of Krishna and Balarama, their return to heaven, the submergence of Krishna's city Dvaraka by the sea, and the self slaughter in a fight with clubs of Krishna's family, the Yadavas, through the curse of some Brahmins.

17. Mahaprasthanikaparva: Describes the renunciation of their kingdom by Yudhishtira and his four brothers, and their departure towards Indra's heaven in Mount Meru.

18. Svargarohanaparva: Narrates the ascent and admission to heaven of the five Pandavas, their wife Draupadi and kindred.

Authorship of Mahabharata: Veda Vyasa is the author of the Mahabharata and the puranas was the son of Parashara and Satyavati. His name was कृष्ण and he had the appellation द्वैपामन, because soon after birth he was abandoned by his unmarried mother in a द्वीप (island). He came to be Veda Vyasa as he arranged the Vedas in their present form(विव्यास वेदान् यस्मात् स तस्मात् व्यास इति स्मृतः | Mahabharata., I.64.130). Being the son of, पराशर

he was known as पाराशर्म. He was called कानीन as he was born of a कन्मा(an unmarried girl).His other names were,बादरामण and वासिष्ठ because of his residence in बदरिकाश्रम and his relationship with वसिष्ठ.He is mentioned as a contemporary or the Kauravas and Pandavas and as having narrated the incidents just as he had witnessed them, as they had occurred in the past and as they stood at the time.

कुरुराजकुलस्थानां दृष्टं वृत्तं च यत् स्थितम् ।
तत्सर्वं भगवान् व्यासो वर्णयामास भारते ॥

(पद्मपुराणम्)

Ganesha is said to have taken down the poem, while Vyasa went on composing it. The time taken by Vyasa to complete the work is stated as three years :

त्रिभिर्वर्षैः सदोत्थायी कृष्णद्वैपायनो मुनिः ।
महाभारतमाख्यानं कृतवानिदमुत्तमम् ॥

(आदिपर्व., ६२.५५)

The वराहपुराण mentions that Vyasa wrote the Mahabharata at the end of the द्वापर and the beginning of the कलिमुग. According to the Bhagavata, Lord Krishna died on the first day of Kaliyuga. Mahabharata itself declares that Vyasa

has described the greatness of ,वासुदेव the truthfulness of the Pandavas and the misconduct of the sons of धृतराष्ट्र :

वासुदेवस्य माहात्म्यं पाण्डवानां च सत्यताम् ।

दुर्वृत्तं च धार्तराष्ट्राणामुक्तवान् भगवानृषिः ॥

(आदिपर्व.,१.७६)

Vyasa composed this work and taught to his disciple Vaishampayana, who narrated it to Janamejaya (son of King Parikshit) at his सर्पमाग (serpent sacrifice) and Sauti heard that narration. The Mahabharata, as we have it, was given it by Sauti, as he heard it from Vaishampayana to the assembled sages during Saunaka's sacrifice in the Naimisharanya.

ಯಯಾತಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಸಾರಾಂಶ

ಯಯಾತಿಯ ಕಥೆಯು ಮಹಾಭಾರತದ ಆದಿ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಯಯಾತಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಯಯಾತಿ ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವಾಗಿದ್ದು-ಯಸ್ಯ ವಾಯೋರಿವ ಯತಿಃ ಸರ್ವತ್ರ ರಥಗಮನಸ್ಯ-ಗಾಳಿಯಂತೆ ಚಲಿಸುವವನು, ಯಾರ ರಥವು ಯಾವುದೇ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅವನೇ ಯಯಾತಿ.

ಯಯಾತಿ ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರವಂಶೀಯ ರಾಜ. ಯಯಾತಿ ರಾಜ ನಹುಷನ ಮಗ. ನಹುಷನು ವಶಿಷ್ಠ ಋಷಿಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದನು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಲು ನಹುಷನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ನಹುಷನು ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಋಷಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಆಳಿದನು. ನಹುಷನಿಗೆ ಆರು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು, ಯತಿ, ಯಯಾತಿ, ಸಂಯಾತಿ, ಆಯತಿ, ಆಯಾತಿ ಮತ್ತು ಧ್ರುವ.

ಯಯಾತಿಯ ತಂದೆ, ನಹುಷನು ಋಷಿಗಳು ನೀಡಿದ ಶಾಪದಿಂದ ಹೆಬ್ಬಾವಿನಂತೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಯಯಾತಿಯ ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರ ಯತಿಗೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು, ಆದರೆ ಯತಿಯು ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಬದಲಿಗೆ ತಪಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಯಯಾತಿಯು ಅವನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವು ಶರ್ಮಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ದೇವಯಾನಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಮುಖ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ವೃಷಪರ್ವ ರಾಜನ ಮಗಳು ಮತ್ತು ದೇವಯಾನಿಯು ಅಸುರ ಗುರು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ (ವೃಷಪರ್ವನ ಗುರು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು) ಮುದ್ದು ಮಗಳು.

ದೇವಯಾನಿ ಮತ್ತು ಅವಳ ಸ್ನೇಹಿತೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಬದಿಗಿಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಯು ಬೀಸಿ ಮಿಶ್ರಣವಾಯಿತು. ಕೊಳದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ನಂತರ, ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ದೇವಯಾನಿಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು. ದೇವಯಾನಿ, ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಧರಿಸಿದೆ

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು. ದಾನವರ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳೆದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೇಸರಗೊಂಡು ದೇವಯಾನಿಯ ತಂದೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಂದೆ ವೃಷಪರ್ವನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಏನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ಅವರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ತೀವ್ರ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಪಾಳು ಬಾವಿಗೆ ತಳ್ಳಿ ಹೋದಳು.

ರಾಜ ಯಯಾತಿಯು ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಅದೇ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಯಾಸದಿಂದ ಬಾಯಾರಿ ನೀರಿಗಾಗಿ ದೇವಯಾನಿಯು ಇದ್ದ ಅದೇ ಬಾವಿಯ ಬಳಿ ಬಂದನು. ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೈಹಿಡಿದು ಅವಳನ್ನು ಬಾವಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಒಬ್ಬರು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆಮೇಲೆ ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಕಡೆ ಹೋದನು. ಇತ್ತ ದೇವಯಾನಿಯು ತನ್ನ ದಾಸಿಯ ಮುಖಾಂತರ ತಂದೆಗೆ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಅಗೌರವಿಸಿ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ, ಅದರಿಂದ ಅವಳಿರುವ ನಗರವನ್ನು ತಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರಿಯಾದ ನೋವು ಅವಮಾನಗಳಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡು ರಾಜ ವೃಷಪರ್ವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಂತರ ಬಂದ ರಾಜನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗಾದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ, ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಮಗಳಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ವಾಸಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರು. ರಾಜ ವೃಷಪರ್ವನು ಗುರುಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ರಾಜನು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ದೇವಯಾನಿಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅವಳ ಆಸೆ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವೆ ಎಂದನು. ಆಗ ದೇವಯಾನಿಯು ಸಾವಿರ ದಾಸಿಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ತನಗೆ ದಾಸಿ ಆಗಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಆಸೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಡುವರೋ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಆಕೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರಬೇಕು ಎಂದಳು. ದಾಸಿಯ ಮುಖಾಂತರ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಿತ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ವೃಷಪರ್ವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಕುಲದ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ದೇವಯಾನಿಯ ದಾಸಿಯಾಗಲು

ಒಪ್ಪಿದಳು. ನಂತರ ದೇವಯಾನಿಯೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಂದೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಜೊತೆ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಕಾಲದ ನಂತರ ಒಮ್ಮೆ ದೇವಯಾನಿಯು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಾವಿರ ದಾಸಿಯರ ಜೊತೆ ಅದೇ ವನಕ್ಕೆ ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದಳು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಯಯಾತಿಯೂ ಕೂಡ ಭೇಟಿಯಾಡುತ್ತಾ ಅದೇ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದನು, ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ದೇವಯಾನಿಯು ಯಯಾತಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಭೇಟಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿ, ಹಿಂದೆ ಆತನು ತನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಆತನೇ ತನ್ನ ಪತಿಯಾಗಬೇಕು ಎಂದಳು. ಆಗ ಯಯಾತಿಯು ದೇವಯಾನಿಯ ತಂದೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಆತನಿಂದ ಕನ್ಯಾ ದಾನವಾಗದೆ ತಾನು ವಿವಾಹವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ಆಗ ದೇವಯಾನಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಮಗಳ ಆಸೆಯಂತೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನಿತ್ತರು. ಜೊತೆಗೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಯಯಾತಿಯು ಆಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಆಗಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿನಂತೆ ರಾಜ ಯಯಾತಿಯು ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ವರಿಸಿದನು. ಆಕೆಯ ಜೊತೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ, 2,000 ಕನ್ಯೆಯರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬಹಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿದನು. ದೇವಯಾನಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಂತೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೂ ವಾಸಿಸಲು ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಯಯಾತಿಯು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾ ದೇವಯಾನಿಯಲ್ಲಿ ಯದು ಮತ್ತು ತುರ್ವಸು ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ರಾಜ ಯಯಾತಿಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ದೇವಯಾನಿಯ ಜೊತೆಗೆ ನಿನಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದವಳು; ಪುತ್ರ ಸಂತಾನವನ್ನು ಬಯಸುವ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಲಾರೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪಡೆಯಲು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡು ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಯಯಾತಿಯು ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು

ಕೇಳಿ ಗೌರವಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದನು. ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೆ ಯಯಾತಿಯಿಂದ ದೃಹ್ಯ, ಅನು ಮತ್ತು ಪೂರು ಎಂಬ ಮೂರು ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು. ಈ ವಿಚಾರವು ದೇವಯಾನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೆ ದೇವಯಾನಿಯು ರಾಜ ಯಯಾತಿಯ ಜೊತೆ ವನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ದೇವಕುಮಾರರಂತೆ ಇರುವ, ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಮೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಾರೆಂದು, ಅವರ ತಂದೆ ಯಾರು ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಆ ಪುತ್ರರು ಯಯಾತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಆತನೇ ತಮ್ಮ ತಂದೆ ಎಂದರು. ಮತ್ತು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಎಂದರು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ ದೇವಯಾನಿಯು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ ಯಯಾತಿಯನ್ನು ತನಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದರೆಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾ, ಅಳುತ್ತಾ ತಂದೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು. ಅವಳನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಯಯಾತಿಯೂ ಹೋದನು.

ದೇವಯಾನಿಯಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಕೋಪದಿಂದ, ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದೂ ಯಯಾತಿಯು ತಮ್ಮ ಮುದ್ದಿನ ಮಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಡಲೇ ಆತನಿಗೆ ಜಯಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮುಪ್ಪು (ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು) ಆವರಿಸಲಿ ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು. ಆಗ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ಯಯಾತಿಯನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ರಾಜ ಯಯಾತಿಯು ತಾನು ದೇವಯಾನಿಯ ಜೊತೆಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅವಳ ಆಸೆಯಂತೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ತಾನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಯೌವನದಿಂದ ಇನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದದ ತಾನು ದೇವಯಾನಿಯೊಡನೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಾಲ ಸುಖವಾಗಿರಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಮುಪ್ಪು ಬರದಿರಲಿ. ದಯಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆಗ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು, ನೀಡಿದ ಶಾಪವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜನು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಆತನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ನೀಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವರ ಯೌವನವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತನ್ನನ್ನು (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು) ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಪಾಪವು ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ. ಯಯಾತಿಯ ಯಾವ ಪುತ್ರನು ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಪ್ಪಿ ತನ್ನ ಯೌವನವನ್ನು

ತಂದೆಗೆ ನೀಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ರಾಜನಾಗುವನು, ದೀರ್ಘಾಯುಷಿ ಆಗುವನು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದರು.

ಮುದಿತನವನ್ನು ಪಡೆದ ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಹಿರಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಯದುವಿಗೆ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಆತನ ಯೌವನವನ್ನು ನೀಡಲು ಕೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಯದು ರಾಜಕುಮಾರನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇವಯಾನಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರರಾಗಲಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಮೊದಲ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠಿಯ ಕಿರಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಪೂರುವು ಕೂಡಲೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಯೌವನವನ್ನು ಪಡೆದು ಇಷ್ಟ ಬಂದಷ್ಟು ಕಾಲ ರಾಜನು ತನ್ನ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು (undefined) ಯಯಾತಿಯು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತನ್ನ ಮುಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಬರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪುತ್ರನಾದ ಪೂರುವಿಗೆ ನೀಡಿ, ಆತನ ಯೌವನವನ್ನು ತಾನು ಪಡೆದನು.

ಮಹಾರಾಜನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಯೌವನದಿಂದ ಕೂಡಿ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ಅನಂತರ ಈ ಆಸೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು, ಮಗನಾದ ಪೂರುವಿನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ "ಪುತ್ರ ಪೂರು, ನಾನು ಪ್ರೀತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಒಳಿತಾಗಲಿ. ನನ್ನ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ಪುತ್ರ ನೀನು. ನಿನ್ನ ಯೌವನವನ್ನು ಮರಳಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಯೌವನದಿಂದ ಕೂಡಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿರು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನ ಯೌವನವನ್ನು ಮರಳಿಸಿ ತನ್ನ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವನ್ನು ಹಿಂಪಡೆದನು.

ಪೂರುವನ್ನು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ದೇವಯಾನಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠಿಯರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ನಗರದಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಯಯಾತಿಯ ಈ ಕಥೆಯು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಅನೇಕ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು

ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾರಾಜ ಯಯಾತಿಯು ನೂರು ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗಗಳನ್ನು, ಸಾವಿರ ವಾಜಪೇಯ ಯಾಗಗಳನ್ನು, ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಅತಿರಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಪುಂಡರೀಕ ಯಾಗಗಳನ್ನು, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಚಿನ್ನದ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಯಯಾತಿ ಮಹಾರಾಜನ ಗರಿಮೆಯನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದಿನನಿತ್ಯದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಆಸೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಓಡುತ್ತೇವೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಗಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು, ಪಡೆಯುವುದು ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಆಸೆಗಳಿಗೆ ಕೊನೆ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಆಸೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ನಾವು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಇದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಿಜಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಸೆಗಳೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಳುತ್ತವೆ. ನಾವು ಅವುಗಳಿಗೆ ದಾಸರಾಗಿ ಜೀವನದ ನಿಜ ಆನಂದವನ್ನೇ ಮರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಯಯಾತಿಯ ಕಥೆಯು ನಮಗೆ ನಿಜವಾದ ಆನಂದ ಎಂದರೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೇ ಈ ಕಥೆಯು ನಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕೆಲವು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ-

- 1) ಪ್ರತೀಕಾರ ಭಾವದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರವು ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.
- 2) ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏನೇ ಅಡೆತಡೆಗಳು ಬಂದರೂ ನಾವು ಜೀವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬಾರದು ಇದ್ದು ಸಾಧಿಸಬೇಕು.
- 3) ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯು ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
- 4) ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಮ್ಮಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಇಡಿ.
- 5) ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ವಿರೋಧಿಗಳು ನಾವು ಊಹಿಸಲೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
- 6) ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಮಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗುಣಗಳೇ ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ನಾವು ಏನೆಂಬುದರ ಅರಿವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ.

Story of the King Yayaathi

The story of this great king is as amazing as it is strange and interesting. Yayaathi was a king of the Chandran Vamsah.

Yayaathi is the son of king Nahusha. Nahusha was educated by the Sage Vasistha. Upon Indra's loss of power, the gods asked Nahusha to occupy Indra's position. Nahusha ruled over the three worlds under the guidance of Sage Brihaspati. He had six sons Yati, Yayaathi, Samyaati, Aayaati, Ayati and Dhruva. They were educated by of Brahmarshis and the gods.

Yayaathi's father, Nahusha was cursed for his arrogance by the sages, and was transformed into a python. Yayaathi's elder brother, Yati, was initially offered the kingdom, but he turned it down and instead became an ascetic. Yayaathi then became the king and ruled the Earth virtuously and religiously.

Two important female characters, Sharmishtha and Devayani get introduced now in the story. Sharmishtha was the daughter of King Vrushaparvaa disciple of Shukracharya, and Devayani was the daughter of the Asura Guru Shukracharya.

Indra, the king of Goods, commanded Vayu the god of wind to blow heavily and mix up the clothes that Devayani and her friend Sharmishtha had kept aside as they bathed in a pond. Upon emerging from water, Sharmishtha mistakenly wore Devayani's clothes. Noticing that Sharmishtha and

worn her clothes, Devayani questioned Sharmishtha as to why her clothes were worn and rebuked Sharmishtha. Sharmishtha, who was a princess of the Danavas got annoyed on being rebuked and snapped back that it was Devayani's father Shukracharya, who took alms from her father the king Vrishaprva and the king never needed to take anything from anyone. These conversations led to a furious fight and Sharmishtha pushed Devayani into a dry well and went away.

The king Yayaathi passing by on his way to game hunting, stopped to quench his thirst. In the well, he found Devayani, and pulled her out by her hand. Introductions followed and the king went on his way. Devayani asked her maid to tell her father that she had decided not to enter the city again, where she was treated inferior to everyone by the princess. Shukracharya loved his daughter so much that he was not prepared to tolerate this pain of his beloved daughter and summoned the king Vrishaparva. The king out of respect for his guru, and dependent on him for the Mrutasanjeevani, attempted to please his guru, Shukracharya, however, said that it was Devayani that the king needed to please, and not him. Devayani commanded the king to pledge Sharmishtha as her personal maid. The king agreed, and now Sharmishtha also agreed in the larger interest of the Asuras.

Devayani happened to meet the king Yayaathi once again when he was returning from hunting and stopped by to talk. At that juncture, Devayani

asked the king to marry her. Yayaathi was a Kashatriya and he thought he could not marry a Brahmin girl, who was from a socially higher class, and that too, someone as high as the guru Shukracharya, unless the guru expressly consented. Shukracharya, out of sheer love for his daughter, consented for the marriage on a condition that Yayaathi should not have any relationship with Sharmishtha or any other maids of Devayani.

Yayaathi made separate arrangements for Sharmishtha and other maids Devayani. In due course of time, Devayani was blessed with two children. Seeing that, Sharmishtha, in the prime of her life, asked Yayaathi to marry her. Yayaathi initially did not accept but later yielded to her insistence. Eventually Sharmishtha also had three sons from Yayaathi, but she had hidden the identity of her son's father from Devayani.

One day, Devayani happened to visit the Ashoka Vana with Yayaathi, where the three boys of Sharmishtha were playing. When Devayani asked them whose sons they were, they named Sharmishtha a mother and pointed at Yayaathi as their father.

Devayani once again stamped her feet and stormed into the Ashram of her father for complaining. The affectionate father, Shukracharya was furious, since he had already cautioned Yayaathi about avoiding any extramarital affairs with Sharmishtha. He cursed Yayaathi that his

youth would leave him immediately and he became old instantly.

The curse of Shukracharya left Yayaathi in utter dismay. Shukracharya, upon request, offered Yayaathi a way to break free from his misery. All he had to do was convince someone to exchange their youth with Yayaathi's old age. The story goes on to tell us how Yayaathi asked his sons—two from Devayani and three from Sharmishtha—to exchange their youth with his old age until Yayaathi was satisfied with the pleasures of youth. All the sons, except the youngest one Puru, refused the request of their father. Puru son of Sharmishtha exchanged his youth with his father's old age.

Returning to his youth, Yayaathi enjoyed all the things that he liked and derived pleasure righteously. After spending a thousand years in youth, Yayaathi realized the futility of pursuing sensual pleasure and returned the borrowed youth to Puru along with his throne. The other sons left the kingdom to head other tribes. Yayaathi left for penance along with his wives and in due course ascended to heaven.

The story does not end there. The magnificent story continues about Yayaathi's further journey. It will be appreciated if the students can explore this bit of the story from the Mahabharata because as said earlier, Mahabharata is a complex epic of multitude of characters. If we choose to zoom in slightly, we realize that the Mahabharata is not a mere story between the good and the evil.

Relevance Today :

The Mahabharata mentioned about Yayaathi's achievements. He performed 100 Rajasuya Yagas, 100 Ashwamedha Yagas, 100 Vajapeyayagas, 1000 Atiratras Yagas, 1000 Pundarika Yagas, innumerable Agnishtomayagas and Chaturmasya Yagas. He gave away heaps of gold and billions of cows of Brahmanas in charity. Thus was the greatness of king Yayaathi.

All of us run behind our desires; desires; like having a great life partner, earning wealth, name, fame etc. We think that we will achieve every thing in life. But the reality is not so. We feel that we are enjoying and satiating the desires, but the desires are consuming us. The story of Yayaathi gives us this great understanding on where our happiness lies. It teaches us some valuable lessons of life like-

- 1) A revengeful instinct can only lead to one's doom.
- 2) We cannot give up on life despite all the hurdles.
- 3) Never let your parent's status hamper your relationship with your friends.
- 4) Do not let your enemy constantly be by your side.
- 5) Powerful parents might rob you of your own pleasures in ways you cannot imagine.
- 6) Sometimes qualities opposite from that of ours do a big favour to us by helping us realize who we are.

ययाति-उपाख्यान-सङ्ग्रहः

जनमेजय उवाच

ययातिः पूर्वजोऽस्माकं दशमो यः प्रजापतेः ।
कथं स शुक्रतनयां लेभे परमदुर्लभाम् ॥१॥

वैशंपायन उवाच

यतिं ययातिं संयातिमायातिमयतिं ध्रुवम् ।
नहुषो जनयामास षट् सुतान्प्रियवादिनः ॥२॥

यतिस्तु योगमास्थाय ब्रह्मीभूतोऽभवन्मुनिः ।
ययाति-र्नाहुषः सम्राडासीत्सत्यपराक्रमः ॥३॥

अतिभक्त्या पितृनर्चन्देवांश्च प्रयतः सदा ।
अन्वगृह्णात्प्रजाः सर्वा ययातिरपराजितः ॥४॥

क्रीडन्तीनां तु कन्यानां वने चैत्ररथोपमे ।
वायुभूतः स वस्त्राणि सर्वाण्येव व्यमिश्रयत् ॥५॥

तत्र वासो देवयान्याः शर्मिष्ठा जगृहे तदा ।
व्यतिमिश्रमजानन्ती दुहिता वृषपर्वणः ॥६॥

ततस्तयोर्मिथस्तत्र विरोधः समजायत ।
देवयान्याश्च राजेन्द्र शर्मिष्ठायाश्च तत्कृते ॥७॥

देवयान्युवाच

कस्माद् गृह्णासि मे वस्त्रं शिष्या भूत्वा ममासुरि ।
समुदाचारहीनायाः न ते साधु भविष्यति ॥८॥

शर्मिष्ठोवाच

आसीनं च शयानं च पिता ते पितरं मम ।
स्तौति बन्दीव चाभीक्षणं नीचैः स्थित्वा विनीतवत् ॥१॥

याचतस्त्वं हि दुहिता स्तुवतः प्रतिगृह्यतः ।
सुताहं स्तूयमानस्य ददतोऽप्रतिगृह्यतः ॥१०॥

वैशंपायन उवाच

समुच्छ्रयं देवयानीं गतां सक्तां च वाससि ।
शर्मिष्ठा प्राक्षिपत्कूपे ततः स्वपुरमागमत् ॥११॥

हतेयमिति विज्ञाय शर्मिष्ठा पापनिश्चया ।
अनवेक्ष्य ययौ वेश्म क्रोधवेगपरायणा ॥१२॥

अथ तं देशमभ्यागाद्यतिर्नहुषात्मजः ।
श्रान्तयुग्यः श्रान्तहयो मृगलिप्सुः पिपासित ॥१३॥

स नाहषः प्रेक्षमाण उदपानं गतोदकम् ।
ददर्श राजा तां तत्र कन्याग्निशिखामिव ॥
तामपृच्छत्स दृष्ट्वैव कन्याममरवर्णिनीम् ॥१४॥

ययातिरुवाच

का त्वं ताम्ननखी श्यामा सुमृष्टमणिकुण्डला ।
कथं च पतितास्यस्मिन्कूपे वीरुत्तृणावृते ॥१५॥

देवयान्युवाच

योऽसौ देवैर्हतान्दैत्यानुत्थापयति विद्यया ।
तस्य शुक्रस्य कन्याहं स मां नूनं न बुध्यते ॥
समुद्धर गृहीत्वा मां कुलीनस्त्वं हि मे मतः ॥१६॥

वैशंपायन उवाच

गृहीत्वा दक्षिणे पाणावुजहार ततोऽवटात् ।
उद्धृत्य चैनां तरसा तस्मात्कूपान्नराधिपः ॥१७॥

गते तु तु नाहुषे तस्मिन्देवान्यप्यनिन्दिता ।
क्वचिद्भ्रत्वा च रुदती वृक्षमाश्रित्य धिष्ठिता ॥१८॥

देवयानी पितरमुवाच

वाग्दुरुक्तं महाघोरं दुहितुर्वृषपर्वणः ।
मम मथ्नाति हृदयमग्निकाम इवारणिम् ॥१९॥

वैशंपायन उवाच

ततः काव्यो भृगुश्रेष्ठः समन्युरुपगम्य ह ।
वृषपर्वाणमासीनमित्युवाचाविचारयन् ॥२०॥

शुक्र उवाच

शर्मिष्ठया देवयानी क्रूरमुक्ता बहु प्रभो ।
विप्रकृत्य च संरम्भात्कूपे क्षिप्ता मनस्विनी ॥२१॥

वृषपर्वन्निबोधेदं त्यक्ष्यामि त्वां सबान्धवम् ।
स्थातुं ते विषये राजन्न शक्ष्यामि तया विना ॥२२॥

वृषपर्वावाच

यद्यस्मानपहाय त्वमितो गच्छसि भार्गव ।
समुद्रं संप्रवेक्ष्यामि पूर्वं मद्बान्धवैः सह ॥२३॥

शुक्र उवाच

समुद्रं प्रविशध्वं वा दिशो वा द्रवतासुराः ।
दुहितुर्नाप्रियं सोढुं शक्तोऽहं दयिता हि मे ॥२४॥

प्रसाद्यतां देवयानी जीवितं यत्र मे स्थितम् ।
योगक्षेमकरस्तेऽहमिन्द्रस्येव बृहस्पतिः ॥२५॥

वृषपर्वावाच

यं काममभिकामाऽसि देवयानि शुचिस्मिते ।
तत्तेऽहं संप्रदास्यामि यदि वापि हि दुर्लभम् ॥२६॥

देवयान्युवाच

दासीं कन्यासहस्रेण शर्मिष्ठामभिकामये ।
अनु मां तत्र गच्छेत्सा यत्र दद्याच्च मे पिता ॥२७॥

वृषपर्वावाच

उत्तिष्ठ त्वं गच्छ धात्रि शर्मिष्ठां शीघ्रमानय ।
यं च कामयते कामं देवयानी करोतु तम् ॥२८॥

त्यजेदेकं कुलस्यार्थे ग्रामार्थे च कुलं त्यजेत् ।
ग्रामं जनपदस्यार्थे आत्मार्थे पृथिवीं त्यजेत् ॥२९॥

वैशंपायन उवाच

ततो धात्री तत्र गत्वा शर्मिष्ठां वाक्यमब्रवीत् ।
उत्तिष्ठ भद्रे शर्मिष्ठे ज्ञातीनां सुखमावह ॥३०॥

शर्मिष्ठा देवयानीमुवाच

येनकेनचिदार्यानां ज्ञातीनां सुखमावहेत् ।
अतस्त्वामनुयास्यामि यत्र दास्यति ते पिता ॥३१॥

देवयान्युवाच

प्रविशामि पुरं तात तुष्टास्मि द्विजसत्तम ।
अमोघं तव विज्ञानमस्ति विद्याबलं च ते ॥३२॥

वैशंपायन उवाच

एवमुक्तो दुहित्रा स द्विजश्रेष्ठो महायशाः ।
प्रविवेश पुरं हृष्टः पूजितः सर्वदानवैः ॥३३॥

अथ दीर्घस्य कालस्य देवयानी नृपोत्तम ।
वनं तदेव निर्याता क्रीडार्थं वरवर्णिनी ॥३४॥
तेन दासी सहस्रेण सार्धं शर्मिष्ठया तदा ।

पुनश्च नाहुषो राजा मृगलिप्सुर्यद्वच्छया ।
तमेव देशं संप्राप्तो जलार्थं श्रमकर्षितः ॥
ददर्श देवयानीं स शर्मिष्ठां ताश्च योषितः ॥३५॥

देवयान्युवाच

गृहीताहं त्वया पाणौ तस्माद्भर्ता भविष्यसि ।
द्वाभ्यां कन्यासहस्राभ्यां दास्या शर्मिष्ठया सह ।
त्वदधीनाऽस्मि भद्रं ते सखा भर्ता च मे भव ॥३६॥

दत्तां वहस्व तन्मा त्वं पित्रा राजन्वृतो मया ।
अयाचतो भयं नास्ति दत्तां च प्रतिगृह्णतः ॥३७॥

तिष्ठ राजन्मुहूर्तं च प्रेषयिष्याम्यहं पितुः ।
गच्छ त्वं धात्रिके शीघ्रं ब्रह्मकल्पमिहानय ॥३८॥

शुक्र उवाच

वहस्व भार्या धर्मेण देवयानीं सुमध्यमाम् ।
अनया सह संप्रीतिमतुलां समवाप्रुहि ॥३९॥

इयं चापि कुमारी ते शर्मिष्ठा वार्षपर्वणी ।
संपूज्या सततं राजन् मा चैनां शयने ह्वयेः ॥४०॥

वैशंपायन उवाच

एवमुक्तो ययातिस्तु शुक्रं कृत्वा प्रदक्षिणम् ।
शास्त्रोक्तविधिना राजा विवाहमकरोच्छुभम् ॥४१॥

लब्ध्वा शुक्रान्महद्वित्तं देवयानीं तदोत्तमाम् ।
द्विसहस्रेण कन्यानां तथा शर्मिष्ठया सह ॥४२॥

ययातिः स्वपुरं प्राप्य महेन्द्रपुरसन्निभम् ।
प्रविश्यान्तः पुरं तत्र देवयानीं न्यवेशयत् ॥४३॥

देवयान्याश्चानुमते सुतां तां वृषपर्वणः ।
अशोकवनिकाभ्याशे गृहं कृत्वा न्यवेशयत् ॥४४॥

देवयान्या तु सहितः स नृपो नहुषात्मजः ।
विजहार बहूनब्दान्देववन्मुदितः सुखी ॥४५॥

ऋतुकाले तु संप्राप्ते देवयानी वराङ्गना ।
लेभे गर्भं प्रथमतः कुमारं च व्यजायत ।
यदुं च तुर्वसुं चैव शक्रविष्णू इवापरौ ॥४६॥

तमेकं रहिते दृष्ट्वा शर्मिष्ठा चारुहासिनी ।
प्रत्युद्रम्याञ्जलिं कृत्वा राजानं वाक्यमब्रवीत् ॥४७॥

शर्मिष्ठोवाच

अधर्मात्पाहि मां राजन्धर्मे च प्रतिपादय ।
नान्यं वृणे पुत्रकामा पुत्रात्परतरं न च ॥४८॥

वैशंपायन उवाच

एवमुक्तस्तु राजा स तथ्यमित्यभिजिज्ञिवान् ।
पूजयामस शर्मिष्ठां धर्मं च प्रत्यपादयत् ॥४९॥

प्रजज्ञे च ततः काले राजन् राजीवलोचना ।
कुमारं देवगर्भाभं राजीवनिभलोचनम् ॥५०॥

द्रुह्युं चानुं च पुरु च त्रीन्कुमारानजीजनत् ।
ययातिर्देवयान्यां तु पुत्रावजनयन्नृपः ॥५१॥

ततः काले तु कस्मिंश्चिद्देवयानी शुचिस्मिता ।
ययातिसहिता राजञ्जगाम रहितं वनम् ॥५२॥

ददर्श च तदा तत्र कुमारान्देवरूपिणः ।
क्रीडमानान्सुविश्रब्धान्विस्मिता चेदमब्रवीत् ॥५३॥

देवयान्युवाच

किंनामधेयगौत्रो वः पुत्रका ब्राह्मणः पिता ।
प्रब्रूहि तत्वतः क्षिप्रं कश्चासौ क्र च वर्तते ॥५४॥

वैशंपायन उवाच

एवमुक्ताः कुमारस्ते देवयान्या सुमध्यया ।
तेऽदर्शयन्प्रदेशिन्या तमेव नृपसत्तमम् ॥
शर्मिष्ठां मातरं चैव तथाऽऽचख्युश्च दारकाः ॥५५॥

देवयानी शर्मिष्ठामुवाच

अभ्यागच्छति मां कश्चिद्दृषिरित्येवमब्रवीः ।
ययातिमेवं राजानं त्वं गोपायसि भामिनि ॥५६॥

शर्मिष्ठोवाच

यदुक्तमृषिरित्येव तत्सत्यं चारुहासिनि ।
न्यायतो धर्मतश्चैव चरन्ती न बिभेमि ते ॥५७॥

वैशंपायन उवाच

राजन्नाद्येह वत्स्यामि विप्रियं मे कृतं त्वया ।
इति जज्वाल कोपेन देवयानी ततो भृशम् ॥५८॥
अविब्रुवन्ती किञ्चित्सा राजानं साश्रुलोचना ।
अचिरादेव संप्राप्ता काव्यस्योशनसोऽन्तिकम् ॥५९॥
सा तु दृष्ट्वैव पितरमभिवाद्याग्रतः स्थिता ।
अनन्तरं ययातिस्तु पूजयामास भार्गवम् ॥६०॥

देवयान्युवाच

अधर्मेण जितो धर्मः प्रवृत्तमधरोत्तरम् ।
शर्मिष्ठयाऽतिवृत्ताऽस्मि दुहित्रा वृषपर्वणः ॥६१॥
धर्मज्ञ इति विख्यात एष राजा भृगूद्वह ।
अतिक्रान्त मर्यादां काव्यैतत्कथयामि ते ॥६२॥

शुक्र उवाच

धर्मज्ञः सन्महाराज योऽधर्ममकृथाः प्रियम् ।
तस्माजरा त्वामचिराद्वर्षयिष्यति दुर्जया ॥६३॥

वैशंपायन उवाच

कृद्धेनोशनसा शप्तो ययातिर्नाहुषस्तदा ।
पूर्वं वयः परित्यज्य जरां सद्योऽन्वपद्यत ॥६४॥

ययातिरुवाच

ऋतुं वै याचमानाया भगवन्नान्यचेतसा ।
 दुहितुर्दानवेन्द्रस्य धर्म्यमेतत्कृतं मया ॥६५॥

त्वया च सापि दत्ता मे नान्यं नाथमिहेच्छति ।
 इत्येतानि समीक्ष्याहं कारणानि भृगूद्वह ॥६६॥

अतृप्तो यौवनस्याहं देवयान्यां भृगूद्वह ।
 प्रसादं कुरु मे ब्रह्मञ्जरेयं न विशेच्च माम् ॥६७॥

शुक्र उवाच

संक्रामयिष्यसि जरां यथेष्टं नहुषात्मज ।
 मामनुध्याय भावेन न च पापमवाप्स्यसि ॥६८॥

जरां प्राप्य ययातिस्तु स्वपुरं प्राप्य चैव हि ।
 पुत्रं ज्येष्ठं वरिष्ठं च यदुमित्यब्रवीद्वचः ॥६९॥

ययातिरुवाच

त्वं यदोः प्रतिपद्यस्व पाप्मानं जरया सह ।
 यौवनेन त्वदीयेन चरेयं विषयानहम् ॥७०॥

यदुरुवाच

जरायां बहवो दोषाः पानभोजनकारिताः ।
 तस्माञ्जरां न ते राजन्ग्रीहीष्य इति मे मतिः ॥७१॥

सन्ति ते बहवः पुत्रा मत्तः प्रियतरा नृप ।
 जरां ग्रीहीतुं धर्मज्ञ तस्मादन्यं वृणीष्व वै ॥७२॥

ययातिरुवाच

तुर्वसो प्रतिपद्यस्व पाप्मानं जरया सह ।
यौवनेन चरेयं वै विषयांस्तव पुत्रक ॥७३॥

तुर्वसुरुवाच

न कामये जरां तात कामभोगप्रणाशिनीम् ।
बलरूपान्तकरणीं बुद्धिप्राणप्रणाशिनीम् ॥७४॥

ययातिरुवाच

द्रुह्यो त्वं प्रतिपद्यस्व वर्णरूपविनाशिनीम् ।
जरां वर्षसहस्रं मे यौवनं स्वं ददस्व च ॥७५॥

द्रुह्युरुवाच

न गजं न रथं नाश्वं जीर्णे भुङ्क्ते न च स्त्रियम् ।
वाग्भङ्गश्चास्य भवति तां जरां नाभिकामये ॥७६॥

ययातिरुवाच

अनो त्वं प्रतिपद्यस्व पाप्मानं जरया सह ।
एकं वर्षसहस्रं तु चरेयं यौवनेन ते ॥७७॥

अनुरुवाच

जीर्णः शिशुवदादते कालेऽन्नमशुचिर्यथा ।
न जुहोति च कालेऽग्निं तां जरा नाभिकामये ॥७८॥

ययातिरुवाच

पूरो त्वं मे प्रियः पुत्रस्त्वं वरीयान्भविष्यसि ।
जरा वली च मां तात पलितानि च पर्यगुः ॥७९॥

वैशंपायन उवाच

एवमुक्तः प्रत्युवाच पुरुः पितरमञ्जसा ।

यदात्थ मां महाराज तत्करिष्यामि ते वचः ॥८०॥

प्रतिपत्स्यामि ते राजन्याप्मानं जरया सह ।

गृहाण यौवनं मत्तश्चर कामान्यथेप्सितान् ॥८१॥

एवमुक्त्वा ययातिस्तु स्मृत्वा काव्यं महातपाः ।

संक्रामयामास जरां तदा पूरौ महात्मनि ॥८२॥

यथाकामं यथोत्साहं यथाकालं यथासुखम् ।

धर्माविरुद्धं राजेन्द्रो यथा भवति सोऽन्वभूत् ॥८३॥

यदा स पश्यते कालं धर्मात्मा तं महीपतिः ।

पूर्णं मत्वा ततः कालं पुरुं पुत्रमुवाच ह ॥८४॥

न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति ।

हविषा कृष्णवर्त्मैव भूय एवाभिवर्धते ॥८५॥

पूरो प्रीतोऽसि भद्रं ते गृहाणेदं स्वयौवनम् ।

राज्यं चेदं गृहाण त्वं यावदिच्छसि यौवनम् ॥८६॥

तावद्दीर्घायुषा भुङ्क्व त्वंहि मे प्रियकृत्सुतः ।

यो वानुवर्ती पुत्राणां स पुत्रो दायभागभवेत् ।

भवतोऽनुनयाम्येवं पुरु राज्येऽभिषिच्यताम् ॥८७॥

यः पुत्रो गुणसंपन्नो मातापित्रोर्हितः सदा ।

सर्वमर्हति कल्याणं कनीयानपि सत्तमः ॥८८॥

वैशंपायन उवाच

दत्त्वा च पूरवे राज्यं वनवासाय दीक्षितः ।
पुरात्स निर्ययौ राजा ब्राह्मणैस्तापसैः सह ॥८९॥

देवयान्या च सहितः शर्मिष्ठया च भारत ।
अकरोत्स वने राजा सभार्यस्तप उत्तमम् ॥९०॥

यदोस्तु यादवा जातास्तुर्वसोर्यवनाः स्मृताः ।
द्रुह्योः सुतास्तु वै भोजा अनोस्तु म्लेच्छजातयः ॥९१॥

पूरोस्तु पौरवो वंशो यत्र जातोऽसि पार्थिव ।
इदं वर्षसहस्राणि राज्यं कारयितुं वशी ॥९२॥

॥ इति ययाति उपाख्यानं समाप्तम् ॥

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ / **English Translation**

1. ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ ಹತ್ತನೆಯವನಾದ ಯಯಾತಿಯು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜ, ಆ ರಾಜನು ಹೇಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭಳಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಮಗಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದನು?

How did the king Yayaathi who was the tenth descendant of Prajapati get to marry Devayani the elusive daughter of the most venerable Shukracharya?

2. ನಹುಷನು ಪ್ರಿಯವಾದಿಗಳಾದ ಯತಿ, ಯಯಾತಿ, ಸಂಯಾತಿ, ಆಯಾತಿ, ಅಯತಿ ಮತ್ತು ಧ್ರುವ ಎಂಬ ಆರು ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು.

The King Nahusha had six beloved sons namely Yati, Yayaati, Samyaati, Aayaati, Ayati and Dhruva.

3. ಯತಿಯಾದರೂ ಯೋಗನಿರತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ತಪಸ್ವಿಯಾದನು. ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಸತ್ಯಶೀಲನೂ, ಮತ್ತು ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ಸಾಮ್ರಾಟನಾದನು.

Yati appropriate to his name, was interested in Yoga and penance, devoted to the Brahman, became an ascetic. Yayaathi The second son of Nahusha who was truly brave and Courageous became the King.

4. ಯಯಾತಿಯು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೋಲಿಲ್ಲದ ಆ ಯಯಾತಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

Yayaathi performed sacrifices with great devotion to the Gods and held immense reverence to his ancestors. He followed religious practices sincerely, the invincible Yayaathi ruled over his subjects wisely.

5. ಒಮ್ಮೆ ಕುಬೇರನ ಚೈತ್ರರಥದಂತೆ ಇದ್ದ ವನದಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆಯರಾದ ದೇವಯಾನಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯರು ಗೆಳತಿಯರ ಜೊತೆಗೆ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ವಾಯು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಇಂದ್ರನು ಕನ್ಯೆಯರ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿದನು.

Once Devayani and Sharmishtha were playing along with the girls in the lake in a forest which resemble Chaitra ratha, the garden of Kubera. Indra, who came in the form wind, mixed up their clothes.

6. ಆಗ (ದಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ವೇಳೆ) ವೃಷಪರ್ವನ ಮಗಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ಬಟ್ಟೆಯು ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ದೇವಯಾನಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು (ಧರಿಸಿದಳು).

Then Sharmishtha, daughter of Vrushaparva unknowingly wore the clothes of Devayani.

7. ಅರಸ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ಆಗ ದೇವಯಾನಿ ಮತ್ತು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯರ ನಡುವೆ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಕಲಹವು ಉಂಟಾಯಿತು.

(Vaishampayana Said) Oh foremost among the kings (Janamejaya), a quarrel erupted between Devayani and Sharmishtha due to this mix up of clothes.

8. ಅಸುರಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯೇ, ನನ್ನ ದಾಸಿಯಾದ ನೀನು ನನ್ನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಏಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ? 'ಎಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು' ಎಂಬ ಸದಾಚಾರ ತಿಳಿಯದೆ ಆಚಾರಹೀನಳಾದ ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ ಒಳಿತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

Oh Sharishtha, how could you wear my clothes, being my servant, your uncultured behavior will get you into trouble.

9. ನನ್ನ ತಂದೆ (ವೃಷಪರ್ವ) ಕುಳಿತಾಗಲು ಮಲಗಿದಾಗಲೂ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ) ವಿನೀತನಾಗಿ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನಂತೆ ಕೆಳಗೆ ನಿಂತು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವನು.

Even while my father Vrushaparva, is resting or sleeping your father revered Shukracharya respects and worships him like a bard (Servant)

10. ನೀನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವ, ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವ, ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಶುಕ್ರನ ಮಗಳು. ನಾನಾದರೂ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ, ಕೊಡುವವನ, ಎಂದೂ ಬೇಡದವನ ಮಗಳು ಆಗಿರುವೆನು.

You are the daughter of Shukracharya who begs, praises and gets from my father (King Vrishaparva). And I am the daughter of one who is praised, gives and never asks anybody.

11. ಬಟ್ಟೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ಅವಳನ್ನು ತಳ್ಳಿ ತನ್ನ ಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಳು.

As Sharmishtha and Devayani continued their quarrel regarding the exchanged clothes, the Angry Sharmishtha pushed Devayani into the well and went back to the city.

12. ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು, ದೇವಯಾನಿಯು ಸತ್ತೇ ಹೋದಳು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ನೋಡದೆ, ಕೋಪಾವೇಷದಿಂದ ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಳು.

Aroused by instant anger and evil intentions, Sharmishtha thinking that Devayani is dead, Angry Sharmishtha returned to her palace.

13. ಆಗ ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾ ದಣಿದು, ಆಯಾಸಗೊಂಡು ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಬಾಯಾರಿ ಅದೇ ವನಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

Later, Yayaati, the son of Nahusha who was tired by hunting, reached that forest in search of water for himself and tired hoses.

14. ಆ (ನಾಹುಷನು) ಯಯಾತಿಯು ನೀರಿಲ್ಲದ ಆ ಬಾವಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಂತಿರುವ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಕಂಡನು.

Yayaati, the son of Nahusha, in search of water came across the dry well and found beautiful Devayani there.

15. ಕೆಂಪಾದ ಉಗುರಿನಿಂದ ಕೂಡಿ, ಶುಭ್ರವಾದ ಮಣಿ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಸುಂದರಿಯೇ, ನೀನು ಯಾರು? ಒಣಗಿದ ಹುಲ್ಲು ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ನೀನು ಹೇಗೆ ಬಿದ್ದೆ?

Yayaathi asked her 'Oh beautiful well-dressed lady who are you? And how did you fall into this well which is filled with dry grass and Creepers.

16. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹತರಾದಂತಹ ಅಸುರರನ್ನು ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾ ಬಲದಿಂದ ಬದುಕಿಸುವ, ಅಸುರ ಗುರುವಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಮಗಳು ನಾನು. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಕುಲ ಸಂಪನ್ನನಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಈ ಬಾವಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ರಕ್ಷಿಸು.

Oh, Noble man please help me to come out of this well. I am the daughter of Shukracharya the Guru of Asuras, who with the power of his knowledge brought back To Life all the Asuras who were killed by Devas. My father is not aware of my pitiable condition.

17. ಅನಂತರ ಆ ರಾಜ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಬಲಗೈಯನ್ನು ಚಾಚಿ ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಕ್ಷಣವೇ ಬಾವಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದನು.

The King hold her right hand in his right hand, and helped her to exit from the well. The king held her by his right hand and quickly took her out of the well.

18. ಯಯಾತಿಯು ಆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹೊರಟ ನಂತರ ಪವಿತ್ರಳಾದ ದೇವಯಾನಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಅಳುತ್ತಾ ನಿಂತಳು.

After Yati left the place the chaste Devarayani stood by a tree and started weeping.

19. ಆ ವೃಷಪರ್ವನ ಮಗಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಘೋರವಾದ ಮಾತುಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಅರಣಿಯನ್ನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಚುಚ್ಚಿ ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

Devayaani complaint to her father that her heart was burning like a fire wood by the harsh words of Vrishaparva's daughter Sharmishtha.

20. ಅನಂತರ ಭೃಗುಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶುಕ್ರಚಾರ್ಯರು ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕೂಡಲೆ (ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ) ಕುಳಿತಿರುವ ವೃಷಪರ್ವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು.

Without even thinking about the words of his daughter the angry Shukracharya rushed to the king Vrushaparva who was seated On The Throne and said these words.

21. ರಾಜನೆ ನಿನ್ನ ಮಗಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಕ್ರೂರವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಿಂದಿಸಿ, ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಬಾವಿಗೆ ತಳ್ಳಿ, ಅತ್ಯಂತ ದುಷ್ಟ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಳು.

Oh king your daughter Sharmishtha has insulted Devayani with very cruel words and has done a very wicked deed by pushing her into a well.

22. ಎಲೈ ವೃಷಪರ್ವನೆ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳು. ಬಾಂಧವ ಸಹಿತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಈ ಕೂಡಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು, ನಿನ್ನನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಇರಬಲ್ಲೆ ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರಲಾರೆನು.

Oh Vrishaparva, pay attention to my words I can abandon you along with your family instantly I can live without you but I can not abandon my daughter.

23. ಭಾರ್ಗವನಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀವು ಹೋಗುವಿರಿ ಎಂದಾದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ನಾನು ನನ್ನ ಬಾಂಧವರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

Oh (Son of Brughu) Shukracharya if you are going to abandon us then even before that could happen I will drown in the sea along with my family.

24. ರಾಜನೆ, ಎಲ್ಲಾ ಅಸುರರೂ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಪ್ರಾಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಅಥವಾ ದಿಕ್ಕು ವಿದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿ. ಆದರೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರೆ.

Oh king of asuras, you could dive into the sea or give up your life but I can't tolerate my daughter's grief.

25. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಮಗಳಾದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ನೀನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸು. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುವೆನು.

If you want me to be here, then you have to fulfill my daughter's wishes. Like how Brihaspati Acharya is responsible for the well being of Indira, I am the one who looks your welfare.

26. ಓ ಶುಭ್ರವಾದ ನಗುಮುಖದ ದೇವಯಾನಿಯೆ, ನೀನು ಏನನ್ನು ಬಯಸುವಿಯೋ ಅದನ್ನು, ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದು ದುರ್ಲಭವಾದರೂ ನಿನಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

Devayani whatever you desire, however difficult it may be, I will fulfill it, please come down.

27. ಸಾವಿರ ದಾಸಿಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ನನಗೆ ದಾಸಿ ಆಗಬೇಕು, ಎಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರಬೇಕು.

I wish that Sharmishtha should follow me as a maid with thousand other maids to any place where my father gets me married.

28. ಓ ಧಾತ್ರಿಯೆ ಎದ್ದೇಳು, ಕೂಡಲೇ ಹೋಗಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. (ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳು) ದೇವಯಾನಿ ಏನನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದಾಳೋ ಅದನ್ನು ಈ ಕೂಡಲೇ ಮಾಡಲಿ.

Oh Dhatri, get up and bring Sharmishtha immediately wherever she is and let Sharmishtha fulfill wishes of Devayani.

29. ಕುಲದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು, ಗ್ರಾಮದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಕುಲವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.

If needed a member should be given up for the Welfare of a family likewise a family be forsaken for a village, a village be forsaken for a Kingdom and the whole world be given up for the attainment of Salvation of the self.

30. ನಂತರ ಆ ಧಾತ್ರಿಯು, ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಮಂಗಳಕರಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ, ಏಳು ನಿನ್ನ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡು.

Then the Dhatri went to Sharmishtha and said, 'Oh auspicious Sharmishtha raise to the occasion and do you part and bring glory to your family'.

31. ಏನು ಮಾಡಿಯಾದರು ದುಃಖ ಪೀಡಿತರಾದ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ತಂದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವರೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾನು (ನಿನ್ನ ದಾಸಿಯಾಗಿ) ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವೆನು.

One has to do whatever is required for the welfare of the distressed relatives hence I shall follow you as a maid to wherever your father gets you married.

32. ತಂದೆಯೇ, ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನವು ಅವೋಘವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೆ, ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿದ್ದೇನೆ ಹಾಗಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

Oh Father I am impressed and satisfied by the power of your brilliance and knowledge now that the wish is fulfilled I enter the city.

33. ಪುತ್ರಿಯ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಅಸುರರಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೂ ಮಹಾಕೀರ್ತಿವಂತರೂ ಆದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಮಗಳಾದ ದೇವಯಾನಿಯ ಜೊತೆಗೆ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

Thus pleased by the words of Devayani the well-known Shukracharya the foremost of the Brahmins entered the city and was worshipped by all the asuras.

34. ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೆ ಬಹಳ ಕಾಲದ ನಂತರ ಒಮ್ಮೆ ದೇವಯಾನಿಯು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಾವಿರ ದಾಸಿಯರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದಳು.

O foremost among the kings after a long time Devayani accompanied by Sharmishtha and thousand maids went for an amusement to the same forest.

35. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ರಾಜ ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾ ಅದೇ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದನು. ಬೇಟೆಯಿಂದ ದಣಿದು ಬಾಯಾರಿದ ಅವನು ನೀರನ್ನು

ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೇವಯಾನಿ, ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸೇವಕಿಯರನ್ನು ನೋಡಿದನು.

Nahusha's son Yayathi came again to the same forest. He was tired and thirsty by the exhausting hunting when he was in search of water the coincidently saw Devayani and Sharmishtha and other maids.

36. ಹಿಂದೆ ನೀನು ನನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವೆ. ಎರಡು ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರು ಮತ್ತು ದಾಸಿ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಧೀನಳಾಗಿದ್ದೇನೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಗೆಲೆಯನೂ ಮತ್ತು ಪತಿಯೂ ಆಗು.

Since you had held my hand (and rescued me from the well) you have become my husband I along with my maid Sharmishtha and other 2000 maids come to your refuge. Please become my friend and husband.

37. ರಾಜನೇ, ನನ್ನನ್ನು ತಂದೆಯು ನಿನಗೆ ನೀಡಿದ ಮೇಲೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸು. ನೀನಾಗಿ ಕೇಳದೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕನ್ಯಾದಾನ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ನೀನು ಭಯಪಡುವುದು ಬೇಡ.

Oh king, you can accept me as your wife after my father gives me in marriage. You need not worry as you get me married even without asking fro.

38. ರಾಜನೇ, ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನಿಲ್ಲು. ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಧಾತ್ರಿಯೇ, ನೀನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುತಾ.

Oh king, please wait here while I send for my father. Dhatri quickly bring my revered father here.

39. ಸುಂದರಿಯಾದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ವರಿಸು. ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಅವಳೊಡನೆ ಅನನ್ಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು.

O king please marry the charming and delightful Devayani righteously, with her you will accomplish love and affection.

40. ರಾಜ ಈತರುಣಿ ವೃಷಪರ್ವನ ಮಗಳು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ. ಇವಳು ನಿನ್ನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳು. ಆದರೆ ನೀನು ಇವಳನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಬಾರದು. (ವಿವಾಹ ಆಗಬಾರದು)

Oh King! This woman is Vrisha Parva's daughter Sharmishtha, she too deserves your respect and integrity, but you should not meet her in private (marry her).

41. ಹೀಗೆ ಯಯಾತಿಯು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದು, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ವಿಧಿಯಿಂದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ವರಿಸಿದನು.

Thus being told by Shukracharya, the king Yayaathi worshipped Shukracharya and married Devayani according to the scriptural customs.

42. ನಂತರ ಯಯಾತಿಯು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಕನ್ಯೆಯರು ಹಾಗೂ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉತ್ತಮಳಾದ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಬಹಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.

Then Yayaathi married the noble Devayani and got Sharmishtha along with 2000 maidens and also received large sum of wealth from Shukracharya.

43. ಯಯಾತಿಯು ಇಂದ್ರನ ಅಮರಾವತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ತನ್ನ ನಗರ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದನು, ಅಲ್ಲಿ ದೇವಯಾನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದನು.

After reaching his city of Hasthinavati which was beautiful like Indra's Amravati the king Yayaathi made Devayani reside in her Harem.

44. ದೇವಯಾನಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಂತೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಅಶೋಕವನಿಕ ಎಂಬ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ವೃಷಪರ್ವನ ಮಗಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಇರಿಸಿದನು.

With Devayani's consent Yayaathi made a home for Sharishtha the Vrishaparva's daughter near the garden Ashokvanika.

45. ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ರಾಜನಾದ ಯಯಾತಿಯು ದೇವಯಾನಿಯ ಜೊತೆ ಗೂಡಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಸುಖವಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದನು.

Nahusha's son Yayathi spent many years delightfully with Devayani like gods.

46. ಋತು ಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ ಆ ದೇವಯಾನಿಯು ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತಳು. ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಜೋಡಿಯಂತಿರುವ ಯದು ಮತ್ತು ತುರ್ವಸು ಎಂಬ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದಳು.

In due course Devayani conceived and gave birth to a son, she begot two sons' yadu and thruvasu who were equal to Indra and Vishnu.

47. ಒಮ್ಮೆ ಯಯಾತಿಯನ್ನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಗು ಮುಖದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ಅವನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ರಾಜನಿಗೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಳು.

When she saw Yayaathi strolling alone in the garden, Sharmishtha approached him smilingly and spoke to him with folded hands.

48. ರಾಜನೇ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು, ಸಂತಾನವನ್ನು ಬಯಸುವ ನಾನು (ನಿನ್ನ ಹೊರತು) ಬೇರೆಯವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಲಾರೆ. ಪುತ್ರ ಸಂತಾನಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಧರ್ಮ ನನಗೆ ಇಲ್ಲ.

O king save me from adharma and allow me to follow my Dharma of begetting children. I cannot marry any one other than you for getting a progeny and for me nothing is more than having a righteous progeny.

49. ಆ ರಾಜನಾದರು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸತ್ಯ ಎಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಧರ್ಮರೀತ್ಯಾ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದನು.

The king accepted Sharmishtha words and respectfully granted her request following the Dharma.

50. ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಆನಂತರ ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ಸುಂದರ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ಶುಭ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ದೇವಕುಮಾರನಂತೆ ಇರುವ ಕಮಲದಂತಹ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಮಾರನನ್ನು ಪಡೆದಳು.

Vaishampayana said-O king in due course the Lotus eyed Sharmishtha gave birth to a heavenly infant whose eyes were as lovely as Lotus Petals.

51. ಹೀಗೆ ದೃಹ್ಯು, ಅನು ಮತ್ತು ಪೂರು ಎಂಬ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು (ವೃಷಪರ್ವನ ಮಗಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯಿಂದ) ಯಯಾತಿಯು ಪಡೆದನು. ಹಾಗೂ ರಾಜನು ದೇವಯಾನಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು.

Thus Yayaathi and Sharmishtha begot three sons named Dhruhyu, And Puru. Likewise he got two more sons from Devayani.

52. ರಾಜನೆ, ಆನಂತರ ಒಮ್ಮೆ ನಗುಮೊಗದ ದೇವಯಾನಿಯು ರಾಜನಾದ ಯಯಾತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ನಿರ್ಜನ ವನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

O King. Once the cheerful Devayani went along with Yayaathi to a desolate forest.

53. ಆಗ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ದೇವಕುಮಾರರಂತೆ ಇರುವ ಶಾಂತರಾದ, ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುಮಾರರನ್ನು ಕಂಡು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ದೇವಯಾನಿಯು ಕೇಳಿದಳು.

I that forest Devayani was surprised to behold the calm and divinely children playing there and said thus.

54. ಕುಮಾರರೆ, ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಹೆಸರೇನು? ಆತನ ಗೋತ್ರ ಯಾವುದು? ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿ “ಈಗ ಆತನು ಎಲ್ಲಿರುವನು”?

Dear children, who is your father and what is his name and gotra please quickly tell me where he stays.

55. ಸುಲಕ್ಷಣಳಾದ ಆ ದೇವಯಾನಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಕುಮಾರರು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಯಯಾತಿಯನ್ನು (ತಂದೆಯೆಂದು) ತೋರಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಬಾಲಕರು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

When asked thus by Devayani the children showed the king Yayaathi as their father and said Sharmishtha was their mother.

56. ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ, ಋಷಿಯೊಬ್ಬ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದಿದ್ದನು (ಅವನಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದೆ) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ, ಆದರೆ ರಾಜನಾದ ಯಯಾತಿಯೆ ತಂದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಮರೆಮಾಡಿರಿ.

Sharmishtha you had told me that you had conceived children by a sage but you concealed Yayaathi was the father of these children.

57. ಸುಂದರ ನಗುವುಳ್ಳ ದೇವಯಾನಿಯೇ ಋಷಿ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯುವ ನಾನು ನಿನಗೆ ಭಯ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

Devayani My reference to the king as a sage is truthful My conduct is righteous and just to I don't fear you.

58. ರಾಜನೇ ನೀನು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗದೆ ಇರುವುದನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಲಾರೆ, ಎಂದು ಕೂಡಲೇ ದೇವಯಾನಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಾ ಹೇಳಿದಳು.

Then the fiery Devayani said O King! What you have done is unpleasant and against to my wish. I will not live here with you anymore.

59. ದೇವಯಾನಿಯು ರಾಜನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾ ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಕೂಡಲೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಳು.

Devayani condemning Yayaathi for cheating her and went to her father the knowledgeable Shukracharya with tear filled Eyes.

60. ದೇವಯಾನಿಯು ತಂದೆಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ನಮಿಸಿ ಬಳಿಹೋಗಿ ನಿಂತಳು. ಆ ಯಯಾತಿಯಾದರು ನಂತರ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಿಂತನು.

When Devayani saw her father she paid her respect and stood beside him. Then Yayaathi also went to Shukracharya and paid his respects.

61. ತಂದೆಯೇ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಧರ್ಮವು ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಎಲ್ಲವೂ ತಲೆಕೆಳಗಾಯಿತು. ವೃಷ ಪರ್ವನ ಮಗಳು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದಳು.

O Father, good has been defeated by the evil. Things have been turned upside down. Vrishaparva's daughter Sharmishtha has crossed my path and overtaken me.

62. ಭಾರ್ಗವ, ಧರ್ಮಜ್ಞನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ ಈ ರಾಜನು ಧರ್ಮದ ನಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತುಳಿದೇ ಬಿಟ್ಟನು.

Bhargava, The king who was famous for his righteousness, has strayed away from the path of Dharma and stepped onto the path of Adharma.

63. ರಾಜನೆ, ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದೂ ನೀನು ನನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಮಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ "ದುರ್ಜಯವಾದ ಜರೆಯು (ಮುಪ್ಪು ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಕ್ಷಣ ಆವರಿಸಲಿ (ಎಂದು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಯಾಯಾತಿಯನ್ನು ಶಪಿಸಿದರು)

'Oh King! Though you knew what was right, you have done injustice to my beloved daughter. Hence I curse you with an inevitable disastrous old age.'

64. ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಗೊಂಡ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದ ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಆ ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಯೌವನವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಮುದಿತನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

Being cursed thus by the Furious Shukracharya, Nahusha's son Yayaathi lost his youth and attained old age immediately.

65. (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರೆ) ದಾನವೇಂದ್ರನ ಮಗಳಾದ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯು ತನಗೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಹಾಗಾಗಿ ನಾನು ಬೇರೆ ಯಾವ ದುರುದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

O reserved one! The daughter of the demon king Sharmishtha requested me to follow the path of Dharma and beget children with her, and I followed the path of Dharma.

66. ಭಾರ್ಗವರೆ ನೀವು ಈ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ನನಗೆ ಧಾರೆ ಎರೆದಿರುವಿರಿ. ಈ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ ಬೇರೆಯವನನ್ನು ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

O Guru, you had given Sharmishtha to me along with your daughter. She did not desire any other man as her husband and for these reasons I have indeed followed Dharma.

67. ಭಾರ್ಗವ, ಯೌವ್ವನದಿಂದ ಇನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದದ ನಾನು ದೇವಯಾನಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿರಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ದಯಮಾಡಿ ಈ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನೀವೇ ಈಡೇರಿಸಬೇಕು. ಈ ಭೀಕರವಾದ ಮುಪ್ಪು ನನ್ನನ್ನು ಆವರಿಸದಿರಲಿ.

Oh Guru! I have not completely satiated the needs of my youth, I desire to spend some more years with Devayani happily. Please grant this wish of mine and let me not be affected by old age.

68. ನಹುಷಪುತ್ರನೆ, ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಿನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ನಿನಗೆ ಯಾವುದೇ ಪಾಪವು ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ.

O, Son of Nahusha! You can exchange your old age with someone young who is willing to take it and if you remember me while doing so you will be free of any sin.

69. ಮುದಿತನವನ್ನು ಪಡೆದು ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಯದುವಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

Thus being cursed with oldage, Yayaathi returned to his city. He summoned his eldest son Yadu who was responsible for all the duties after him.

70. ಯದು, ನೀನು ನನ್ನ ಈ ತಪ್ಪನ್ನು ಮತ್ತು ಮುದಿತನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನ್ನಿಂದ ಪಡೆದ ಯೌವನದಿಂದ ನಾನು ಎಲ್ಲಾ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆ.

Yadu, I request you to accept my mistake and take my sinful old age in exchange for your youth. I will fulfill all my desires with the youth given by you.

71. ರಾಜನೇ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾನಭೋಜನಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯೇ ನಿನ್ನ ಮುದಿತನವನ್ನು ನಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರೆ.

O King! There are many problems with old age which occur due to our food habits and lifestyle. Hence I will not be able to accept your old age.

72. ರಾಜ ನಿನಗೆ ನನಗಿಂತಲೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾದ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ನೀನು ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಕೇಳು.

O King! You have many children who are dearer to you than me. So you can ask anyone of them to accept your old age.

73. ತುರ್ವಸು, ನೀನಾದರೂ ನನ್ನ ಪಾಪ ಮತ್ತು ಮುಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನ್ನ ಯೌವನದಿಂದ ನಾನು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆನು.

Thurvasu, I request you to accept my mistake and take my sinful oldage in exchange for your youth. I will fulfill all my desires with the youth given by you.

74. ತಂದೆಯೆ, ಈ ಕಾಮ ಭೋಗಗಳ ನಾಶಕವಾದ, ಬಲ, ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುವ ಈ ಮುಪ್ಪು ನನಗೆ ಬೇಡ.

Father, I do not want this old age which hinders fulfillment of desires and enjoyments. It is the destroyer of one's strength, beauty, sense and life.

75. ದೃಹ್ಯು, ನೀನು ಸೌಂದರ್ಯದ ನಾಶಕವಾದ ಈ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಯೌವನವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು.

Dhruhyu, you accept my old age which has destroyed my looks in exchange of your youth for one thousand years.

76. ಆನೆ, ರಥ, ಕುದುರೆ, ಪತ್ನಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವನು ಅನುಭವಿಸಲಾರ. ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಮಾತೂ ತೊದಲುತ್ತದೆ, ಅಂತಹ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ನನಗೆ ಬೇಡ.

An old man cannot ride and Elephant or a chariot or a Horse, nor have pleasures with his wife. I do not want such a plighful old age.

77. ಅನು, ಈ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಮತ್ತು ಈ ಪಾಪವನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿನ್ನ ಯೌವನವನ್ನು ನಾನು ಅನುಭವಿಸುವೆನು.

Anu, I request you to accept my mistake and take my sinful old age in exchange for your youth. I shall enjoy your youth for one thousand years.

78. ಅಪ್ಪ ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ದೇಹ ಮಗುವಿನಂತಾಗಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿನ್ನಲು ಶುಚಿಯಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಕ್ಕೂ ಸಹಕಾರಿಯಲ್ಲದ ಈ ಮುಪ್ಪನ್ನು ನಾನು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

Due to old age the body becomes like a child and a man finds it difficult to eat regularly and to be hygienic. I do not want this old age which does not allow me even to perform the rituals. Thus I do not desire this old age.

79. ಎಲೈ ಪೂರು, ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರ, ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುವೆ. ಈ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಮತ್ತು ಮುಪ್ಪಿನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು.

Hey Puru! You are my dearest son and you will become great if you accept my old age and its consequences.

80. ಹೀಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪುರುವು ತಂದೆಯಾದ ಯಯಾತಿಗೆ ಹೀಗೆಂದನು. 'ಮಹಾರಾಜ, ನನಗೆ ನೀನು ಯಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ'

Thus said by Yayaathi, Puru instantly replied that he will definitely obey and fulfill the desires of his father.

81. ರಾಜ, ನನ್ನಿಂದ ಯೌವನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟ ಬಂದಷ್ಟು ಪೂರೈಸಿಕೋ.

O King! I will accept your sin and your curse of old age, you can take my youth and fulfill all your desires.

82. ಪೂರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಯಯಾತಿಯು ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ನೆನೆದು, ತನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪೂರುವಿಗೆ ನೀಡಿ, (ಅವನ ಯೌವನವನ್ನು ತಾನು ಪಡೆದನು).

After Puru's consent, Yayaathi remembered the great sage Shukracharya and transferred his old age to Puru (and took his youth).

83. ರಾಜೇಂದ್ರನಾದ ಯಯಾತಿಯು ತನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ, ಉತ್ಸಾಹ-ಕಾಲ-ಸುಖಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು.

Nahusha's son Yayaathi enjoyed his self with the right things at the right time and derived pleasure righteously.

84. ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ ಯಾವಾಗ ತಾನು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ (ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ) ಕಾಲವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಎಂದು ಅರಿತ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಜ ಯಯಾತಿಯು ಪುತ್ರನಾದ ಪುರುವನ್ನು ಕರೆದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

When Yayaathi realized that he has spent one thousand years, he called his son Puru and said thus.

85. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದರಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಆಸೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತುಪ್ಪದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ (ಆಸೆಗಳು) ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

(ತಾನು ಒಮ್ಮೆ ಆಸೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಆ ಆಸೆಯು ತೀರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಶುದ್ಧ ಸುಳ್ಳು, ಅನುಭವಿಸಿದಷ್ಟು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೇಕು ಎಂದು ಬಯಸುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಬೆಂಕಿಗೆ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸುರಿದಷ್ಟು ಅದು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹೊರತು ನಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ವಿಷಯ ಸುಖಭೋಗಗಳ ಆಸೆಯು ಬೆಳೆಯುವುದ).

Desire can never be completely fulfilled by enjoying pleasures, they increase as we enjoy them, just like the fire that flares up on adding ghee.

86. ಪೂರು ನಾನು ಪ್ರೀತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಯೌವನವನ್ನು ನೀನು ಮರಳಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು, ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸು, ಮತ್ತು ನೀನು ಬಯಸಿದಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ತಾರುಣ್ಯ ನಿನ್ನದಾಗಲಿ. ನೀನಲ್ಲವೆ ನನ್ನ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ಮಗ.

Puru, you are dearest to my heart. May you be blessed? Take back your youth and accept the throne as well. I bless you to be young as long as you desire, as you are the worthiest of my sons and have fulfilled my wishes.

87. ತಂದೆ ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆವ ಮಗ ಮಾತ್ರ ತಂದೆಯ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯ ಪೂರು, ಐವರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆದವನು ನೀನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೆ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯ.

The one among the sons who follows his father's orders will become the successor of his father's property. So you are the rightful heir to my Throne O Puru, I request you to accept the throne and become the king.

88. ಯಾವ ಪುತ್ರನು ಗುಣಸಂಪನ್ನನೋ, ತಂದೆತಾಯಿಯರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವನೋ, ಅಂತಹ ಉತ್ತಮನಾದ

ಪುತ್ರನು ತಾನು ಕಿರಿಯನಾದರೂ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಒಳಿತನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ.

The son who has good qualities and always carries out his parent dreams (do good to his parents) is a worthy son. Even though he is youngest by age he would always be given the priority.

89. ರಾಜಾ ಯಯಾತಿಯು ಮಗನಾದ ಪೂರುವಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆ ತೊಟ್ಟನು, ತಪಸ್ವಿಗಳಿಂದಲೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿ ನಗರದಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು.

King Yayaathi handed over the kingdom to his son Puru and went to the forest along with sages and Brahmins to lead an ascetic life.

90. ಜನಮೇಜಯ, ಯಯಾತಿಯು ಪತ್ನಿಯರಾದ ದೇವಯಾನಿ ಮತ್ತು ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆಯರ ಜೊತೆಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದನು.

Oh King Janamejaya, Yayaathi performed great penance and led an ascetic life along with his wives Devayani and Sharishtha.

91. ಯದುವಿನಿಂದ ಯಾದವರು ಜನಿಸಿದರು ತುರ್ವಸುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಯವನರೆನಿಸಿದರು. ದೃಹ್ಯುವಿನ ಪುತ್ರರೇ ಭೋಜರು ಅನುವಿನ ಪುತ್ರರೇ ಮ್ಲೇಚ್ಛರು.

Yadavas were born from Yadu, Yavanas were born from Thurvasu. The Progeny of Dhruhyu were Bhojas and the Progeny of Anu came to be known as Mlechhas.

92. ಪುರುವಿನಿಂದ ಪೌರವ ವಂಶವು ಉಂಟಾಯಿತು. ರಾಜನೇ ನೀನು ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪೌರವ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವೆ. ನೀನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವೆ.

The Purava clan came from Puru. Oh King, you are born in the worthy Paurava clan. You are eligible to rightly rule over this Kingdom for thousand's of years.

* * *

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತಾ-ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯ:-ಸಾಡ್ಖ್ಯಯೋಗ:

ಪೀಠಿಕೆ

ಭಗವದ್ಗೀತೆ - ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ನಾನಾ ಆಖ್ಯಾನ-ಉಪಾಖ್ಯಾನ-ತತ್ತ್ವವಿಷಯಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರಮುಖವೂ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಆಗಿರುವುದು ಭಗವದ್ಗೀತೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಐದು ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ (ವಿಷ್ಣು ಸಹಸ್ರನಾಮ, ಭೀಷ್ಮಸ್ವವರಾಜ, ಅನುಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಗಜೇಂದ್ರ ಮೋಕ್ಷ-ಇವು ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ರತ್ನಗಳು) ಇದು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿ ಪ್ರಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿದೆ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಒಂದು ಭಾಗ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಮತ್ತು ಸುಮಾರು ಏಳುನೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇವೆ. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯ ವಿಮೂಢನಾಗಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಸುವುದೇ ಇದರ ವಸ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಡೀ ಗ್ರಂಥವೂ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ ಸಂವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಂಭವವು ಇರುವುದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಮಯವೆಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಸಮಂಜಸವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದರ ಪಾತ್ರವು ಹಿರಿದು. ನಮ್ಮ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ಇದರ ಪ್ರಭಾವವು ಅಚ್ಚಳಿಯದೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ತತ್ತ್ವಗಳು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಸಕಲ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರವೆನಿಸಿದ ಇದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜನತೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕೆಚ್ಚನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿತು. 'ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಆಳಿದರೂ ಇದರ ಪ್ರಭಾವವು ಕುಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದು ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್‌ನ ಮಾತು.

ಶಂಕರ, ರಾಮಾನುಜ, ಮಧ್ವ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಇದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬಂದಷ್ಟು ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ವಿಶ್ವದ ಮತ್ತಾವ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರಂತೂ ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ 'ಮಾತೆ'ಯೆಂದೇ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಇದರ ನಿತ್ಯ ಪಾರಾಯಣದಿಂದ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು 'ಭಗವತ್ ಗೀತೆ' ಎಂದಿರುವುದು.

'ಗೀತಾ ಸುಗೀತಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಕಿಮನ್ಯೈಃ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಸ್ತರೈಃ |
ಯಾ ಸ್ವಯಂ ಪದ್ಮನಾಭಸ್ಯ ಮುಖಪದ್ಮಾತ್ ವಿನಿಸೃತಾ ||'

Introduction

It is said that the Vedic rsis manifested their immortality by appearing before mankind in different ages to play a significant role in spiritual and dharmic upliftment of mortals. Sage Vedavyasa, as he is commonly known, appeared to chronicle his experiences for the enlightenment of the world. Vedavyasa is revered as Lord Vishu himself. व्यासाय विष्णुरूपाय व्यासरूपाय विष्णवे ||

The authorship of the Mahabharata including the Bhagavadgita is traditionally assigned to this illumined sage Vedavyasa, so called as he is the compiler of all the Vedas. Surprisingly he is seen throughout the great epic involving himself in the events and affairs of the Kuruvamsha. He is the paternal origin of Pandavas and Kauravas through his two sons Pandu and Dhrtarastra.

The Mahabharata, more voluminous of the two epics of India, called Shathasahasri is regarded as a veritable discourse on Dharma (Righteousness). Mahabharata is often referred to as पञ्चमो वेदः for its myriad stories and incidents bring out every truth

that is embedded in the Vedas. यतो धर्मः ततो जयः is the central theme of this encyclopedic epic. Mahabharata celebrates the ultimate triumph of good over evil. The story enlightens the mortals on eternal universal truths that encourage men to aspire to Dharmic life.

The Epic is so comprehensive in nature that it encompasses all the aspects of human life and human nature. The lofty heights and deplorable depths to which men can rise and fall, eternal conflict between Dharma and Adharma is captured in this epic.

Hence Vedavyasa himself claims-यदिहास्ति तदन्यत्र यन्नेहास्ति न कुत्रचित् ।

Background:

Mahabharata centres on the exploits of the Pandavas and Kauravas two cousins descended from the same family of Bharata. Dhritarastra, father of Kauravas was born blind. Pandu, the younger brother inherited the ancestral Kingdom. When Pandu died at an early age, his young children Yudhisthira, Arjuna, Bhima, Nakula and Sahadeva were brought up under the care of blind Dhritarastra, who usurped the throne.

Kauravas who were hundred in number and the Pandavas were trained by the same teacher, Dronacharya. The Pandavas were endowed with nobility, righteousness where as Kauravas, especially Duryodhana always contrived a means to destroy Pandavas as he was jealous of them.

When young Yudhisthira was to be crowned as a prince. Duryodhana fixed a game of dice and exiled Pandavas into the forest viciously. On their return from banishment the Pandavas demanded the return of their legitimate Kingdom.

By then Duryodhana had consolidated his power of Hastinapur and refused to restore legal and moral rights of Pandavas. Attempts by the elders to resolve the issue failed and war became inevitable. Arjuna for the Pandus and Duryodhana for the Kurus sought Krishna's help in the war. Krishna offered his strongest army to one and himself as a charioteer and counselor for the other, but he would not participate in the war in any manner. Arjuna, who was given the first choice wisely choose Krishna while the greedy Duryodhana rejoiced with strong Narayani Sena.

Before the war, at the request of Yudhisthira, Krishna served as a mediator to settle the dispute amicably. But alas! Power-mad Duryodhana could not accept, a fair resolution and war was declared. The field of battle was Kurukshetra.

Mahabharata gives us a detailed description of this holy war. Bhagavadgita forms chapters 23-40 of the Bhismaparva of this epic.

Sanjaya the charioteer of Dhritarastra was bestowed with supernatural sight by sage Vyasa, who reported to the blind King about the war as the two armies faced each other in the battle array. Thus it is through Sanjaya's narrative to

Dhritarastra, that the Kurukshetra war and the Bhagavadgita are reported to the people.

Essence of 'Bhagavadgita' :

After projecting this world and desiring to ensure its stability the Lord created prajapatis and made them espouse the 'Dharma' characterised by renunciation and distinguished by knowledge and detachment. For the Dharma revealed in the Vedas is of two kinds-one characterised by action, and the other by renunciation. That 'Dharma', which is meant for stability of the world and is the direct means to both secular and spiritual welfare of living beings continues to be followed by men belonging to different castes and stages of life, who aspire after the highest (Supreme Self)

With the passage of time, when dharma became overpowered by adharma and it increased owing to the deterioration of discriminative knowledge, caused by the rise of desire in the minds of those followers of dharma, then as tradition goes Vishnu took birth as Krishna, son of Devaki and Vasudeva for the protection of Brahminhood and ensuring the stability of the world.

Although he had no need for himself, still for the sake of favouring the creatures, he imparted that very two fold Vedic dharma to Arjuna who had sunk into the sea of sorrow and delusion, with the idea that the dharma would surely propagate if it is accepted and put into practice by people who are endowed with an abundance of good qualities.

Vedavyasa, deemed as incarnation of Lord himself, set forth in seven hundred verses under the name of 'Gita', that dharma as it was instructed by the Lord. This scripture 'Gita' is the collection of the quintessence of all the teachings of the Vedas and its meaning is difficult to understand.

The highest purpose of the 'Gita' is liberation characterised by the complete cessation of transmigration together with its causes. This results from dharma consisting in steady adherence to the knowledge of the self, preceded by renunciation of all rites and duties. That dharma, characterised by action and enjoined for different castes and stages of life, even though it is meant for achieving prosperity and attaining heaven etc., yet when performed with the attitude of dedication to God and without hankering for selfish results leads to the purification of internal organs viz. Citta, Buddhi, Manas and Ahamkara. In the case of a person with purified internal organs it becomes the cause even of final liberation, by becoming the means for the attainment of fitness for steady adherence to knowledge and the cause of rise of knowledge.

With this idea in view, the Lord says, ब्रह्मण्याधाय कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा करोति यः- 'dedicating actions to Brahman (Lord) he remains untouched by sin' (Bhag 5.10) and योगिनः कर्म कुर्वन्ति सङ्गं त्यक्त्वा आत्मशुद्धये- 'Giving up attachment, the yogis undertake work (rites and duties) for the purification of oneself'.

At this juncture, one may raise the question – why ‘bhakti’ as a means to renunciation has not been recognised as a principal means in the ‘Gita’. In reply many opine that Upasana or Bhakti dealt with in the Scriptures is covered by the two paths of ‘Jnananistha’ and ‘Yoganistha’. When a yogin worships the Lord indentifying his Self as one with Lord, this ‘Bhakti’ falls under Path of knowledge. When the worship is carried in terms of diversity (rites and duties) it comprises path of action. Bhakti has been accorded a special place in the Gita and Lord Himself instructs Arjuna at several places to cultivate ‘Bhakti’ as it leads to Supreme Godhood (9.34, 12.8, 18.57, 18.65, 18.66 of Gita) Nevertheless the Gita upholds only two paths and Bhakti forms part of the discipline of yoga.

Thus the Gita, while particularly revealing the two fold dharma having liberation as its goal and Supreme Reality, Brahman (Vasudeva) as its subject matter, comes to have a special purpose (Prayojana) relationship (sambhandha) and subject, matter (vishaya). The clear knowledge of its purport shall fulfil all human ends.

श्रीमद्भगवद्गीता-द्वितीयोऽध्यायः साङ्ख्ययोगः-सङ्ग्रहः

श्री भगवानुवाच-

क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ।
क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठि परंतप ॥१॥

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।
गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥२॥

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥३॥

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥४॥

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥५॥

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥६॥

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि ।
धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥७॥

अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम् ।
सम्भावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥८॥

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम् ।
तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥९॥

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥१०॥

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम् ।
व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते ॥११॥

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥१२॥

प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् ।
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥१३॥

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥१४॥

यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः ।
इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥१५॥

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।
वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥१६॥

ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते ।
सङ्गात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥१७॥

क्रोधाद्भवति सम्मोहः सम्मोहात्स्मृतिविभ्रमः ।
स्मृतिभ्रंशाद् बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥१८॥

रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्दियैश्चरन् ।
आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥१९॥

ಪ್ರಸಾದೇ ಸರ್ವದುಃಖಾನಾಂ ಹಾನಿರಸ್ಯೋಪಜಾಯತೇ |
ಪ್ರಸನ್ನಚೇತಸೋ ಹ್ಯಾಶು ಬುದ್ಧಿಃ ಪರ್ಯವತಿष्ठತೇ ||೨೦||

ನಾಸ್ತಿ ಬುದ್ಧಿರಯುಕ್ತಸ್ಯ ನ ಚಾಯುಕ್ತಸ್ಯ ಭಾವನಾ |
ನ ಚಾಭಾವಯತಃ ಶಾಂತಿರಶಾಂತಸ್ಯ ಕುತಃ ಸುಖಮ್ ||೨೧||

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಹಿ ಚರತಾಂ ಯನ್ಮನೋಽನು ವಿಧಿಯತೇ |
ತದಸ್ಯ ಹರತಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಾಯುರ್ನಾವಮಿವಾಂಭಸಿ ||೨೨||

ವಿಹಾಯ ಕಾಮಾನ್ಯಃ ಸರ್ವಾನ್ಪುಮಾಂಶ್ಚರತಿ ನಿಃಸ್ಪೃಹಃ |
ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಡ್ಕಾರಃ ಸ ಶಾಂತಿಮಧಿಗच्छತಿ ||೨೩||

ಭಗವದ್ಗೀತೆ

ಶ್ರೀ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು-

1. ಹೇ ಪಾರ್ಥ! ನಪುಂಸಕತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಇದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಹೇ ಪರಂತಪ! ಹೃದಯದ ತುಚ್ಛವಾದ ಈ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲ.
2. ಹೇ ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಯಾರಿಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸಬಾರದೋ ಅವರಿಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಹಾಗೂ ಪಂಡಿತರಂತೆ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ, ಆದರೆ ಯಾರ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹೋಗಿರುವವೋ ಅವರಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಯಾರ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹೋಗಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗಾಗಿಯೂ ಪಂಡಿತರು ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
3. ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯ, ಯೌವನ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಾವಸ್ಥೆ-ಗಳುಂಟಾಗುವಂತೆಯೇ ಬೇರೆ ಶರೀರವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧೀರ ಪುರುಷನು ಮೋಹಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
4. ಈ ಆತ್ಮನು ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ, ಸಾಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಇರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವನು ಜನ್ಮರಹಿತನೂ ನಿತ್ಯನೂ, ಸನಾತನನೂ ಮತ್ತು ಪುರಾತನನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಶರೀರವು ನಾಶವಾದರೂ ಇವನು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

5. ಮನುಷ್ಯನು ಹಳೆಯ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟು ಬೇರೆ ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆಯೇ, ಜೀವಾತ್ಮನು ಹಳೆಯ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಬಿಸುಟು ಬೇರೆ ಹೊಸ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.
6. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಸಾವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸತ್ತವನ ಹುಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಶೋಕಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.
7. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ನೀನು ಭಯಪಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದವನಿಗೆ ಧರ್ಮಯುಕ್ತ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.
8. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಜನರು ನಿನ್ನ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವರು ಮತ್ತು ಮಾನವಂತನಿಗೆ ಈ ಅಪಕೀರ್ತಿಯು ಮರಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿದೆ.
9. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀನು ಸತ್ತರೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದರೆ ಪೃಥ್ವಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇ ಅರ್ಜುನ! ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲ.
10. ಜಯ-ಪರಾಜಯ, ಲಾಭ-ಹಾನಿ ಮತ್ತು ಸುಖ-ದುಃಖ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಪಾಪವು ತಟ್ಟಲಾರದು.
11. ಅವರ ಈ ಭಾಷೆ ಜನ್ಮರೂಪೀ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಹಾಗೂ ಭೋಗ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಆ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅವರ ಚಿತ್ತವು ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ ಭೋಗ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತರಾದ ಪುರುಷರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.
12. ನಿನಗೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಅದರ ಫಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನಾಗಬೇಡ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮ ಮಾಡದೇ ಇರುವ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಡ.

13. ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ! ಈ ಪುರುಷನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವಾಗ, ಅವನನ್ನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
14. ದುಃಖದಾಯಕ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಉದ್ವಿಗ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸುಖಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ, ಭಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧ ಇವು ಇಲ್ಲವಾಗಿವೆಯೋ, ಇಂತಹ ಮುನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
15. ಎಲೈ ಅರ್ಜುನ! ಆಸಕ್ತಿಯು ನಾಶವಾಗದ ಕಾರಣ ಈ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೂಡ ಬಲವಂತನಾಗಿ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.
16. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಕನು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
17. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಆ ವಿಷಯಗಳ ಕಾಮನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮನೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗದಿದ್ದಾಗ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆ.
18. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಢತೆ ಅಂದರೆ ಅವಿಚಾರ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂಢತೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾದಾಗ ಬುದ್ಧಿ ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಪತನವಾಗುತ್ತದೆ.
19. ಆದರೆ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಸಾಧಕನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ರಾಗ-ದ್ವೇಷರಹಿತವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.
20. ಅಂತಃಕರಣವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಆ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾದ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯ ಬುದ್ಧಿಯು

ಶೀಘ್ರವೇ ಎಲ್ಲಕಡೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿ ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ.

21. ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲದಿರುವ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಿಕಾ ಬುದ್ಧಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇಂತಹ ಅಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಕ ಭಾವವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾವಶೂನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸುಖ ಹೇಗೆ ಸಿಗಬಲ್ಲದು?
22. ಏಕೆಂದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ನಾವೆಯನ್ನು ಗಾಳಿಯು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆಯೇ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯದ ಜೊತೆ ಇರುತ್ತದೋ ಆ ಒಂದೆ ಇಂದ್ರಿಯವು ಈ ಆಯುಕ್ತ ಪುರುಷನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತದೆ.
23. ಸಮಸ್ತ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮಮತೆ, ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸುವವನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಸಿಗುತ್ತದೆ.

Bhagavadgita

Sri Krishna said-

- 1) Yield not to unmanliness, Arjuna; ill does it become you. Shaking off this paltry faint-heartedness stand up, O scorcher of enemies.
- 2) Sri Bhagavan said : Arjuna, you grieve over those who should not be grieved for and yet speak like the learned; wise men do not sorrow over the dead or the living.
- 3) Just as boyhood, youth and old age are attributed to the soul through this body, even so it attains another body. The wise man does not get deluded about this.
- 4) The soul is never born nor dies; nor does it become only after being born. For it is unborn,

eternal, everlasting and ancient; even though the body is slain, the soul is not.

- 5) As a man shedding worn-out garments, takes other new ones, likewise the embodied soul, casting off worn-out bodies, enters into others which are new.
- 6) For in that case death is certain for the born, and rebirth is inevitable for the dead. You should not, therefore, grieve over the inevitable.
- 7) Besides, considering your own duty too you should not waver, for there is nothing more welcome for a man of the warrior class than a righteous war.
- 8) Nay, people will also pour undying infamy on you; and infamy brought on a man enjoying popular esteem is worse than death.
- 9) Die, and you will win heaven; conquer, and you enjoy sovereignty of the earth; therefore, stand up, Arjuna, determined to fight.
- 10) Treating alike victory and defeat, gain and loss; pleasure and pain, get ready for the fight, then; fighting thus you will not incur sin.
- 11) Arjuna, those who are full of worldly desires and devoted to the letter of the Vedas, who look upon heaven, as the supreme goal and argue that there is nothing beyond heaven are unwise. They utter flowery speech recommending many rituals of various kinds for the attainment of pleasure and power with

rebirth as their fruit. Those whose minds are carried away by such words, and who are deeply attached to pleasure and worldly power, cannot attain the determinate intellect concentrated on God.

- 12) Your right is to work only, but never to the fruit thereof. Be not instrumental in making your actions bear fruit, nor let your attachment be to inaction.
- 13) Sri Bhagavan said : Arjuna, when one thoroughly dismisses all cravings of the mind, and is satisfied in the self through (the joy of) the self, then he is called stable of mind.
- 14) The sage, whose mind remains unperturbed amid sorrows, whose thirst for pleasures has altogether disappeared, and who is free from passion, fear and anger, is called stable of mind.
- 15) Turbulent by nature, the senses even of a wise man, who is practicing self-control, forcibly carry away his mind, Arjuna.
- 16) Therefore, having controlled them all and collecting his mind one should sit for mediation, devoting oneself heart and soul to Me. For he, whose senses are mastered, is known to have a stable mind.
- 17) The man dwelling on sense-objects develops attachment for them; from attachment springs up desire, and from desire (unfulfilled) ensues anger.

- 18) From anger arises infatuation; from infatuation, confusion of memory; from confusion of memory, loss of reason; and from loss of reason one goes to complete ruin.
- 19) But the self-controlled Sadhaka while enjoying the various sense-objects through his senses, which are disciplined and free from likes and dislikes, attains placidity of mind.
- 20) With the attainment of such placidity of mind, all his sorrows come to an end; and the intellect of such a person of tranquil mind soon withdrawing itself from all sides, becomes firmly established in God.
- 21) He who has not controlled his mind and senses can have no reason; nor can such an undisciplined man think of God. The unthinking man can have no peace; and how can there be happiness for one lacking peace of mind?
- 22) AS the wind carries away a boat upon the waters, even so of the senses moving among sense-objects, the one to which the mind is joined takes away his discrimination.
- 23) He who has given up all desires, and moves free from attachment, egoism and thirst for enjoyment attains peace.

ಭಾಗ-2

ಸಂಸ್ಕೃತಪದ್ಯಕಾವ್ಯ

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಕಾವ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದೊಂದಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. 'ಕವೇಃ ಕರ್ಮ ಕಾವ್ಯಮ್' ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಕವಿ ಬರೆದದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಕಾವ್ಯವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಧ. ಕೇಳಿ ಅಥವಾ ಓದಿ ಮಾತ್ರ ಆನಂದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ 'ಶ್ರವ್ಯಕಾವ್ಯ'ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಕೇಳುವುದು ಅಥವಾ ಓದುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನೋಡಿ ಕೂಡ ಆನಂದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವ ಎರಡನೆಯ ಭೇದವು 'ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯ'. ಶ್ರವ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂಪೂಗಳೆಂದು ಮತ್ತೆ ಮೂರು ವಿಧಗಳುಂಟು. ವೃತ್ತಬಂಧೋಚ್ಛೇದಂ ಗದ್ಯಮ್-ಅಂದರೆ ಅಕ್ಷರ ಪಾದ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಭಂದೋನಿಯಮವಿಲ್ಲದ ರಚನೆಯು ಗದ್ಯ. ಪದ್ಯಂ ತತ್ರ ಚತುಷ್ಟದಮ್-ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ರಚನೆಯು ಪದ್ಯ. ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳೆರಡೂ ಹಿತ-ಮಿತವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರವೇ ಚಂಪೂ- ಗದ್ಯಪದ್ಯಮಯೀ ಕಾಚಿತ್ ಚಂಪೂರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ. ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರೂಪಕ ಮತ್ತು ಉಪರೂಪಕಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ.

ಪದ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಕಗಳೆಂದು ಪುನಃ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು. ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವುದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ಖಂಡಕಾವ್ಯ. ಬಿಡಿ ಪದ್ಯವು ಮುಕ್ತಕ. ಅನೇಕ ಸುಭಾಷಿತಗಳು ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೇ ಆದಿಕವಿ, ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವೇ ಆದಿಕಾವ್ಯ

ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ 'ಕವಿ'ಪದದ ವಿವರಣೆಗೆ ಭಾಜನರಾದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಸ್ಥಾನ ಮಹರ್ಷಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪರಂಜ್ಯೋತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ನಾರದಾದಿಮುನಿಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದಲೂ ಸ್ವತಃ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಕಂಡುಕೊಂಡರೋ, ಅದೇ ಶ್ರೀರಾಮನ ಜೀವನತ್ತ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ವೇದವೇದ್ಯೇ ಪರೇ ಪುಂಸಿ ಜಾತೇ ದಶರಥಾತ್ಮಜೇ |

ವೇದಃ ಪ್ರಾಚೀತಸಾದಾಸೀತ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ರಾಮಾಯಣಾತ್ಮನಾ’ ||

ಎಂದರೆ, ‘ವೇದವೇದ್ಯನಾದ ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ದಶರಥಪುತ್ರನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿರಲು, ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಗಳಿಂದ ವೇದವು ರಾಮಾಯಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು’ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಆದಿಕವಿವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮತ್ತು ಆದಿಕಾವ್ಯ ರಾಮಾಯಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಜನ್ಮ-ವ್ಯಾಧಿ-ಜರಾ-ವಿಪತ್ತಿ-ಮರಣಾದಿ ಅನೇಕ ತೊಂದರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಿಸಿ ಸಹೃದಯಿಯಾದ ಓದುಗನನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪದದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ ಆದಿಕಾವ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣ.

ಅಂತೆಯೇ, ವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮಹಾಭಾರತ ಪಂಚಮವೇದವೆಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಯಯದ ಪಂಚಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಕವಿಕುಲಗುರು-ಮಹರ್ಷಿ-ಕಾಳಿದಾಸನ ರಘುವಂಶ ಮತ್ತು ಕುಮಾರಸಂಭವ, ಭಾರವಿಯ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ, ಮಾಘಮಹಾಕವಿಯ ಶಿಶುಪಾಲವಧ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಹರ್ಷಕವಿಯ ನೈಷಧಚರಿತ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಆಲಂಕಾರಿಕರೂ ಇದರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಇಂದು ದೊರಕುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಪ್ರಖ್ಯಾತಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆಗಳು ಮಾತ್ರ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಯಸುವವರು ಶ್ರೀ ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲ-ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ :

ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಪಣ-ಕಾರನಾದ ವಿಶ್ವನಾಥನು ಮೊದಲಿಗನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈತನು ತಿಳಿಸಿರುವ ಲಕ್ಷಣವು ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕ ಅಥವಾ ಸ್ವಸಂಪೂರ್ಣ-ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಸर्गबन्धो महाकाव्यं तत्रैको नायकः सुरः |

सद्वंशः क्षत्रियो वापि धीरोदात्तगुणान्वितः ||

एकवंशभवा भूपाः कुलजा बहवोऽपि वा ।
शृङ्गारवीरशान्तानामेकोऽङ्गीरस इष्यते ॥

अङ्गानि सर्वेऽपि रसाः सर्वे नाटकसन्धयः ।
इतिहासोद्भवं वृत्तमन्यद्वा सज्जनाश्रयम् ॥

चत्वारस्तस्य वर्गाः स्युस्तेष्वेकं च फलं भवेत् ।
आदौ नमस्क्रियाऽशीर्वा वस्तुनिर्देश एव वा ॥

क्वचिन्निन्दा खलादीनां सतां च गुणकीर्तनम् ।
एकवृत्तमयैः पद्यैरवसानेऽन्यवृत्तकैः ॥

नातिस्वल्पा नातिदीर्घा सर्गा अष्टाधिका इह ।
नानावृत्तमयः क्वापि सर्गः कश्चन दृश्यते ॥

सर्गान्ते भाविसर्गस्य कथायाः सूचनं भवेत् ।
सन्ध्यासूर्येन्दुरजनीप्रदोषध्वान्तवासराः ॥

प्रातर्मध्याह्नमृगयाशैलर्तुवनसागराः ।
सम्भोगविप्रलम्भौ च मुनिस्वर्गपुराध्वराः ॥

रणप्रयाणोपयममन्त्रपुत्रोदयादयः ।
वर्णनीया यथायोगं साङ्गोपाङ्गा अमी इह ॥

कवेर्वृत्तस्य वा नाम्ना नायकस्येतरस्य वा ।
नामास्य सर्गोपादेयकथया सर्गनाम तु ॥

(Sahitya Darpana 6.315 -325)

1. **ಸರ್ಗ** - ಸರ್ಗಬದ್ಧವಾದುದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ.
2. **ನಾಯಕ** - ಅದರಲ್ಲಿ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಗುಣಾನ್ವಿತನಾದ ಒಬ್ಬ ದೇವತೆಯೋ ಅಥವಾ ಸದ್ವಂಶಪ್ರಸೂತನೋ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೋ ನಾಯಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ಕುಲ ಪ್ರಸೂತರಾಗಿದ್ದು, ಒಂದೇ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅನೇಕ ರಾಜರೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಾಯಕರಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಉದಾ:ರಘುವಂಶ.
3. **ರಸ** - ಶೃಂಗಾರ, ವೀರ ಮತ್ತು ಶಾಂತರಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಧಾನರಸಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ರಸಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ನಾಟಕ ಸಂಧಿಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ.
4. **ಕಥಾವಸ್ತು** - ಇದರ ಕಥಾವಸ್ತುವು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಇತರ ಸತ್ಪುರುಷರನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿರಬಹುದು.
5. **ಚತುರ್ವರ್ಗ** - ಇದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಚತುರ್ವರ್ಗಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಫಲವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉದ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
6. **ಮಂಗಳ** - ಆದಿಯಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರ, ಆಶೀರ್ವಚನ, ವಸ್ತುನಿರ್ದೇಶ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇರುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟರ ನಿಂದೆ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನರ ಗುಣಕೀರ್ತನೆ ಇರುತ್ತವೆ.
7. **ವೃತ್ತ** - ಪ್ರತಿ ಸರ್ಗವು ಏಕವಿಧವಾದ ವೃತ್ತದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾನಾ ವೃತ್ತಮಯವಾದ (ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ) ಒಂದು ಸರ್ಗವೂ ಇರಬಹುದು.
8. **ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ** - ಅತಿಸಂಕ್ಷೇಪವೂ ಅತಿವಿಸ್ತಾರವೂ ಆಗಿರದ, ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಸರ್ಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು.
9. **ಭವಿಷ್ಯವಿಷಯಸೂಚನೆ** - ಸರ್ಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಸರ್ಗದ ಕಥೆಯ (ವಿಷಯದ) ಸೂಚನೆಯಿರಬೇಕು.

10. **ವರ್ಣನೆ** - ಸಂಧ್ಯೆ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ರಜನಿ, ಪ್ರದೋಷ, ಕತ್ತಲೆ, ಹಗಲು, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಬೇಟೆ, ಬೆಟ್ಟ, ಋತುಗಳು, ವನ, ಸಾಗರ, ಸಂಭೋಗ ಶೃಂಗಾರ, ವಿಪ್ರಲಂಭಶೃಂಗಾರ, ಮುನಿ, ಸ್ವರ್ಗ, ಪುರ, ಮಾರ್ಗ, ಯುದ್ಧ, ಪ್ರಯಾಣ, ವಿವಾಹ, ಮಂತ್ರ, ಪುತ್ರೋದಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು.
11. **ಕಾವ್ಯನಾಮ** - ಕವಿ, ಇತಿವೃತ್ತ, ನಾಯಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದರ ಹೆಸರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಡಬೇಕು.
12. **ಸರ್ಗನಾಮ** - ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಪಾದೇಯವಾದ ಕಥೆಯಿಂದ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಡಬೇಕು. ಉದಾ: ಕುಮಾರಸಂಭವದ ಮೂರನೇ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ "ಮದನದಾಹ" ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಂಚಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು

1. **ರಘುವಂಶವಾ** : ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪಂಚಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ರಘುವಂಶವು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದೆ. 19 ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ 1654 ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ 29 ರಾಜರ ಚರಿತ್ರವರ್ಣನೆಯುಳ್ಳ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದು ವರ್ಣನೆಯೂ ಪುನರುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಎಳೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸಿದ ವಿವಿಧಮಣಿಗಳಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ದಿವ್ಯಹಾರವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಶೈಲಿ ಲಲಿತ, ಭಾಷೆ ಸುಲಭ, ವರ್ಣನೆಗಳು ಮನೋಹರ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಥಮಾಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಮೊದಲು ರಘುವಂಶವನ್ನು ಓದುವ ಪರಿಪಾಠ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ.

ಕವಿತಾಕಾಮಿನೀವಿಲಾಸ, ಕವಿಕುಲಗುರು ಎಂಬ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಕಾಳಿದಾಸನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಅನರ್ಘ್ಯಕೃತಿರತ್ನ ಈ ರಘುವಂಶ. ಅವನಿಗೆ ಇಡೀ ಭರತಖಂಡದ ಸಮಗ್ರವಾದ ಪರಿಚಯವಿತ್ತೆಂದು ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ ಉಪಮೆಗಳನ್ನು ನೇಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯ. ರಘುವಂಶದ ಮೊದಲನೇ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಘುವಂಶದ ರಾಜರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕವಿಯು ಮಾಡುತ್ತಾ ರಾಜಧರ್ಮದ

ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮಧುರಬಾಂಧವ್ಯದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ರಘುವಂಶವು ಮಹಾಕವಿಕಾಳಿದಾಸನ ಅನರ್ಘ್ಯಕೃತಿರತ್ನ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇದರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ತರವಾದುದು. ಭಾರತೀಯ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು, ಉಜ್ವಲಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಸೂರ್ಯವಂಶದ ದೊರೆಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನು ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಘುವಂಶಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 33 ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಜೀವಿನೀ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಅವನು ಹೀಗೆ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾಲಿದಾಸಗಿರಾಂ ಸಾರಂ ಕಾಲಿದಾಸಃ ಸರಸ್ವತೀ |

ಚತುರ್ಮುಖೋಽಥವಾ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿದುಃ ನಾನ್ಯೆ ತು ಮಾದೃಶಾಃ ||

ಕಾಳಿದಾಸನ ಶೈಲಿಯನ್ನು 'ದ್ರಾಕ್ಷಾಪಾಕ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

2. ಕುಮಾರಸಂಭವಮ್ : ಇದು ಕಾಳಿದಾಸನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ. ಹದಿನೇಳು ಸರ್ಗಾತ್ಮಕವಾದ (ಹದಿನೇಳು ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ಕೇವಲ ಏಳು ಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದೂ, ಮಿಕ್ಕಸರ್ಗಗಳು ಅವನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ) ಈ ಕೃತಿಯ ಕಥಾವಸ್ತು ಅಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಜಯವೇ ಆಗಿದೆ. ತಾರಕಾಸುರನಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು 'ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರಿಗೆ ಜನಸುವ ಪುತ್ರನಿಂದ ತಾರಕಾಸುರನ ವಧೆಯಾಗುತ್ತದೆಂಬ' ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾತಿನಂತೆ ಮನ್ಮಥನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶಿವನ ತಪೋಭಂಗದ ಪ್ರಯತ್ನ, ಶಿವನಿಂದ ಮನ್ಮಥನ ದಹನ, ಪಾರ್ವತಿಯ ತಪಸ್ಸು, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದು, ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ವಿವಾಹ, ಕುಮಾರಜನನ ಮತ್ತು ತಾರಕಾಸುರವಧೆ - ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ ಈ ಕಾವ್ಯ.

ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರವೇ ಪ್ರಧಾನ ರಸ. ಕರುಣ ಮತ್ತು ವೀರರಸಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕುಮಾರಸಂಭವದಲ್ಲಿನ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕಾಳಿದಾಸನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಸर्वोपमाद्रव्यसमुच्चयेन यथाप्रदेशं विनिवेशितेन ।

सा निर्मिता विश्वसृजा प्रयत्नादेकस्थसौन्दर्यदिदृक्षयेव ॥

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಚ್ಚಾರಿಣಿ ಪಲ್ಲವಿನಿ ಲತೇವ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಪುಮಾನಿತ್ಯನಾಸ್ಥೈಷಾ ವೃತ್ತं हि महितं सताम् ಮತ್ತು ಶರೀರಮಾद्यं खलु धर्मसाधनम् ಎಂಬ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ 37 ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿರುವುದು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ.

3. ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯಮ್ : ಭಾರವಿಯ ಏಕೈಕ ಅನರ್ಘ್ಯಕೃತಿರತ್ನ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಇವನ ಮರಿಮಗನೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾದ ದಂಡಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 18 ಸರ್ಗಗಳಿವೆ. ಇದರ ಕಥಾವಸ್ತುವು ಮಹಾಭಾರತದ ವನಪರ್ವಾಧಾರಿತವಾಗಿದೆ. ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಜುನನು ಶಿವನೊಡನೆ ಸೆಣೆಸಿದ ಪ್ರಸಂಗವು ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ರಾಜನೀತಿ, ಹಿಮಾಲಯದ ವರ್ಣನೆ, ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರ ಜಲವಿಹಾರ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ, ಚಂದ್ರೋದಯ, ಶರದೃತುವಿನ ವರ್ಣನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಮೂಕನೆಂಬ ದಾನವ ಕಾಡುಹಂದಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಶಿವನು ಕಿರಾತವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬರುವುದು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರ ಬಾಣಗಳೂ ಹಂದಿಗೆ ತಾಗಲು, ಹಂದಿಯು ಮೃತವಾಗಲು, ಶಿವ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನರಲ್ಲಿ 'ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ಹಂದಿಯು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂಬ ವಾದವು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರ ಸೆಣೆಸಾಟ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನು ತನ್ನ ನಿಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದು ಇದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕಥೆ.

सहसा विदधीत न क्रियाम्, हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः
 ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳು ಸುಭಾಷಿತಗಳಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿವೆ.
 ಅಲ್ಲದೇ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚಿತ್ರಬಂಧಗಳೂ ಏಕಾಕ್ಷರಿಗಳೂ,
 ದ್ವಕ್ಷರಿಗಳೂ, ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೂ,
 ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೂ ಓದ ಬಹುದಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಇವನ
 ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿವೆ. ಉದಾ-

न नोननुन्नो नुन्नोनो नाना नानानना ननु ।
 नुन्नोऽनुन्नो ननुन्नेनो नानेना नुन्ननुन्ननुत् ॥

ಇವನ ವರ್ಣನಾಚಾತುರ್ಯ, ಆಲೋಚನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಇವನಿಗೆ
 ಪ್ರಕೃತಿಮಧುರಾ ಭಾರವಿಗಿರಿಸಿ, ವಿಮರ್ದವ್ಯಕ್ತಸೌರಭ್ಯಾ ಭಾರತೀ ಭಾರವೇ ಕವಿಃ ಮತ್ತು
 ಭಾರವೇರರ್ಥಗೌರವಮ್ ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಓದಿ
 ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಸಹಾಯವು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ
 ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಇವನ ಶೈಲಿಯನ್ನು 'ನಾರಿಕೇಲಪಾಕ'ವೆಂದು
 ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

4. ಶಿಶುಪಾಲವಧವಾ- ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಕರ್ತೃ ಮಾರ್ಘ. ಉಪಮೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನೂ, ಅರ್ಥಗೌರವದಲ್ಲಿ ಭಾರವಿಯನ್ನೂ, ಪದಲಾಲಿತದಲ್ಲಿ ದಂಡಿಯನ್ನೂ ಹೋಲುವ ಇವನ ವರ್ಣನಾಚಾತುರ್ಯ ಇವನಿಗೆ 'ಮಾಘೇ ಸಂತಿ ತ್ರಯೋ ಗುಣಾಃ' ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ,

तावत् भारवेर्भाति यावन्माघस्य नोदयः ।
 उदिते तु पुनर्माघे भारवेर्भा रवेरिव ॥

ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯು ಭಾರವಿಗಿಂತಲೂ ಮಾರ್ಘನನ್ನು ಸಮರ್ಥಕವಿಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಇಷ್ಟತ್ತು ಸರ್ಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಿಶುಪಾಲವಧೆಯು ಮಾರ್ಘಕವಿಯ ಏಕೈಕ ಕೃತಿ. ಮಹಾಭಾರತದ ಸಭಾಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾಜಸೂಯಯಾಗದ

ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಈ ಕಾವ್ಯ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಪೂಜೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾದಾಗ ಚೇದಿರಾಜ್ಯದ ರಾಜನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ಅವನಿಂದ ಹತನಾಗುವ ಕಥೆಯೇ ಇದಾಗಿದೆ. ಇವನ ಪದ ಸಂಪತ್ತಷ್ಟಿತ್ತೆಂದರೆ ನವಸರ್ಗಗತೇ ಮಾಘೇ ನವಶಬ್ದೋ ನ ವಿಘತೇ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ ಇವನ ಕಾವ್ಯ.

5. ನೈಷಧೀಯಚರಿತಮ್ : ನೈಷಧಂ ವಿಧ್ವದೈಷಧಮ್ ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯು ನೈಷಧಕಾವ್ಯವು ವಿದ್ವಜ್ಜನಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯ-ಮೀಮಾಂಸ-ಜೋತಿಷ್ಯ -ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡವರೇ ಇದನ್ನು ಓದಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಇದನ್ನು ಓದಿದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. 22 ಸರ್ಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದವನು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಜದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಜಯಚಂದ್ರನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಹರ್ಷಕವಿ. ಯೋಗಿಯೊಬ್ಬನಿಂದ 'ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಮಂತ್ರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಕಲವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ ಹರ್ಷಕವಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ವಿಜಯಪ್ರಶಸ್ತಿ, ನವಶಾಸಕಚರಿತ, ಅರ್ಣವವರ್ಣನಮ್ ಮತ್ತು ಶಿವಭಕ್ತಿಸ್ತೋತ್ರಗಳೆಂಬ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಈ ನೈಷಧ ಕಾವ್ಯವು 60ರಿಂದ 120 ಸರ್ಗಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವುದು ಕೇವಲ 22 ಸರ್ಗಗಳು ಮಾತ್ರ. ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷಧದ ರಾಜನಾದ ನಳ ಮತ್ತು ವಿದರ್ಭದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ದಮಯಂತಿಯ ಪ್ರೇಮ, ಹಂಸದ ಮೂಲಕ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂದೇಶ, ದಮಯಂತಿಯ ಸ್ವಯಂವರದ ಘೋಷಣೆ, ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಆಗಮನ, ಪಂಚನಳರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಳನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ನಳದಮಯಂತಿಯರ ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ನಳನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕಲಿಯು ಪ್ರವೇಶ- ಇವುಗಳು 22 ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. उदिते नैषधे काव्ये क्व माघः क्व च भारविः ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಭಾರವಿ ಮತ್ತು ಮಾಘಕವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೀಹರ್ಷಕವಿಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

Sanskrita-Padyakavya

In the classical Sanskrit language, the word kaavya is used in a very wide sense. Etymologically, it is said 'कवेः कर्म काव्यम्' Kaavya-s are of two types: Those that are read and enjoyed as they are recited or read is the first type and called श्रव्यकाव्य Shravayakaavya-(lit. the kaavya that is heard). The second one is the one which is perceived/seen, (enjoyed with the eyes and the ears). दृश्यकाव्यम् (Drushyakaavya), wherein the entire poem is enacted(dramas) नाटकानि. Drushyakaavya-s are further broadly categorised into Rupaka रूपक and Uparupaka उपरूपक | The shravayakaavya-s are again of three types-Gadya-prose, Padya-poetry and Champu-an admixture of both verse and prose. In the prose form of a composition, there is no restriction on the number of lines. However, poetry lays down rules on the number of letters in each line and states that four lines of equal length shall form a poem.

Padyakaavya-s are again classified as Mahakaavya (generally translated as epic-poem), Khandakaavya and Mukataka. Mahakavya-s are generally lengthy works. Khandakaavya-s are smaller in size. Still smaller poems of about 3 to 4 stanzas or a single poem complete in itself, is called a Mukataka. मुक्तक Subhashita-s can be classified as Mukataka.

When we look into the annals of history in the light of the definition of the Kavi (as laid down by Acharya Shankara), Maharshi Valmiki is second to none. Deep-rooted in penance, he saw the effulgent Primordial Paramatma, praised by sages like Narada and the incarnation of that (Paramatma, who is praised to be in the form of Light) Light as Sri Rama and chose to compose the exploits of the divine being Rama, in his work Srimad Ramayana.

A verse extols this work by saying, “When the Primordial Purusha incarnated as Son of Dasharatha, the Vedas through the (literary) work of Valmiki, assumed the form of Ramayana”.

वेदवेद्ये परे पुंसि जाते दशरथात्मजे ।

वेदः प्राचेतसादासीत् साक्षात् रामायणात्मना ॥

This is praise enough for the First Poem and the First Poet of the language. (आदिकाव्यम्-आदकविः) The devout, rooted in the culture of this Bharata, even today, hold that the recitation of the Adi Kaavya shall bring them relief from the cycle of birth -the sufferings of age- death- and rebirth and every other impediment to happiness, peace and lead to the ultimate goal of life, Moksha (emancipation from the cycle of births and deaths).

The Mahabharata, composed by Vyasa Maharshi is called the fifth Veda (भारतं पञ्चमो वेदः).

Mahaakaavya

Raghuvamsham and Kumara sambhavam, both composed by (Kavikulaguru-the preceptor amongst the Kavis,) Kalidasa, **Kiritaarjuniyam** of Bharavi, **Shishupalavadham** of Magha and the **Naishadhiyacharitam** of Sriharsha, are well-known and are considered the five greatest Mahaakaavya-s of Samskrit literature.

There are of course many Mahaakaavya-s in Sanskrit language. All the authorities of works in poetics have tried to define the requisites of a Mahaakaavya. But, the definitions generally, seem to have been defined based on the features present in the five Mahaakaavya-s. We also have many a poem, which may not confirm to these rules too. Readers may refer to the book Mahaakaavyalakshana of T.V. Venkatachala Shastri, for a more detailed discussion on this topic.

Characteristics of a Mahaakaavya

Vishwanatha, has laid down the following in his work on poetics called the Saahitya Darpana. The characteristics or the requisites, he gives is more comprehensive and hence given below. The following are the characteristics of a Mahaakaavya:

1. **Sarga** - A Mahaakaavya should be divided into chapters called सर्ग-s or cantos.
2. **Hero** - The hero should be either a divine personage or Kshatriya or noble descent and

possessed of the qualities of the धीरोदात्त Hero. This is when the poem is concerned with the description of the life of a single hero (as in the शिशुपालवधम् or the विक्रमाङ्कदेवचरितम्; if like, Raghuvamsha, it has for its theme, a number of heroes, then they should all be Kshatriya princes sprung from the same race and the pure descent.

3. **Rasa** - The prominent sentiment (Rasa) should be either शृङ्गार, वीर or शान्त others being introduced as accessories.
4. **Plot** - The subject-matter should be arranged as in a नाटक with the necessary changes. The plot may be historical or may have, for its subject matter, the glorious deeds of the good and the virtuous.
5. **The four Vargas** - The object of such compositions should be the attainment of the four aims of human pursuit (the four पुरुषार्थ—s like Dharma, Artha, Kama and Moksha), i.e., they should be written in such a way that their study would point out the means of attaining them.
6. **Mangala** - It should open with a verse or verses expressive of a salutation to a deity or a blessing conferred on the readers of a deity or a hinting of the subject matter; These may sometimes be followed by censure of the vile

and praise of the good (as in the विक्रमाङ्कदेवचरितम्).

7. **No. of Sargas** - A Mahaakaavya should be divided into Sarga-s not less than eight, which should be neither too long nor too short.
8. **Prosody** - They should be composed in the same metre (छन्दस्) which should change only at the end; sometimes (as a variety), a Sarga may contain different types of metres.
9. **Synopsis of the future story** - The contents of the next canto should be indicated at the end of the preceding one.
10. **Descriptions** - It should describe, at length, twilight, the rise of the sun and the moon, the night, the evening darkness, the day, morning, noon, hunting, mountains, seasons, forests, oceans, the pangs of union and separation of lovers, sages, heaven, cities, sacrifices, battles, invasions, marriages, advice, the birth of a son etc.
11. **Title** - It should be named after the poet or the plot or the hero or some other significant character.
12. **Subtitles** - Each sarga should be named in accordance with its own contents. E.g. the third canto of Kumarasambhava is named Madanadaaha.

The Famous Five Mahaakaavya-s

1. Raghuvamsham - Kalidasa

The Raghuvamsha of Kalidasa is one of the Panchamahaakaavya-s. It contains nineteen cantos with 1654 shloka-s. It opens with the benedictions saluting Shiva and Parvathi. (वागर्थाविव संपृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये । जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥). It describes the lives of the kings of solar dynasty (सूर्यवंश) commencing from Vaivaswatha Manu and ending with Agnivarna covering about twenty nine kings of whom Dilipa, Raghu, Aja, Dasharatha, Sri Rama, Kusha and Athithi are important. Though the title of the poem goes after Raghu, yet the central figure can be deemed as Sri Rama in as much as six to seven cantos are devoted to him. It contains all the characteristics of a Mahakavya. It describes the life of Dilipa, his propitiation of Nandini, the celestial cow Kamadhenu, birth of Raghu, his exploits, when he conquers the quarters by marching against Huns etc., Indumathi's swayamvara, Aja's marriage with her, birth of Dasharatha, death of Indumathi, Aja's lamentation Dasharatha's hunting game in the spring season, its description, the adventures of Rama, the great battle between Rama and Ravana, restoration of Sita to Rama, his consecration, birth of Lava and Kusha- all go to make it a Mahakavya. The author uses the opportunity of the return journey of Rama from Lanka to describe several cities, mountains, rivers etc. Raghu-digwijaya gives us a glimpse into

some historical elements embedded in the work. Raghuvamsha conquers kings in the south and the north India, advances against the Persians and the Yavanas. He overthrows the Hunas and the Kambhojas and subdues Kamarupa. In canto XVI, Kusha, Rama's son reigns at Kushavati. In a dream, Ayodhya appears to him in the guise of women whose husband is far away, reproves him with her fallen condition and asks him to return. Kusha obeys and Ayodhya becomes once again glorious. With the text that is available, the work ends with canto XIX with uncertainty about successors of Agnivarna, the most voluptuous king who died a premature death due to licentious life led by him. This tragic end has given rise to the surmise that there were more cantos of Raghuvamsha.

There are about 33 commentaries on Raghuvamsha. Of them, the Sanjeevini vyakhyana of Mallinatha of about 14th century A.D. is very famous. He brings out the greatness of Kalidasa thus-

कालिदासगिरां सारं कालिदासः सरस्वती ।
चतुर्मुखोऽथवा साक्षाद्विदुः नान्ये तु मादृशाः ॥

He terms the style of Kalidasa as द्राक्षापाक ।

2. Kumarasambhavam - Kalidasa

This is the first of the two Mahakavyas of Kalidasa. The theme of this work is the triumph of the virtue over the evil. Taraka was a demon who

terrorised the Gods. He was destined to die at the hands of the son of Shiva and Parvathi. Shiva, dejected at the death of his wife सती, engaged himself in performing severe penance, Manmatha's attempts to disengage Shiva with his Sammohana arrow but Shiva opened his third eye and burnt him into ashes. Cupid's wife lamented the loss of her husband but she was assured by a body-less voice that after Shiva married Parvathi, Manmatha would get back his life. Shiva went to another region to perform penance. Parvathi performed severe penance, won the love of Shiva and married him. The impatient gods sent Agni who took the form of a pigeon, to the vicinity of Shiva and Parvathi. The result was that the luster of Shiva had to be borne by Agni. When Agni deposited it into the river Ganga, she transferred it to the six Krittikas who had gone there to bathe. They placed it out over Sharavana(reeds) when it grew into a child namely Kumara, the War-God. Shiva and Parvathi took the child. Within a span of six days, Kumara attained mastery over the use of arms, led the army of Gods and killed the demon Taraka with his lance, to the joy of the Gods. However, there is a controversy as to whether cantos 9 to 17 genuinely belong to Kalidasa as most of the manuscripts contain, the cantos 1 to 8 only. While many scholars like Jacobi, Weber, Winternitz, Keith, De etc. consider the first eight cantos genuine, scholars like S.P. Pandith, R.D.Karmarkar, Prof. SuryaKanth, etc. argue that the cantos 9-17 are

also of Kalidasa. However, Prof. N.R. Subbanna, who has collected several citations of Kalidasa from various works, asserts that he has pursued a large number of works on poetics and dramaturgy not previously known and that he has not come across a single citation from cantos 9 -17. Hence he concludes that the genuine work of Kalidasa stops with 8th canto. (vide "Kalidasa citations" by prof. N.R. Subbanna, published in 1973 by M/s Meharchand Lachmandas, Delhi, pp. 235 to 241).

Kumarasambhava conforms to the characteristics of a Mahaakaavya. It has for its theme, the doings of Shiva who is a deity. The Predominant sentiment is शृङ्गार though करुण is introduced as an accessory. It is named after the chief incident viz. birth of Kumara, the subject of the next canto is indicated towards the close of the previous one. For example, wedding of Shiva and Parvathi is indicated at the end of canto VI. The metre changes at the end of each canto. Mountain Himalaya is described in canto I, Season in canto III, and marriage in canto VII. Each canto is named after the most important event described in it. For example, III canto is called Madanadaaha. Thus, the work conforms to the characteristics of a Mahakavya. The descriptive element in Kumarasambhava has made its author a master poet. The matchless beauty of Parvathi has been described thus-

सर्वोपमाद्रव्यसमुच्चयेन यथाप्रदेशं विनिवंशितेन ।
सा निर्मिता विश्वसृजा प्रयत्नादेकस्थसौन्दर्यदिदृक्षायेव ॥

“The Creator created her with efforts as though with a desire to see all beauties in a single place by placing all standards of comparison (like the moon, lotus etc), in their appropriate places”. Parvathi was like a moving creeper-सञ्चारिणी पल्लविनी लतेव । The consent of Parvathi to marry Shiva has been expressed beautifully when the sages talk to Himavan about her marriage in the following lines:

एवं वादिनि देवर्षो पार्श्वे पितुरधोमुखी ।
लीलाकमलपत्राणि गणयामास पार्वती ॥

“Even as the celestial sage spoke thus, Parvathi who was standing by the side of her father, counted as it were, the petals of the lotus”. There are several general statements like – स्त्रीपुमानित्यनास्थैषा वृत्तं हि महितं सताम् । “There is no discrimination like one is a women and another is a man. It is the character that deserves to be honored”. शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम् The first and the most essential means of achieving Dharma is to have a well-developed body” are to be found in abundance in the work.

The story of Kumarasambhavam is to be found in Ramayana, Mahabharatha, Brahmapurana, Kalikapurana, Shivapurana, Sourapurana, Skandapurana and Matsyapurana. Kalidasa might

have drawn the theme of Kumarasambhava from any one of these ancient sources but he has treated the subject most originally. The work has got as many as 37 commentaries. One Sitarama has written on all the 17 cantos, giving the same name “ Sanjevini” while Mallinatha has stopped at the 8th canto.

3. Kiratarjuniyam - Bharavi

Bharavi is the illustrious author of this great Mahakavya. His name is mentioned along with that of Kalidasa in the Aihole inscription of Pulikeshin the II dated 634 A.D. His name is cited in Kaashikaavruthi of about 650 A.D. According to Avantisudarikathaa, he was invited by Simhavishnu, the Pallava king of Kanchi who ruled between 575 A.D. and 600 A.D. Durvinita of about 620 A.D. is said to have written a Commentary on the 15 cantos of Kiratarjuniya. Hence, Bharavi may be assigned to about 6th century A.D.

According to Avantisudarikathaa, Bharavi’s original name was Damodara and that he was one of the sons of Narayanaswamy of Kaushika gotra. He got the name Bharavi, being a great genius. Dandin, according to this legend, is the great grandson of Bharavi. One more legend eulogises his famous verse सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदम्। वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः स्वयमेव सम्पदः ॥ as having saved a king from committing the mistake of killing his own wife and son.

His Kiratarjuniya is the only work known to us. It is a Mahakavya in 18 cantos based on an incident from the Vanaparva of Mahabharatha. It describes the fight between Arjuna and Shiva and Arjuna's victory in securing the Pashupata weapon from Shiva. A secret envoy sent by Dharmaraja brings the news that Duryodhana is fast gaining popularity by his virtuous deeds. Draupadi taunts Yudhistira and urges for immediate war. Bhima supports her cause. While Dharmaraja is unwilling to break the vow, Vyasa appears on the scene and advises that Arjuna should seek the divine aid to seek celestial arms. Arjuna is led to Indrakeela, in the Himalayas. This gives an opportunity to the poet to describe the Himalayas, the bathing of the Apsarasas, the sun-set, the raising moon, a brilliant picture of the autumn and a host of other things. The Demon Muka appears as a boar and both Arjuna and Shiva disguised as a Kirata shoot their arrow and kill the boar. Both claim the merit which results in a fierce battle. They also engage in wrestling and when Arjuna is almost subdued, Shiva reveals his true form, Arjuna praises Him and gets the celestial weapon पाशुपतास्त्र.

Encomiums are heaped upon Bharavi. His poem displays a vigor of thought and language. A verse from Saduktikarnamruta says that his words possess a natural grace—प्रकृतिमधुरा भारविगिरः ।

The tradition endows Bharavi with अर्थगौरवम् (depth of meaning) in 'भारवेरर्थगौरवम्' | Gangadevi says विमर्दव्यक्तसौरभ्या भारती भारवेः कवेः । "the words of Bharavi unfold fragrance when perused in depth". The work exhibits the sound knowledge of Bharavi in Science of Polity. General statements like हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः, सहसा विदधीत न क्रियाम् have made the work more charming. Despite these laurels, Bharavi has given himself to the temptation of verbal feats. The XV canto contains Chitrabandhas. One sloka has got all the four lines identical while another gives three senses and still another sloka can be read backwards and forwards unchanged. The following sloka contains only the consonant 'न' with final 'त'.

न नोननुन्नो नुन्नोनो नाना नानानना ननु ।
नुन्नोऽनुन्नो ननुन्नेनो नानेना नुन्ननुन्ननुत् ॥

Written to the taste of the scholars of his time, the work requires the help of a commentary to understand it. That is why Mallinatha calls Bharavi's style नारिकेलपाकः ।

4. Shishupalavadham : Magha

Combining in him the splendour of similes of Kalidasa, depth of meaning of Bharavi and the grace of words of Dandin, Magha, the author of Shishupalavadha is one of the most popular poets we have ever come across in Sanskrit literature.

From the verses that describe the genealogy of the poet at the end of his Kavya, we learn that Magha was the son of Dattaka and the grandson of Suprabhaddeva, minister of a king by name Varmalata. An inscription from Vasantgarh dated 625 A.D. bears the name of Varmalata. Nagananda of SriHarsha of 606 A.D. and 648 A.D. is cited in Shishupalavadha. Vamana of 8th century A.D. Rajashekara of Kavyamimamsa of about 9th century A.D. , Anandavardhana of 9th century A.D. mention Magha. Bharavi was the Model of Magha. A traditional verse says that the advent of Magha relegated Bharavi to the background (तावत् भारवेर्भाति यावन्माघस्य नोदयः । उदिते तु पुनर्माघे भारवेर्भा रवेरिव॥) Hence his date could be placed in the latter half of the 7th century A.D.

Shishupalavadha is the only work of Magha that has come down to us. It has got 20 cantos and it is one of the Panchamahakavyas. It is based on an episode in Sabhaparva of Mahabharata. In the Rajasuyayaga performed by Dharmaraja, Krishna is offered the Agrapuja as suggested by Bhishma. Shishupala, the king of Chedi raises bitter protest. A fight ensues and Shishupala is slain by Krishna . A perusal of the work shows that the author uses the first two cantos to exhibit his knowledge in the science of polity. In the V canto, he describes the seasons. Other characteristics like the description of water-sports, twilight, the sun-set, the moon-rise, drinking, joys of love are seen as in Bharavi. In the

XIII canto, Krishna enters Indraprastha and the poet, as in Ashwagosha and Kalidasa describes the feelings of women who crowd to see him. Throughout the poem, Magha shows his profound learning. His vocabulary is so rich that a saying goes that after reading nine cantos of Magha, there will be no new word to learn नवसर्गगते माघे नवशब्दो न विद्यते । A particular description has earned Magha the title 'घण्टामाघ' He compares the sun and the moon on both the horizons to the bells suspended from the back of an elephant उदयति विततोर्ध्वरश्मिरञ्जावहिमरुचौ हिमधाम्नि याति चास्तम् । वहति गिरिरयं विलम्बिघण्टाद्वयपरितवारणेन्द्रलीलाम् । He had regard for Buddhism as evidenced from his comparison of Hari to Bodhisattva and the allies of Shishupala to hosts of Maara or the Satan of the Buddhist legend. His poetic fancies, homely similes, general statements and high thoughts have made him a great post- Kalidasan epic poet.

5. Naishadhiyacharitam: Sri Harsha

Naishadhiyacharita, also called Naishadhacarita is a Mahakavya in 22 cantos written by SriHarsha, a protege of Jayachandra of Kanouj. From the verses at the end of Naishadhacharita, we learn that SriHarsha was the son of Sri Heera(pandita) and Mamalladevi and that he was honoured by the king Jayantha chandra or Jayachandra of Kanyakubja. (ताम्बूलद्वयमासनं च लभते यः कान्यकुब्जेश्वरात्) Rajashekara who composed

Prabandhakosha in 1348 A.D. gives an account of SriHarsha. SriHarsha was favored with Chintamanimantra by a sage and with its help, he attained the summit of learning. He came again to the royal court and was received with honour. SriHarsha must have flourished in the latter half of the 12th century A.D. Besides Naishadha, SriHarsha is said to have written other works like Vijayaprashasti, Navashasankacharita, Arnavavarnanam and Shivabhaktisiddhi.

Naishadhacharita is one of the panchamahakavyas widely read in India. It describes the story of Nala, king of Nishadha, his love for Damayanthi, the princess of Vidharbha, his message through swan, the arrival of Dikpaalas, the marriage after swayamvara and sojourn of the lovers at the royal abode. The extant work contains 22 cantos while tradition carries it further to the length of 60 or 120 cantos. The poem as it is available, stops with the marriage of Nala and Damayanthi and Kali entering the capital of Nala.

Sri Harsha was a logician and a philosopher too. His work reflects his many-sided learning. The reader cannot approach the poem with confidence and he has necessarily to resort to a commentary. Hence, the saying नैषधं विद्वदौषधम्-Naishadha is a veritable tonic to scholars. The saying उदिते नैषधे काव्ये क्र माघः क्र च भारविः shows that SriHarsha has superseded Magha and Bharavi.

Scheme of Examination

Unit 1

1. MCQs (To be answered in Samskrutam only)
(10 of 10)	10X1=10
2. Essay type questions (2 of 3)	2X8=16
3. Short Notes (1 of 3)	1X5=5
4. Translation and explanation of
shlokas (4 of 6)	4X3=12
5. Annotations (4 of 6)	4X3=12

Unit 2

6. Short Notes (2 of 4)	2X5=10
7. Translation from Samskrutam to
Kannada/English	05
8. Comprehension passage in Samskrutam
(To be answered in Samskrutam only)	10

80

Internal assessment	20
---------------------	----

Total	100
--------------	------------

* * *